

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**BAŞKASININ KÖTÜ TALİHİNE SEVİNME (SCHADENFREUDE)
DUYGUSUNUN DEHŞET YÖNETİMİ KURAMI ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Bağdat Deniz KAYNAK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Derya HASTA

Ankara, 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**BAŞKASININ KÖTÜ TALİHİNE SEVİNME (SCHADENFREUDE)
DUYGUSUNUN DEHŞET YÖNETİMİ KURAMI ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Bağdat Deniz KAYNAK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Derya HASTA

Ankara, 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**BAŞKASININ KÖTÜ TALİHİNE SEVİNME (SCHADENFREUDE)
DUYGUSUNUN DEHŞET YÖNETİMİ KURAMI ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Derya HASTA

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Nuray SAKALLI

.....

Doç. Dr. Derya HASTA (Danışman)

.....

Doç. Dr. Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL

.....

Doç. Dr. Ayça ÖZEN ÇIPLAK

.....

Dr. Öğretim Üyesi Afife Başak OK

.....

Tez Sınavı Tarihi: 06.05.2021

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Doç. Dr. Derya HASTA danışmanlığında hazırladığım “Başkasının Kötü Talihine Sevinme (Schadenfreude) Duygusunun Dehşet Yönetimi Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 25.10.2023

Adı-Soyadı ve İmza:

Bağdat Deniz KAYNAK

TEŞEKKÜR

Doktora sürecim boyunca yanımda olan ve desteğini bir an için bile esirgemeyen sevgili danışmanım Derya Hocama teşekkür ederek başlamak istiyorum. Sevgili Derya Hocam, akademik desteğiniz benim için çok değerliydi ve doktora tezimin sizin akademik destekleriniz sayesinde tamamlanabildi. Ayrıca, doktora sürecim boyunca ihtiyaç duyduğum her an yanımda oldunuz ve desteğinizi hep hissettirdiniz. İyi ki sizi tanıdım ve sizinle çalışma fırsatım oldu. Size ne kadar teşekkür etsem yine de az gelir.

Sevgili Ayda Hocam, yüksek lisans ve doktora sürecim boyunca bana akademik ve kişisel gelişimim konusunda kazandırdıklarınız paha biçilemezdi. Tez izleme komitemde de yer aldığımız ve tezimin olgunlaşmasına destek olduğunuz için çok teşekkür ederim. Sevgili Nuray Hocam, lisans eğitim sırasında sosyal psikoloji dersini sizden almıştım ve alanı bana ilk sevdiren hocam siz olmuştunuz. Şimdi de tez izleme komitemde yer aldığımız ve tezimin gelişimine katkı sunduğunuz için çok teşekkür ederim.

Sevgili Başak Hocam ve Ayça Hocam, tez jürimde yer aldığınız için ve tezimi titizlikle okuyarak yapıcı geribildirimler sunduğunuz için sizlere çok teşekkür ederim.

Dear Wilco, you provided me with invaluable suggestions. I feel very lucky to have a chance to work with you. I deeply appreciate your support.

Yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca bana yol arkadaşlığı eden meslekdaşlarım Merve, Cansu, İrem, İpek, Gülşen, Burcu, Büşra ve Seda... Ortabahçede içtiğimiz kahveler için, sonu gelmez tatlı sohbetlerimiz için ve bu süreci keyifli kıldığınız için sizlere çok teşekkür ederim. Sosyal psikoloji alanından sınıf arkadaşlarım ve meslekdaşlarım Fatma, Ahmet Çağlar, Ahmet Demirdağ, Ceren, Burçak, Ayşenur ve Turan.. Akademik paylaşımlarımız ve tartışmalarımız paha biçilemezdi. Bu sayede olgunlaştım. Sizlere çok teşekkür ederim. Sevgili arkadaşım Fatma UÇAR BOYRAZ...

Seninle okulda karşılaştığım her an kendimi çok iyi hissettim. İyiliğe dair umudumu arttırdığın için teşekkür ederim.

Canım dostum Selda, tezimi sunma sürecimde hep yanımdaydın. Tezimi sunup doktor olmamın mutluluğunu benimle ilk sen paylaştın. İnsan sevincini, kaygısını, üzüntüsünü samimiyetle paylaşan kimselere değer biçemiyor. Bu süreçteki tüm desteklerin ve yanımda oluşun için çok teşekkür ederim.

Canım kardeşim, meslekdaşım, dostum, sırdaşım, sınıf arkadaşım ve daha çok şeyim... İkizim Meryem! Bana kendimi bu hayattaki en şanslı insanlardan biri olarak hissettirdin. Yaşamımda hiç yalnız olmadım, hep sen vardın. Güçlüklerle başederken yanımdaydın.. Sevinci de üzüntüyü de beraber yaşadık. Bir akademisyen olarak bana hep örnek oldun. İyi ki senin ikizin olarak doğmuşum. Her şey için çok teşekkür ederim.

Sevgili Hasan, tezime dair geribildirimlerin ve Ankara'daki arkadaşlığın benim için çok değerliydi. Bütün destek ve katkıların için çok teşekkür ederim. Canım yeğenim Zeynep... Senin bu hayatta var olman dahi beni gülümsetmek için yeterli. Senin büyümene tanıklık etmek benim için paha biçilemezdi. Benim güzel yeğenim olduğun için çok teşekkür ederim...

Canım annem Münevver ve rahmetli babam Abdullah, üzerimdeki emekleriniz çok fazla.. Bana verdiğiniz bütün emeklerden ötürü size çok teşekkür ederim. Canım abim Yaşar, kendimi kötü hissettiğimde hep yanımda oldun ve koşulsuz desteğini hissettirdin. Bana hep çok değer verdin ve daha iyisini yapmam için beni sen cesaretlendirdin. İyi ki varsın!

Son olarak, bu tezi 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGELER	ix
GRAFİKLER	x
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1.Başkasının kötü talihine Sevinme Duygusu.....	3
1.2 Başkasının kötü talihine Sevinme Duygusunu Yordayan Etmenler.....	7
1.2.1 Benlik Değerini Koruma ve Güçlendirme Arzusu.....	8
1.2.2 Hakçılık Algısı ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme	12
1.2.3 Haset ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duyguları Arasındaki İlişki	17
1.3 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusu ve Dehşet Yönetimi Kuramı	20
1.3.1 Dehşet Yönetimi Kuramı.....	20
1.3.2 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusunun Dehşet Yönetimi Kuramıyla Açıklanması.....	26
1. 4 Tez Kapsamında Yürütülen Çalışmaların Tanıtılması.....	30
1.5 Araştırmanın İkincil Amacı: Başkası İçin Mutlu Olma Duygusunun Dehşet Yönetimi Kuramı Perspektifiyle Açıklanması	32
2. BÖLÜM	34
1. ÇALIŞMA	34
2.1 Giriş.....	34
2.2 Yöntem	35
2.2.1 Katılımcılar ve Desen	35
2.2.2 İşlem	36

2.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar.....	36
2.2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	36
2.2.3.2 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ).....	36
2.2.3.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu.....	37
2.2.3.4 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu.....	37
2.2.3.5 Erteleme Görevi.....	38
2.2.3.6 Başarılı Hedef Senaryosu.....	39
2.2.3.7 Haset ve Aşağı Olma Hissinin Ölçümü.....	39
2.2.3.8 Kötü Talih Senaryosu.....	40
2.2.3.9 Başkasının Kötü Talihe Sevinme Duygusunun Ölçümü.....	40
2.3 Bulgular.....	41
2.3.1 Ön analizler.....	41
2.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler.....	41
2.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular.....	42
2.3.1.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular.....	42
2.3.1.4 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	43
2.3.2 Temel Analizler.....	43
2.3.2.1 Ölüm Bigisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipülasyonlarının Değişkenler Üzerindeki Etkisi.....	43
2.3.2.2 Aracı ve Düzenlenmiş Aracı Etkilerin İncelenmesi.....	44
2.4 Tartışma.....	47
3. BÖLÜM.....	50
2. ÇALIŞMA	50
3.1 Giriş.....	50
3.2 Yöntem.....	51

3.2.1 Katılımcılar ve Desen	51
3.2.2 İşlem	51
3.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar.....	52
3.2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	52
3.2.3.2 Benlik Saygısının Tehdit Edilmesi Manipülasyonu.....	52
3.2.3.3 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu.....	53
3.2.3.4 Erteleme Görevi.....	53
3.2.3.5 Başarılı Hedef Senaryosu.....	53
3.2.3.6 Haset ve Aşağı Olma Hissinin Ölçümü.....	53
3.2.3.7 Talihsizlik Senaryoları.....	54
3.2.3.8 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusunun Ölçümü.....	54
3.3 Bulgular.....	54
3.3.1 Ön analizler.....	54
3.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler.....	55
3.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular.....	55
3.3.1.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular.....	56
3.3.1.4 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	56
3.3.2 Temel Analizler.....	56
3.3.2.1 Ölüm Bigisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipülasyonlarının Değişkenler Üzerindeki Etkisi.....	56
3.3.2.2 Düzenlenmiş Aracı Etkilerin Test Edilmesi.	58
3.4 Tartışma.....	59
4. BÖLÜM.....	64
3. ÇALIŞMA	64

4.1. Giriş.....	64
4.2 Yöntem	67
4.2.1. Katılımcılar ve Desen	67
4.2.2. İşlem.....	67
4.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar.....	67
4.2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	67
4.2.3.2 Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiği Ölçümü.....	67
4.2.3.3 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu.....	69
4.2.3.4 Erteleme Görevleri.....	70
4.2.3.5 Başarılı Hedef Senaryosu.....	70
4.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri.....	71
4.2.3.7 Başkasının Kötü Talihe Sevinme ve Başkası İçin Mutlu olma Duygularının Ölçümü.....	72
4.3.Bulgular.....	72
4.3.1 Ön analizler.....	72
4.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler.....	72
4.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular.....	73
4.3.1.3 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	73
4.3.2 Temel Analizler.....	74
4.3.2.1 Düzenlenmiş Etkilerin İncelenmesi.....	74
4.4 Tartışma.....	77
5. BÖLÜM.....	81
4. ÇALIŞMA	81
5.1 Giriş.....	81
5.2 Yöntem	83
5.2.1 Katılımcılar ve Desen	83
5.2.2. İşlem.....	83

5.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar.....	84
5.2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	84
5.2.3.2 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu.....	84
5.2.3.3 Erteleme Görevleri.....	84
5.2.3.4 Başarılı Hedef Bilgisi.....	85
5.2.3.5 Haset, Gıpta ve Aşağı Olma Hislerinin Ölçümü.....	86
5.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri.....	86
5.2.3.7 Başkasının Kötü Talihe Sevinme ve Başkası İçin Mutlu olma Duygularının Ölçümü.....	87
5.3 Bulgular.....	87
5.3.1 Ön analizler.....	87
5.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler.....	88
5.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular.....	89
5.3.1.3 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	89
5.3.2 Temel Analizler.....	90
5.3.2.1 Aracı Etkilerin İncelenmesi.....	90
5.4 Tartışma.....	93
6. BÖLÜM.....	95
5. ÇALIŞMA	95
6.1 Giriş.....	95
6.2 Yöntem	99
6.2.1 Katılımcılar ve Desen	99
6.2.2 İşlem	99
6.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar.....	100
6.2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	100

6.2.3.2 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu ve Erteleme Görevi.....	100
6.2.3.3 Hakçalık Manipülasyonu.....	97
6.2.3.3.1 Yüksek Hakçalık Koşulu.....	97
6.2.3.3.1 Yüksek Hakçalık Koşulu.....	98
6.2.3.4 Hakçalık Algısı Ölçümü.....	101
6.2.3.5 Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi ve Sevmeme Ölçümü.....	102
6.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri.....	102
6.2.3.7 Başkasının Kötü Talihe Sevinme ve Başkası İçin Mutlu olma Duygularının Ölçümü.....	103
6.3.Bulgular.....	103
6.3.1 Ön analizler.....	103
6.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler.....	103
6.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular.....	104
6.3.1.3 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular.....	105
6.3.1.4 Hakçalık Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular.....	106
6.3.2. Temel Analizler.....	106
6.3.2.1 Ölüm Bilgisi Belirginliği ve Hakçalığın Çalışma Değişkenleri Üzerindeki Etkisi.....	106
6.3.2.2 Hakçalık Algısı ile Başkasının kötü talihine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset ve Sevmemenin Aracı Rolü.....	108
6.3.2.3 Düzenlenlenmiş Aracı Etkilerin İncelenmesi.....	110

6.3.2.4 Hakçalık Algısı ile Başkası İçin Mutlu Olma Arasında İlişkide Gıpta ve Sevmemenin Aracı Rolü.....	111
6.3.5 Düzenlenlenmiş Aracı Etkilerin İncelenmesi.....	111
6.4 Tartışma.....	115
7. BÖLÜM.....	120
GENEL TARTIŞMA	120
7.1 Ölüm Bilgisi Belirginliği ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusu Arasındaki İlişkiye İlişkin	120
7.2 Benlik Saygısı ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma.....	123
7.3 Hakçalık ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma.....	125
7.4 Başkası İçin Mutlu Olma Duygusuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	126
8. BÖLÜM.....	130
SONUÇ VE ÖNERİLER	130
ÖZET.....	136
ABSTRACT	138
KAYNAKLAR	139

ÇİZELGELER

Çizelge 2-1: 1. Çalışmanın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	42
Çizelge 3-1: 2. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	55
Çizelge 4-1: Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiği Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları ve Güvenirlik Katsayıları.....	69
Çizelge 4-2: 3. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	73
Çizelge 5-1: 4. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	88
Çizelge 6-1: 5. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	105

GRAFİKLER

Grafik 2-1: Benlik Saygısı ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset ve Aşağı Olma Hissinin Aracı Rolü.....	46
Grafik 3-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipülasyonun Aşağı Olma Hissi Üzerindeki Ortak Etkisi.....	58
Grafik 4-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliği ile Başkası İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiğinin Düzenleyici Etkisi	77
Grafik 5-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Başkası İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Gıpta, Haset ve Aşağı Olma Hissinin Aracı Rolü.....	93
Grafik 6-1: Hakçalık Algısı ile Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi ve Sevmemenin Aracı Rolü.....	110
Grafik 6-2: Hakçalık Algısı ile Başkasının İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi ve Sevmemenin Aracı Rolü.....	113

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Diğer insanların başına talihsizlikler, aksilikler veya başarısızlıklar gibi olumsuz olaylar geldiğinde bazen onları gözlemleyen insanlar kendilerini içten içe gülerken veya sevinirken bulabilmektedir. Bu duygu Türkçede, İngilizcede ve pek çok dilde karşılığı bulunmayan ve Almancada schadenfreude (başkasının kötü talihine sevinme) şeklinde isimlendirilen duyguyu yansıtmaktadır (Van Dijk ve Ouwerkerk, 2014). Toplumsal açıdan, başkalarının kötü talihi karşısında üzülmeye ya da acıma tepkisi uygun karşılanmakta, bu olaylara sevinmek ise uygunsuz ve kötücül olarak nitelenmektedir (Heider, 1958). Ancak bu duygu, toplum tarafından beğenilmese dahi, kimi bağlamlarda ister istemez ortaya çıkabilmektedir. Bu bazen yüksek konumda olan bir kişinin konumunu kaybetmesine sevinmek gibi kişiler arası düzeyde olabilirken (Feather ve Nairn, 2005); bazen de 11 Eylül 2001 terör saldırısı sonrasında Çin’de yaşayan insanların bir kısmının sevinçlerini internet iletileriyle belirtmesi (Wang ve Roberts, 2006) gibi gruplar arası bağlamlarda gerçekleşebilmektedir. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen çalışmalardan bazıları bireylerin bu duyguyu kendi benlik saygılarının doğrulama motivasyonu ile hissettiklerini (van Dijk, Ouwerkerk, van Koningsbruggen ve Wesseling, 2012) bazıları da bireylerin bu duyguyu bir hakçalık arayışı ile deneyimlediklerini (Feather, 2012) göstermektedir. Buna karşın, bireylerin benlik saygılarını yükseltme motivasyonu ve hakçalık arayışlarının altında yatan psikolojik sürecin yakından incelenmesi başkasının kötü talihine sevinme duygusunun daha iyi anlaşılabilmesi için önem taşımaktadır. Bu tezin konusu da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan bu psikolojik süreçlerin dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenmesidir. Daha açık bir ifadeyle, bu tezde başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında ölüm dehşetine karşı kaygı tamponlayıcı (anxiety buffer) bir süreç olabileceği ileri sürülmektedir. Şöyle ki, dehşet yönetimi kuramına göre

(Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986) bireyler ölümlülük kaygısı ile baş edebilmek için kültürel dünya görüşlerini veya benlik saygılarını doğrulama gayreti içerisine girebilmektedirler. Ayrıca, insanların özellikle başarılı kimselerin başına gelen talihsiz olayları bazı durumlarda adaletin sembolik bir tesisi olarak görebilecekleri bazı durumlarda da benlik saygılarını koruyacak ve yükseltecek bir etmen olarak görebilecekleri ve bu nedenlerle söz konusu talihsizliklere sevinebilecekleri düşünülmektedir. Ölümlülük dehşetiyle karşılaşan bireylerin de hem adaletin sembolik olarak tesisine hem de benlik saygılarını koruma ve yükseltmeye daha fazla ihtiyaç duyacakları, dolayısıyla özellikle bu ihtiyaçları karşılayabilecek talihsizlik durumlarında başkasının kötü talihiine sevinme hissini daha fazla deneyimleyebilecekleri ileri sürülmektedir.

Bu tezin ikincil bir amacı da, başkalarının başına gelen olumlu olaylardan sonra deneyimlenebilecek olan başkası için mutlu olma hissini altında yatabilecek süreçlerin incelenmesidir. Başkalarının başına olumlu olaylar geldiğinde deneyimlenebilecek olan başkası için mutlu olma (happy-for) duygusu sosyal psikoloji yazınında ihmal edilmiş ve daha çok söz konusu bağlamlarda ortaya çıkan haset duygusu incelenmiştir (Smith ve Kim, 2007). Buna karşın, özellikle bireylerin hangi durumlarda başkası için mutlu olma deneyimini daha fazla yaşadıklarının ve bu duyguyu yordayan değişkenlerin sosyal psikoloji perspektifi ile daha detaylı bir biçimde ele alınması ilerdeki çalışmalar için faydalı olabilecektir. Bu nedenle, bu çalışmanın ikincil bir amacı olarak, özellikle başarılı durumda olan kimselerin başına gelen olumlu olaylardan sonra ortaya çıkabilecek başkası için mutlu olma hissini altında yatan süreçler ele alınacaktır.

Bu bağlamda, giriş bölümünde öncelikle başkasının kötü talihiine sevinme duygusu tanıtılacak ve bu duyguyu yordayan etmenleri açıklayan kuram ve çalışmalar ele alınacaktır. Daha sonra, dehşet yönetimi kuramından bahsedilecek ve başkasının kötü talihiine sevinme duygusu dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenecektir. Bunun

ardından, bu tez kapsamında başkasının kötü talihine sevinme duygusunu dehşet yönetimi kuramı perspektifinden incelemek amacıyla yürütülen beş deneysel çalışma kısaca tanıtılacaktır. Son olarak, giriş bölümünün sonunda tezin ikincil amacı olarak incelenen başkası için mutlu olma duygusu dehşet yönetimi kuramı perspektifinden değerlendirilecek ve bu tez kapsamında bu ilişkiyi incelemeye yönelik yürütülen deneysel çalışmalar kısaca tanıtılacaktır.

1.1 Başkasının kötü talihine Sevinme Duygusu

Almancada Schaden (zarar) ve freude (keyif) kelimelerinin birleşiminden oluşan schadenfreude kelimesi temel olarak, gözlemlenen bir kimsenin talihsizlik yaşadığı, gözlemleyen bir bireyin de bu durumdan keyif aldığı bağlamlarda ortaya çıkmaktadır. Burada bahsedilen talihsizlik olgusu, aksilik, terslik, yenilgi, acı, düşüş, afet, bela, güçlük, başarısızlık ve şanssızlık gibi çok geniş kapsamlı şekilde değerlendirilebilecek olumsuz olayları içerisine almaktadır. Bazı dillerde (Felemenkçe, Fince, İbranice, Rusça ve Yunanca gibi) doğrudan karşılığı bulunan bu kelimenin Türkçe ve İngilizce de dâhil pek çok dilde doğrudan bir karşılığı bulunmamaktadır¹. Ancak, bir duygunun bir kültürde deneyimlenmesi için o duyguyu işaret eden bir kelimenin bulunması gerekli değildir ve pek çok duygusal deneyimin bazı kültürlerde kavramsal karşılığı bulunmamaktadır (Shiota ve Kalat, 2012). Ayrıca, pek çok dilde başkasının kötü talihine sevinme duygusuna işaret eden deyimler bulunmaktadır. Örneğin, İspanyolcada “Başkasının kötü talihinden zevk alan bir adam, iyi biri değildir.” ve Japoncada “Başkalarının kötü talihi bal gibi tatlıdır.” deyimleri bu duyguya işaret etse de bu dillerde bu duyguya doğrudan karşılık gelen bir sözcük bulunmamaktadır (Van Dijk ve Ouwerkerk, 2014). Türkçede de , “Gülme komşuna gelir başına”, “İçi soğumak” ve “İçinin yağları erimek” gibi söz öbekleri bu duygunun kültürümüzdeki varlığına işaret etmektedir.

¹ Osmanlıca’da bu duygunun karşılığı ‘şematet’ kelimesidir (Kubbealtı Lügati, 2020). Ancak, Türkçe kullanımda bu duygunun doğrudan bir karşılığına rastlanmamıştır.

Başkasının kötü talihine sevinme duygusu, hazzın bir türü olarak kabul edilmektedir ve diğer haz türlerine (mutluluk gibi) benzer bir biçimde, bu duygu da pozitif bir deneyimi içermekte ve benzer fizyolojik tepkileri ortaya çıkartmaktadır (Seip, Rotteveel, van Dillen ve van Dijk., 2014). Bu durum beyin görüntüleme çalışmaları ve Elektro Manyetik Görüntüleme (EMG) çalışmalarında da ortaya konmuştur (Cikara, Botvinick ve Fiske, 2011; Cikara ve Fiske, 2011; Jankowski ve Takahashi, 2014). Buna göre, bireyler başka grupların (Cikara, Botvinick ve Fiske, 2011) veya haset ettikleri kimselerin (Takahashi ve ark., 2009) başına gelen talihsiz olaylara şahit olduklarında, tıpkı mutlulukta olduğu gibi, beyinlerinin ödül ağı (ventral stratum) daha fazla etkinleşmektedir. Ayrıca, bir EMG çalışmasında (Boecker, Likowski, Pauli ve Wayers, 2015), bireylerin mutlu oldukları durumda da başkasının kötü talihine sevindikleri durumda da aynı yüz kaslarının (ZM; zigomaticious major) aktif hale geldiği gösterilmiştir. Bu çalışmalar, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun hazzın diğer türlerinden fizyolojik olarak belirgin bir biçimde ayrılmadığına işaret etmektedir.

Hazzın bir türü olsa da, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun özellikle kötü talih durumlarında ortaya çıkan diğer duygusal deneyimlerden olgusal açıdan ayırt edilmesi önemlidir. Bu tür durumlarda ortaya çıkan duygulardan biri rahatlama hissidir. Portmann (2000) bireylerin başkasının kötü talihini gözlemlediklerinde, bu olay kendi başlarına gelmediği için bir rahatlama hissi deneyimleyebileceklerini ve bunun başkasının kötü talihine sevinme duygusu ile farklı olduğunu ileri sürmektedir. Burada temel fark, duygunun odağıdır. Buna göre, rahatlama hissi kişinin kendisine odaklanmaktadır ve birey başka bir kişinin yaşadığı kötü seçenek kendi başına gelmediği için bir rahatlama deneyimlemektedir. Buna karşın, başkasının kötü talihine sevinme hissini merkezinde, talihsizliği yaşayan kişi ve onun deneyimlediği talihsizlik bulunmaktadır. Böyle bir durumda, birey belirli bir talihsiz olayın belirli bir kişinin başına gelmesini gözlemlemekten ötürü bir mutluluk hissetmektedir. Başka bir ifadeyle,

rahatlama hissini merkezinde kişinin kendisinin deneyimlemekten kurtulduğu kötü talih bulunurken, başkasının kötü talihine sevinme hissini merkezinde başkasının bu talihsizliği yaşaması bulunmaktadır.

Başkalarının kötü talihi sonrasında ortaya çıkan bir diğer duygu da intikam hazzıdır (gloating). Başkasının kötü talihine sevinme ile intikam hazzı arasındaki fark ise etkenlik/edilgenlik bağlamında ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, başkasının kötü talihine sevinme, hazzın pasif bir türüdür ve bu duyguyu deneyimleyen bireyler talihsiz olayın pasif gözlemcileri olarak sevinç hissetmektedir. Buna karşın, intikam hazzı bireyin etkin bir biçimde birisine zarar vermesini (kötü talihin sorumlusu olmasını) içermektedir (Seip ve ark., 2014). Yürütülen ampirik bir çalışmada da (Leach, Spears ve Manstead, 2015), intikam hazzı ile başkasının kötü talihine sevinme arasında olayın özellikleri, değerlendirme süreçleri, duygusal deneyim ve dışavurum açısından farklılıklar bulunduğu gösterilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun deneyimlendiği durumlarda, intikam hazzıyla karşılaştırıldığında, daha dolaylı ve pasif bir etki bulunmaktadır, bireyler kendilerini daha az güçlü hissetmektedir, hazzın yoğunluğu daha azdır ve bu haz daha gizli deneyimlenmektedir.

Başkasının başına olumsuz bir olay geldiğinde ortaya çıkması muhtemel (hatta istenen) bir diğer tepki olan empatinin, başkasının kötü talihine sevinme ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bilinmektedir (Van Dijk, Ouwerkerk, Smith ve Cikara, 2015). Bazı çalışmacılar (Cikara, Bruneau, Van Bavel ve Saxe, 2014), başkasının kötü talihine sevinmeyi empatik tepkilerin zıttı (counter-empathic) olarak görse de, bu ikisini aynı yapının iki zıt ucunda yer alan olgular olarak görmemek daha faydalı olabilir. Şöyle ki, empati bilişsel yönüyle diğer kişinin olaylara bakışını anlamayı yansıtırken, duygusal yönüyle o kişinin hislerini paylaşmayı içermektedir (Cox ve ark., 2012). Başkasının kötü talihine sevinme duygusu da en azından bilişsel açıdan empati ile benzerdir. Yani, diğer kişinin başına gelen olumsuz olayların onu nasıl etkilediğini anlamayı

gerektirmektedir. Dolayısıyla, başkasının kötü talihine sevinme duygusu his yönüyle empatinin zıttı gibi görünse de, bilişsel yönüyle empatiye benzemektedir. Bununla tutarlı bir biçimde, empati ve başkasının kötü talihine sevinmenin ilişkili olmadığını (Greitemeyer, Osswald ve Brauer, 2010) veya bu ilişkinin orta düzeyde olduğunu (örn. $r = -.46$; Black, 2018) gösteren çalışmalar bulunmaktadır.

Son olarak, diğer olumlu duygulardan (mutluluk ve gurur gibi) farklı bir şekilde, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun ahlaki doğası tartışılmaktadır. Heider (1958), bu duygunun toplumsal ilişkilere zarar verdiğini iddia etmektedir. Schopenhauer (1841/1965), başkasının kötü talihine sevinmenin şeytani bir duygu olduğunu belirtmekte ve bu duyguyu hissedebilen insanların toplumdan dışlanması gerektiğini iddia etmektedir. Buna karşın, Nietzsche (1887/2010), başkasının kötü talihine sevinmenin insanca bir duygu olduğunu ve tehdit edilmiş öz şefkatin tamir edilmesini yansıttığını öne sürmektedir. Portmann (2014) ise başkalarının kötü talihinin bazı durumlarda adaletin yerini bulması anlamına da gelebileceğini ve ahlaki bir duygu olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, hakkın yerini bulması inancı da bağlama duyarlı bir olgudur. Portmann (2000) buna Edvard Munch'un '*Golgotha*' isimli eserinde İsa Peygamber'in çarmıha gerilişini gülümseme ile izleyen kişileri örnek göstermektedir. Bu kişilerin hissettiği duygu günümüzde ahlaki kabul edilmeyebilir ama kendi dönemleri veya inanışları göz önünde bulundurulduğunda ahlaki bir duygu deneyimledikleri düşünülebilir. Dolayısıyla, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun ahlaki olup olmadığına kestirme yoldan karar vermek kolay değildir.

Ahlaki açıdan olumlu olsun ya da olmasın, hazzın bu alışılmadık türü insanlar tarafından bir biçimde deneyimlenmektedir. Özellikle başarılı görülen kimseler, insanların dikkatini çekmekte ve onların elde ettiklerini kaybetmeleri ya da geldikleri konumdan aşağı düşmeleri bireylerde garip bir sevinç ortaya çıkartabilmektedir (Feather, 1999). Benzer bir durum, gruplar arası düzeyde, belirli bir alanda (futbol gibi) diğer

gruplara oranla daha iyi konum kazanmış grupların kayıplarında yaşanan sevinç durumu için de geçerlidir (Leach, Spears, Branscombe, ve Doosje, 2003). Öyle görünmektedir ki, başarılı insanların veya grupların kötü talihini seyretmek bireylere garip bir haz vermektedir (Leach ve Spears, 2008). Bu durumun çok ilginç bir örneği 2010 dünya kupası yarı finalinde Almanya-İspanya maçı sırasında Hollandalı seyircilerin izleme davranışlarında ortaya çıkmıştır (Ouwerkerk ve van Dijk, 2014). Maç sırasında Hollandalı seyircilerin çok küçük bir bölümü maçı Alman kanalı AND'den izlerken, 77. dakikada İspanya'nın gol atmasıyla 100 bin Hollandalı seyirci AND kanalını izlemeye başlamıştır. Hatta maçı Almanya'nın kaybetmesinin neredeyse kesinleştiği son dakikalarda bu sayı 320 bine çıkmıştır. Öyle görünmektedir ki, Hollandalı seyirciler Alman spikerlerinin yaşadığı üzüntüyü izlemekten haz almışlardır. Bu aşamada, insanların özellikle başarılı kimselerin veya grupların yaşadığı talihsizliklere veya kayıplara neden sevindikleri sorusu akla gelmektedir.

1.2 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusunu Yordayan Etmenler

Başkasının kötü talihine sevinme duygusu hakkında yürütülen ampirik çalışmalar 1980'li yılların sonunda, başarılı insanları eleştirme sendromu (Tall Poppy Syndrome) şeklinde adlandırılabilir olgu hakkında yürütülen çalışmalara dayanmaktadır (Feather, 1989). Geçmişten günümüze yürütülen pek çok çalışma, tutarlı bir biçimde, bireylerin başarılı insanların veya grupların kötü talihine sıradan insanlara oranla daha fazla sevindiklerini göstermektedir (Feather, 1994; Smith ve ark., 1996; van Dijk, Ouwerkerk, Goslinga ve Nieweg, 2005). Peki, bireyler neden başarılı insanların veya grupların kötü talihine daha fazla sevinmektedir? Bu sorunun yanıtı iki türlü verilmektedir. Bunlardan ilki, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenini bu duyguyu hisseden kişinin kendi benlik değerini koruma ve güçlendirme arzusu ile açıklamaktadır (van Dijk ve ark., 2012). İkinci açıklama ise başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenini, kötü talihe maruz kalan kişinin özellik ve davranışlarında aramakta ve bu duyguya hakçılık

algısının neden olduğunu ileri sürmektedir (Feather, 1999). Son olarak, hakçılık ve benlik saygısını yükseltme motivasyonu ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset duygusunun aracı bir işlevi olduğu öne sürülmektedir (Smith, Powell, Combs ve Schurtz, 2009). Aşağıda başkasının kötü talihine sevinme duygusunu açıklayan bu araştırma ve kuramlar ele alınacaktır.

1.2.1 Benlik Değerini Koruma ve Güçlendirme Arzusu

Sosyal psikoloji yazınında pek çok kuramcı (Alicke ve Sedikides, 2009; Leary ve Baumeister, 2000; Sedikides ve Strube, 1997; Tesser, Millar ve Moore, 1988) iyi bir benlik görünümü kurma arzusunu insan davranışının temel belirleyicisi olarak görmekte ve bu arzuyu kuramlarının merkezine yerleştirmektedir. Gerçekten de insanların duygu, davranış ve bilişsel süreçlerinin bu arzudan etkilendiğini gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (örn., Alicke ve Sedikides, 2011). Bu kuramcılar görüşlerinden yola çıkan bazı araştırmacılar da (Van Dijk ve ark., 2015) başkasının kötü talihine sevinme duygusunun en önemli öncüllerinden birisinin benlik değerini koruma, sürdürme ve güçlendirme arzusu olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, bireyler kendi benlik değerlerini güçlendirme ihtiyacı duydukları zaman kendilerinden daha aşağı konumda olan kimselerle aşağı doğru karşılaştırmalar yapma eğilimi taşıyabilmektedir (Willis, 1981). Başka bir kişinin başına gelen talihsiz bir olay da, onu gözlemleyen bir gözlemci için aşağı doğru sosyal karşılaştırma ve benlik değerini güçlendirme fırsatı yaratmakta ve bu nedenle de başkasının kötü talihine sevinme duygusunu ortaya çıkartmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, bir kişinin yaşadığı olumsuz bir deneyim sonrasında onu gözlemleyen başka bir birey aşağı doğru sosyal karşılaştırma yapma fırsatı bulabilmekte, onun konumunun kendisine göre daha kötü olduğunu görebilmekte ve benlik değerini tamir etme konusunda bir şans elde edebilmektedir.

Nietzsche'ye göre (1887/2010), başkasının kötü talihine sevinme duygusunun merkezinde insanın aşağı olma hissi ve bu histen kaynaklanan acı ve öfke duygusu

yatmaktadır. Özellikle açık bir biçimde başarılı olan ve bu nedenle de gözlemleyen kişinin benliğini tehdit eden kimselerin başına gelen talihsiz olaylar, gözlemleyicinin pasif bir biçimde aldığı bir intikam işlevi görebilmekte ve bir sevinç hissi uyandırabilmektedir (Leach ve ark., 2003). Bahsedilen süreçte, başkasının kötü talihinin değerlendirilmesi (Frijda, 1988) ve aşağı doğru sosyal karşılaştırmaların (Willis, 1981) önemli bir rolü olduğu düşünülebilir. Şöyle ki, değerlendirme kuramlarına göre (Frijda, 1988) duygular durumların bireyler tarafından değerlendirilmesi sürecinin birer ürünüdür. Buna göre, aynı durum farklı bireyler tarafından farklı şekillerde değerlendirilebilmekte ve bu kişilerde farklı duygular ortaya çıkartabilmektedir. Frijda'ya göre (1988) yeni ve beklenmedik bir olay, kişinin benlik amaçlarına uyumlu olarak değerlendiriliyorsa olumlu, benlik amaçlarını tehdit ediyorsa olumsuz duygulanıma yol açmaktadır. Aşağı doğru sosyal karşılaştırma kuramına (Willis, 1981) göre ise bireyler özellikle benlik değerini yükseltmek ve daha iyi hissetmek için kendilerine göre daha şanssız kimselerle karşılaştırma yapmaya yönelmektedir. Bu iki kuramsal yaklaşımdan yola çıkıldığında da, bir kimsenin başına gelen olumsuz bir olayın bir gözlemci için aşağı doğru sosyal karşılaştırma yapma ve benlik değerini tamir etme fırsatı haline gelebileceği, bu kişinin bu olayı kendi benlik değerinin tamiri için olumlu şekilde değerlendirebileceği ve başkasının kötü talihine sevinme duygusunu hissedebileceği ileri sürülmektedir (Van Dijk ve Ouwerkerk, 2014).

Kişiler arası düzeyde yürütülen bir dizi ampirik çalışma (van Dijk ve ark., 2012; van Dijk, Ouwerkerk, Wesseling ve van Koningsbruggen, 2011a; van Dijk, van Koningsbruggen, Ouwerkerk ve Wesseling, 2011b), benlik değerini tamir etme ihtiyacının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu yoğunlaştırdığına işaret etmektedir. İlk olarak, kronik benlik saygısı daha düşük olan bireylerin, başarılı kimselerle karşılaştıklarında benliklerine yönelik daha fazla tehdit hissettikleri ve dolayısıyla da bu kimselerin başına daha sonra gelen talihsiz bir olaya daha fazla

sevindikleri gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2011b). Ayrıca, benlik değeri laboratuvar ortamında akut bir biçimde tehdit edilen bireylerin, edilmeyenlere oranla, başarılı bir kimse ile karşılaştığında daha fazla benlik tehdidi hissettiği ve dolayısıyla bu kimsenin başına gelen talihsiz bir olaya daha fazla sevindiği gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2011a). Bunun yanı sıra, kronik benlik saygısı düşük olan bireylerin akut benlik değeri tehdidinden de daha fazla etkilendiği gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2012). Şöyle ki, kronik benlik saygısı düşük olan bireyler akut benlik değeri tehdidi ile karşılaştıklarında, karşılaşmayanlara oranla, başarılı bir kimsenin başına gelen talihsiz olaylara daha fazla sevinmektedir. Kronik benlik saygısı yüksek olan kişiler ise akut benlik değeri tehdidinden etkilenmemektedir. Öyle görünmektedir ki, akut bir benlik değeri tehdidiyle karşılaşan kişiler, bu tehditle baş edebilecek benlik kaynaklarına sahipse başkasının başına gelen talihsiz olaylara sevinmeye gereksinim duymamaktadır. Bunu destekleyecek biçimde, bireylere benlik değerini başka yollarla doğrulama fırsatı verildiğinde, benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin ortadan kalktığı gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2011b). Bu çalışmalar genel olarak, özellikle başarılı kimselerin başına gelen talihsiz olayların bireylere benlik değerini güçlendirme ve koruma fırsatı verdiğine ve bu nedenle başkasının kötü talihine sevinme duygusunun yoğunlaştığına işaret etmektedir.

Başkasının kötü talihine sevinme duygusunu gruplar arası düzeyde ele alan çalışmalar da bu duygunun en önemli yordayıcılarından birinin benlik değerini koruma ihtiyacı olduğuna işaret etmektedir (Leach ve ark., 2003; Leach ve Spears, 2008, 2009). Şöyle ki, bireyler benliklerini dâhil oldukları gruplarla da tanımlamakta, grup temelli benlik değerini yükseltme ihtiyacı hissetmekte ve kendi gruplarını diğerlerine göre olumlu farklılaştırma çabasına girmektedirler (Tajfel ve Turner, 1979). Dolayısıyla, dış gruptan kişilerin başına gelen talihsiz olaylar, bireyler için grup temelli benlik değerini yükseltme fırsatı oluşturmakta ve bu kimselerin kötü talihine sevinme duygusu daha fazla

deneyimlenmektedir (Cikara, Bruneau ve Saxe, 2011; Cikara ve ark., 2014; Cikara ve Fiske, 2011). Bunun yanı sıra, bireylerin grup aidiyetlerinden kaynaklanan benliklerine yönelik bir tehdit oluşturulduğunda (kendi gruplarının diğerlerine göre açık bir biçimde aşağıda olduğunu gördüklerinde), bireylerin hem bu tehdidi oluşturan grupların hem de tehditle alakası olmayan diğer grupların başına gelen talihsiz olaylara yönelik sevinme hissini daha fazla deneyimledikleri gösterilmiştir (Leach ve Spears, 2009). Buna göre, grup temelli benlik değerinin tehdit edilmesi dış gruba yönelik kötü talihe sevinme hissini arttırmakta (Leach ve ark., 2003); bu ilişkiye aşağı olmaktan kaynaklanan hınç (ressentiment) hissi aracılık etmekte (Leach ve Spears, 2008) ve benlik değerine tehdit oluşturan bir dış grubun kötü talihine sevinmek, grup temelli benlik değerlendirmesini daha olumlu hale getirmektedir (Leach ve Spears, 2009).

Son olarak, gözlenen talihsiz bir olayın bireylerin benlikleri üzerindeki etki düzeyi de bu kötü talihe sevinme duygusunun yoğunluğunu etkileyebilmektedir (Smith ve ark., 2009). Buna göre, yaşanan talihsiz olay bireylerin benlik değerinin yükselmesine daha fazla katkı sunuyorsa, bu olaya sevinme düzeyi de artmaktadır. Gözlemlenen olayın benlik değerine katkısı bazı etmenlerden etkilenmektedir. İlk olarak, öz-değerlendirmeyi sürdürme modeline göre (Tesser, 1985), bireyler özellikle benlik değerlendirmeleri için önemli alanlar söz konusu olduğunda (akademik başarı gibi) diğer kişilerle karşılaştırma yapmayı daha fazla tercih etmekte ve bu karşılaştırmalardan daha fazla etkilenmektedir. Dolayısıyla, başka bir kişinin veya grubun başına gelen talihsiz olayın gözlemleyen kişinin benlik değeri için anlamlı bir alanda olması, bu olaya sevinme düzeyini arttırabilmektedir (Schurtz, Combs, Hoogland ve Smith, 2014). Yürütülen ampirik çalışmalar da bireylerin karşılaştırma durumunu belirginleştirecek bir benzerlik durumu olduğunda (Van Dijk ve ark. 2006) veya hâlihazırda rekabet içerisinde oldukları kimseler söz konusu olduğunda (Brambilla ve Riva, 2017) başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimledikleri gösterilmiştir. Ayrıca, bireylerin

içerisinde yer aldıkları gruplar benlikleri için ne denli önemliyse (iç-grup aidiyetleri ne denli yüksekse) bu gruplarının diğer gruplara göre konumu, bireylerin benlik değerine o kadar fazla etki etmektedir (Brown, 2000). Dolayısıyla, iç-grup aidiyetinin yükselmesi başka grupların kötü talihine sevinme düzeylerini de etkilemektedir. Örneğin, bireylerin siyasi parti aidiyetleri yükseldikçe başka siyasi partilerin başkanlarının yaşadıkları talihsiz olaylara daha fazla sevindikleri (Combs, Powell, Schurtz ve Smith, 2009) ve tuttukları takıma olan aidiyetleri yükseldikçe diğer takımların yaşadıkları kayıplara (futbolcu sakatlıkları gibi) daha fazla sevindikleri (Hoogland ve ark. 2015) gösterilmiştir.

Bahsedilen çalışmalar, bireylerin kendi benlik değerini koruma motivasyonu ile hareket ettiklerine ve başkasının kötü talihine kendilerinden kaynaklanan bir motivasyonla sevindiklerine işaret etmektedir. Sonraki başlık altında, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu kötü talihi yaşayan kişi açısından değerlendiren ve bu duyguya hakçalık algısının neden olduğunu öne süren yaklaşım ele alınacaktır.

1.2.2 Hakçalık Algısı ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusu

Bazı araştırmacılar (Feather, 2012; Portmann, 2014) başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenini, bu kötü talihe maruz kalmış kimsenin davranış ve özelliklerinde aramakta ve bu duygunun “*adaletin toprağında yeşerdiğini*” (Portmann, 2014, s.17) iddia etmektedir. Buna göre, başkasının kötü talihine sevinmek kötücül veya şeytani bir duygu değil, denge ve adaletin sağlanmış olmasından ötürü ortaya çıkan olağan bir hazdır. Hatta Michelangelo’nun Son Yargılama tablosunda da çizdiği gibi, saflık ve masumiyetin örneği olabilecek melekler dahi, ‘*günahkâr insanların*’ cehennemde yanışına gülümseyebilmekte ve bir anlamda bu kimselerin kötü talihine sevinmektedir (Portmann, 2000, s.13).

Hakçalık kuramına göre (Fearther, 1999, 2006), başkalarının başına gelen olumlu veya olumsuz olaylara verdiğimiz duygusal tepkileri bu olaylara ilişkin hakçalık algımız şekillendirmektedir. Kurama göre, bireyler diğerlerinin davranışları ve çıktıları arasında

bir uyum ve denge arama motivasyonuna sahiptir ve hakçalık konusundaki değerlendirmeleri de bu davranış-çıktı dengesine bağlıdır. Şöyle ki, bir başkasının olumlu değere sahip bir davranışı olumlu değere sahip bir çıktı oluşturduğunda (çok çalışıp sınıftaki en yüksek notu almak gibi) veya olumsuz değere sahip bir davranışı olumsuz değere sahip bir çıktı oluşturduğunda (kopya çekerken yakalanıp dersten kalmak gibi) davranış-çıktı dengesi sağlanmakta ve hakçalık algısı yükselmektedir. Buna karşın, olumlu değere sahip bir davranış olumsuz değere sahip bir çıktı oluşturduğunda (çok çalışıp dersten kalmak gibi) veya olumsuz değere sahip bir davranış olumlu değere sahip bir çıktı oluşturduğunda (kopya çekerek sınıf birincisi olmak gibi) hakçalık algısı düşmektedir. Hakçalık algısının yükselmesi bir rahatlama ve sevinç oluştururken, hakçalık algısının düşmesi dengenin yeniden sağlanmasına yönelik bir motivasyon oluşturmaktadır. Kurama göre, iki durum da başkasının kötü talihine sevinme duygusunu farklı yollardan da olsa etkileyebilmektedir. İlk durumda, yani bireyler hak ederek (kendi sorumluluğundaki davranışlar sonucunda) kötü talih yaşadığında, bir davranış-çıktı dengesi oluşmakta ve kötü talihe sevinme düzeyi yükselebilmektedir. İkinci durumda (hak edilmemiş bir iyi talih durumunda) davranış-çıktı dengesi bozulmakta, bu durumda da haksızlık algısı, rahatsızlık ve gücenme ortaya çıkmaktadır. Bu kimsenin başına daha sonra kötü bir olay geldiğinde, bu davranış-çıktı dengesizliğinin düzelmesi sağlanabilmekte ve böylesi durumlarda başkasının kötü talihine sevinme duygusu daha fazla deneyimlenebilmektedir.

Hakçalık algısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye işaret eden ilk bulgular daha çok başarılı insanları eleştirme sendromu (Tall Poppy Syndrome) ve başarılı kimselere yönelik tutumlar hakkında yürütülen çalışmalardan gelmektedir (Feather, 1989, 1994; Feather, Volkmer ve McKee, 1991). Bu çalışmaların bir bölümünde (Feather, 1989, 1994), kötü talihin hedefindeki kişinin konumu (başarılı ya da sıradan) manipüle edilmiş ve bireylerin başarılı kimselerin başına gelen talihsiz

olaylara daha fazla sevindiği gösterilmiştir. Buna gore, bireyler başarılı kimselerin başlarına gelen olumsuz olayları daha fazla hak ettiğini düşünmektedir ve hakalılık algısı ile kötü talihe sevinme arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır (Feather, 1989). Bu çalışmaların yanı sıra, ünlü kimselere (siyasetçi, sporcu veya gosteri sanatçısı) yonelik tutumların incelendiği bir başka çalışmada (Feather, Volkmer ve McKee, 1991) başarıya yonelik içsel atıflar ve başarının hak edildiğine ilişkin inanışların, bu ünlülerin farazi itibar kaybına verilen sevinme tepkisi ile negatif yonde ilişkili olduğu gosterilmiştir. Buna gore, bireylerin ünlülerin başarısına ilişkin hakalılık algısı yükseldike, bu ünlülerin farazi itibar kaybına sevinme duzeyleri azalmaktadır.

Hakalılık algısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiyi deneysel desenlerle inceleyen çalışmalardan bir bolumnde (Van Dijk ve ark., 2005; Yeniay, 2012) hedefteki kişinin kötü talihine ilişkin kendi sorumluluğu manipüle edilmiş (orn., Sınavdan bir gece once hasta olmak veya partiye gitmek gibi) ve bu sorumluluğu başkasının kötü talihine sevinme duygusuna neden olup olmadığı sınanmıştır. Bu çalışmalarda tutarlı bir biçimde, başına gelen olumsuz olayda kendi sorumluluğu olan kimselerin kötü talihine sevinme duzeyinin daha yuksek olduğu gosterilmiştir. Ayrıca, Van Dijk ve arkadaşları (2005) sorumluluk manipülasyonu ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide hakalılık algısının aracı rolünün anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Buna gore, kendi kötü talihinde sorumluluğu olan kimselerin, başlarına gelen kötü talihi daha fazla hak ettiğine inanılmakta, bu hak etme inancı arttika da başkasının kötü talihine sevinme duygusu yoğunlaşmaktadır.

Hakalılık ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkiyi deneysel yontemle sınavan bazı çalışmalarda da (Feather, 2008; Feather ve Nairn, 2005; Feather ve Sherman, 2002; Van Dijk, Ouwerkerk ve Goslinga, 2009) başarılı kimselerin kendi iyi konumlarını hak edip etmedikleri (alışarak veya kopya çekerek başarılı olma gibi) manipüle edilmiş ve bu durumun başkasının kötü talihine sevinme duygusuna neden olup

olmadığı incelenmiştir. Van Dijk ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada, katılımcıların, başarılarını hak etmeyen kişilerin başına gelen olumsuz olaylara, başarısını hak eden kişilere oranla daha fazla sevindikleri gösterilmiştir. Ayrıca, başarıyı hak etme algısı ile başkasının kötü talihiine sevinme duygusu arasındaki ilişkiye kötü talihi hak etme algısının da aracılık ettiği gösterilmiştir. Bir bakıma, başarısına hak etmeden ulaşmış kimselerin kendi kötü talihlerini daha fazla hak ettikleri (bu konuda herhangi bir bilgi verilmemiş dahi olsa) algılanmakta ve bu algı arttıkça başkasının kötü talihiine sevinme duygusu da artmaktadır. Bu konuda yürütülen diğer çalışmalarda (Feather, 2008; Feather ve Nairn, 2005; Feather ve Sherman, 2002) ise hakçalık ve başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkide içerlenme (resentment) duygusunun aracı etkisine odaklanılmıştır. Şöyle ki, bireyler bir kimsenin bir başarıyı hak etmeden elde ettiğini gördükleri zaman o kişiye yönelik içerlenme hissini daha fazla deneyimlemekte, bu his de başarılı kişinin başına daha sonradan gelen kötü bir olaya yönelik sevinme duygusunun yoğunluğunu arttırmaktadır (Feather, 2008; Feather ve Sherman, 2002). Feather ve Nairn (2005) başkasının başarısına yönelik hakçalık algısının yanı sıra, bireyin kendi başarısızlığını hak etme (veya etmeme) durumunun etkisini de araştırmıştır. Bu çalışmada, katılımcılardan kendilerini başarısız bir kişinin yerine koymaları istenmiştir. Katılımcılardan bir bölümünden çok çalıştıkları halde başarısız olduklarını, diğer bölümünden ise az çalışarak başarısız olduklarını hayal etmeleri istenmiştir. Sonuçta çok çalıştığı halde başarısız olduğunu hayal eden katılımcıların başarılı kişiye yönelik daha fazla içerlenme hissi deneyimledikleri, bu içerlenme hissi arttıkça da aynı kişinin kötü talihiine sevinme duygusunun arttığı gösterilmiştir. Bu bulgu, özellikle aşağı konumda olan kimselerin kendi durumlarına yönelik hakçalık değerlendirmelerinin de başkalarının kötü talihe sevinme duygusu üzerinde önemli bir etkisinin olduğuna işaret etmektedir.

Son olarak, bazı kişiler kendilerini ahlaki açıdan toplumun üzerinde bir yere konumlandırabilmekte, kendilerinde ahlaki konularda konuşma ve yol gösterme hakkı görmekte, toplumdaki diğer insanları ahlaki standartlara uymamakla suçlayabilmekte, buna karşın kendi özel yaşamlarında kendi söylediklerinin aksine davranabilmektedir (ahlaki riyakârlık [moral hypocrisy]; Valdesono ve DeSteno, 2007). Bu kişilerin özel yaşamındaki tutarsız davranışlarının toplumun gözünün önüne serilmesi ve bu kişilerin konumlarını yitirmeleri de izleyicilerde kötü talihe sevinme duygusunu yoğunlaştırabilmektedir. Bu çeşit durumlarda, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun daha fazla deneyimlenmesi hakçalık algısına bağlanmaktadır (Smith ve ark., 2009). Şöyle ki, bu kişiler hem hak etmedikleri bir konumda bulunmakta, hem de doğrudan kendilerinin sorumlu olduğu davranışların ortaya çıkması ile bu konumlarını yitirmektedir. Dolayısıyla, bu kimselerin konumlarını yitirmeyi hak ettikleri algısı oluşmakta ve bu kişilerin kötü talihine daha fazla sevinilmektedir. Powell ve Smith (2012) tarafından yürütülen bir çalışma da bunu destekler niteliktedir. Bu çalışmada, daha önceden kopya çekmekle ilgili ahlaki yargıda bulunan bir kişinin sonradan intihal yaptığı ve ceza aldığı öğrenilince, bu kişinin kötü talihine sevinme duygusunun (ahlaki yargıda bulunmayan kişiye oranla) daha fazla ortaya çıktığı gösterilmiştir. Ayrıca, hakçalık algısı bu ilişkiye aracılık etmiştir. Bir bakıma, riyakârlık yapan kimselerin, cezayı daha fazla hak ettikleri düşünülmekte ve bu kimselerin başına gelen talihsiz olaya daha fazla sevinilmektedir.

Şimdiye dek vurgulanan çalışmalar, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu temel olarak iki değişkenin yordadığına işaret etmektedir: Bireyin kendi aşağı olma hissi ve kötü talihe maruz kalan kişinin bu kötü talihi hak ettiğine ilişkin algı. Her iki durumun ortaya çıkarttığı bir başka duygu olan haset de özellikle bu değişkenlerle başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkiye aracılık edebilmektedir (van de ven ve ark.,

2015; Van Dijk ve ark. 2015). Bölümün bir sonraki başlığı altında, haset ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki ele alınacaktır.

1.2.3 Haset ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duyguları Arasındaki İlişki

Haset duygusu, bir başkasının önemsenen bir alanda daha iyi bir konumda olduğunu fark etme ve bunun sonucunda yoğun bir aşağı olma, içerlenme ve düşmanlık hissetme şeklinde tanımlanmaktadır (Smith ve Kim, 2007). Bu tanımdan yola çıkıldığında, haset duygusu ile başkasının kötü talihine sevinme arasında bir ilişki olabileceği ve bu ilişkinin temel olarak üç nedeninin olduğu ileri sürülmektedir (Smith ve ark., 2009; van Dijk ve ark., 2015). İlk olarak, yukarı doğru sosyal karşılaştırma sonucu ortaya çıkan haset duygusu, kişiye acı veren akut bir aşağı olma hissini beraberinde getirmektedir (Miceli ve Castelfrenchi, 2007). Haset edilen kişinin başına gelen talihsiz olay ise aynı kişinin avantajlı konumunu yitirmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, böyle kötü talih durumlarında, haset eden kişi aşağı olma hissinden kurtulmakta ve rahatlamaktadır (Smith ve ark., 2009). İkincisi, haset duygusunu ortaya çıkartan durumlarda, haset eden kimseler öznel de olsa bir haksızlık algılamaktadır (Smith, Parrot, Ozer ve Moins, 1994) ve daha önce de belirtildiği gibi, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu en iyi yordayan değişkenlerden biri başarıya ilişkin hakçalık algısının düşmesidir (Feather, 2012). Üçüncüsü, düşmanlık ve kötü niyet (ill will) haset duygusunun önemli bir parçasıdır (Smith ve Kim, 2007). Bu düşmanlık hissi de hasetin hedefindeki kişinin kötü talihini istemeyi ve bu kötü talihe sevinmeyi beraberinde getirmektedir (Van Dijk ve ark., 2015).

Haset ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişki çok açık gibi görünse de geçmişte yürütülen çalışmalar çelişkili bulgulara işaret etmektedir. Bazı çalışmalar (Brigham, Kelso, Jackson ve Smith, 1997; Smith ve ark., 1996; van Dijk, Ouwerkerk, Goslinga, Nieweg ve Gallucci, 2006) başarılı bir kişiye yönelik deneyimlenen hasetin bu kişinin kötü talihine sevinme düzeyini arttırdığını göstermektedir. Bu çalışmalardan

birinde (Smith ve ark., 1996), katılımcılara başarılı (veya sıradan) görünen bir öğrencinin videolu röportajı izletilmiş ve katılımcıların bu öğrenciye yönelik duyguları ölçülmüştür. Daha sonra, bu öğrencinin ilaç çaldığı için okuldan atıldığı bilgisi verilmiş ve kötü talihe sevinme ölçümü alınmıştır. Sonuçta, katılımcıların başarılı öğrenciye daha fazla haset ettikleri ve bu hasedin de kötü talihe sevinmeyi arttırdığı gösterilmiştir. Daha sonra yürütülen başka bir çalışmada (Brigham ve ark., 1997), haset ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin, kötü talihin hak edilmediği durumlarda da (bir öğrencinin tıp fakültesi ile ilgili planlarını kendi kontrolü dışındaki nedenlerle ertelemek zorunda kalması) geçerli olduğu ortaya konmuştur. Buna karşın, daha sonra yürütülen bazı çalışmalar, haset ve başkasının kötü talihine sevinme duygularının ilişkili olmadığını; kötü talihe sevinme duygusunu hasetin değil içerlenmenin (Feather ve Sherman, 2002), aşağı olma hissinin (Leach ve Spears, 2008) ve sevmemenin (Hareli ve Weiner, 2002) yordadığını göstermiştir.

Alan yazındaki çelişkili bulguların bir nedeni haset duygusunun işe vuruk tanımının her bir çalışmacı tarafından farklı yapılmış olması olabilir. Anlamli ilişki gösteren çalışmalarda, haset kompleks bir duygu olarak ele alınmış ve sevmeme ve aşağı olma hislerini de içerisine alacak şekilde ölçülmüştür (Smith ve ark., 1996). Buna karşın, anlamli bir ilişkinin olmadığını gösteren çalışmalarda, haset duygusu daha çok arzu yönü ile ölçülmüş ve diğer hislerden ayrılmıştır (Feather, 2008). Çelişkili bulguların bir diğer nedeni de İngilizce’de haset kelimesinin karşılığının (envy) gıpta duygusunu da içermesi olabilir. Son dönemde yürütülen çalışmalar (Crusius ve Lange, 2014; Lange ve Crusius, 2015; van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009), yukarı doğru sosyal karşılaştırma bağlamlarında haset (malicious envy) veya gıpta (benign envy) duygularının deneyimlenebileceğini ve bu iki duygunun farklı davranışsal motivasyonlar doğurabileceğine işaret etmektedir. Buna göre, haset daha çok diğer kişiyi aşağıya çekme motivasyonunu içerirken, gıpta duygusu diğer kişinin seviyesine yükselme

motivasyonunu içermektedir. Yapılan çalışmalar da hasetin diğer kişiye zarar vermeye yönelik davranışları (Navarro-Carrillo, Beltrán-Morillas, Valor-Segura ve Expósito, 2018), gıptanın ise kendini geliştirmeye yönelik davranışları (Lange ve Crusius, 2015) yordadığını göstermektedir. Son dönemde yürütülen çalışmalarda da (Lange, Weidman ve Crusius, 2018; van De Ven ve ark., 2015), haset ve gıpta duyguları ayrı ayrı ölçülmüş, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu gıptanın yordamadığı ancak hasetin yordadığı gösterilmiştir.

Son olarak, bazı çalışmacılar (Cikara ve Fiske, 2011) haset ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiyi kalıpyargı içeriği bağlamında ele almış ve haseti ölçmek yerine manipüle etmiştir. Kalıpyargı içerik modeline göre (Fiske, Cuddy ve Glick, 2007; Fiske, Cuddy, Glick ve Xu, 2002), gruplar arası kalıpyargıların ve duyguların temelinde iki temel boyut üzerinden yapılan değerlendirmeler yatmaktadır: Sıcaklık ve yeterlilik. Çeşitli gruplara yönelik kalıpyargı ve duygular da bu boyutlarda yüksek veya düşük oldukları değerlendirilmesine göre ortaya çıkmaktadır. Buna göre gözlemlenen insanlar, (1) sıcaklık ve yeterliliği yüksek olanlar (örneğin, iç grup-gurur), (2) sıcaklığı yüksek ve yeterliliği düşük olanlar (örneğin, yaşlılar- acıma), (3) sıcaklık ve yeterliliği düşük olanlar (örneğin, uyuşturucu kullanıcıları-hakir görme/iğrenme) ve (4) sıcaklığı düşük ve yeterliliği yüksek olanlar (örneğin, bankacılar-haset) şeklinde dört temel duygu sınıfında değerlendirilmektedir (Fiske, Cuddy ve Glick, 2007). Gerçekten de, hem diğer duyguların hem de hasedin belirtilen kalıpyargı içerikleri tarafından ortaya çıkartıldığı gösterilmiştir (Fiske ve ark., 2002). Cikara ve Fiske (2011), buradan yola çıkarak tasarladıkları çalışmada, katılımcılardan dört ayrı duyguyu (haset, acıma, iğrenme ve hayranlık) yansıtan kalıpyargısal hedeflerin başına gelen olumlu ve olumsuz olayları hayal etmelerini istemişlerdir. Bu sırada, katılımcıların yüzlerine yerleştirilen elektromiyograf (EMG) aracılığı ile sevinme tepkileri (çene kaslarındaki uzama ile)

ölçülmüştür. Sonuçta, katılımcıların haset kalıpyargısına uyan hedeflerin başına gelen olaylara daha fazla sevindiği gösterilmiştir.

1.3 Başkasının kötü talihine Sevinme Duygusu ve Dehşet Yönetimi Kuramı

Araştırmada buraya kadar vurgulanan kuram ve ampirik çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan iki temel sürecin benlik değerini yüceltme ihtiyacı (van Dijk ve ark., 2015) ve hakçalık arayışı (Feather, 1999) olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkıldığında, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan psikolojik süreçlerin ölüm dehşeti ve bu dehşeti aşmak için kullanılan kaygı tamponlayıcı mekanizmalarla açıklanabileceği düşünülebilir. Şöyle ki, dehşet yönetimi kuramı (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986) bireylerin benlik değerini yüceltme ihtiyacı ve kültürel dünya görüşlerine tutunma ihtiyaçlarını açıklamak amacıyla ortaya atılmıştır ve kuramın açıkladığı her iki olgu da başkasının kötü talihine sevinme duygusuyla yakından ilişkili gibi durmaktadır. Dolayısıyla, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun dehşet yönetimi kuramı bakış açısıyla ele alınmasının, bu duygunun altında yatan temel psikolojik sürecin anlaşılmasına katkı sağlayabileceği öne sürülebilir. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında (Wang ve Roberts, 2006) ya da 1 Ocak 2017 Reina terör saldırısı sonrasında (Hürriyet Haber, 2017) görüldüğü gibi, insanlar terör olayları gibi ölümlülüğü hatırlatan durumlarda, diğer insanların başına gelen çok vahim olaylara dahi sevinebilmektedir. Bu örnekler de, bir sonraki başlık altında daha ayrıntılı bir biçimde anlatılacağı üzere, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında ölümlülük dehşetiyle baş etme çabasının yattığı fikrini desteklemektedir.

1.3.1 Dehşet Yönetimi Kuramı

Dehşet yönetimi kuramı (Greenberg ve ark., 1990, 1992; Greenberg, Solomon ve Pyszczynski, 1997; Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986) insanın çok iyi ya da çok kötü pek çok davranışının altında yatan iki önemli eğilimden yola çıkmaktadır: Olumlu

bir benlik görünümü kurma arzusu ve kültürel dünya görüşlerini doğrulama arzusu. Kuramı geliştiren araştırmacılar (Greenberg ve ark., 1990), psikoloji alan yazınında insanın benlik saygısı arayışının nelere sebep olduğu ile ilgili pek çok çalışma ve kuram bulunduğunu ancak insanın neden benlik saygısını yükseltmeye ihtiyaç duyduğu konusunda bir açıklama bulunmadığını vurgulamış ve sosyal antropolog Ernest Becker'in (1973/2014) tespitlerinden yola çıkarak kuramlarını inşa etmişlerdir.

Kurama göre (Greenberg ve ark., 1990), insanlar diğer hayvanlara benzer biçimde hayatta kalma ve kendi varlığını sürdürme güdüsüyle dünyaya gelmektedir. Ancak, diğer hayvanlardan farklı olarak insanlar, evrimleşme sürecinde karmaşık zihinsel yapıları sayesinde soyut düşünme yeteneğini kazanmış; kendi varlığının farkına varmış, dün ne olduğunu ve yarınki olası sonuçları düşünmeye başlamışlardır. Kendi varlığının ve yarınının bilincinde olan insan kaçınılmaz sonun, yani kendi ölümlülüğünün farkına varmıştır. Hayvanlarla ortaklaşa sahip olduğu hayatta kalma güdüsü ile soyut düşünebilme becerisi neticesinde fark ettiği kendi kaçınılmaz ölümlülüğünün etkileşimi ise insanda yoğun bir dehşet oluşturmuştur. Sonuçta insan, bu ölümlülük dehşetiyle baş etmek için başlıca iki mekanizmaya tutunmuştur: Kültürel dünya görüşleri ve benlik saygısı (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986).

Kurama göre (Greenberg ve ark., 1992) insanın ölümlülüğünün farkına varmasına neden olan bilişsel becerileri, bu dehşetle baş etme çabasında da işine yaramıştır. Şöyle ki, insan gelişmiş bilişsel becerileri sayesinde kültürel dünya görüşlerini geliştirmiş, içselleştirmiş ve sürdürmüştür. Bu kültürel dünya görüşleri yoluyla da literal veya sembolik ölümsüzlüğü elde edebilmiştir. Bunlardan ilki olan *literal ölümsüzlük*, bireyin ölümden sonra da yaşamaya devam edeceğine dair bir inancı (ahiret inancı veya reankarnasyon gibi) yansıtmaktadır. *Sembolik ölümsüzlük* ise bireyin kendi ölümünden sonra da devam edecek (sonsuzluk dek yaşayacak) kalıcı, anlamlı ve büyük bir şeyin parçası olduğunu hissetmesi ve böylelikle kalıcılığı yakalamasıdır (Darrell ve Pyszczynski,

2016). Ernest Becker'e göre de (1973/2014) bütün kültürel sistemler insan zihninin ürünüdür ve hepsi insana doğanın üzerinde daha değerli bir şeyin parçası olduğunun garantisini vermeye yaramaktadır. Ayrıca, kültürel dünya görüşleri insana düzenli, kalıcı ve daimi bir evrenin parçası olduklarına dair bir inanç sunmakta ve bu şekilde ölümlülük dehşetini azaltmaktadır (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986). Bunu destekleyecek biçimde, kültürel inanışların pek çoğu evrenin nasıl oluştuğunu tarif etmekte, insana bu dünyada nasıl davranması gerektiği konusunda yol göstermekte ve ölümden sonra insana ne olacağı konusunda açıklamalar getirmektedir (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2015).

Kurama göre (Greenberg ve ark., 1990), insanın benlik değerini yükseltme, koruma ve sürdürmeye yönelik arzusu da sembolik ölümsüzlüğü elde etme çabasından ileri gelmektedir. Buna göre, kültürel dünya görüşleri, ölümsüzlüğü sadece kendi değerlerini içselleştiren ve o değerlere ilişkin standartları yerine getiren bireyler için sağlamaktadır. Dolayısıyla, bireyler sembolik ölümsüzlüğü hak etmek için bu anlamlı evrende özel ve değerli bir yere sahip olmaları gerektiğine inanmaktadır. Bu anlamlı evrendeki yerleri konusunda bir belirsizlik yaşamaları ise benlik değerinin ölümlülük dehşeti karşısındaki işlevini tehlikeye sokabilmektedir. Dolayısıyla, bireyler kendilerinin kültürel dünya içerisindeki anlamlı yerleri konusunda sürekli doğrulanma ve bu sistemin diğer parçalarının onayını alma gayreti içerisinde girmektedirler.

Bu noktada, ölümlülüğünün farkında olacak bilişsel kapasiteden yoksun bir biçimde doğan insan yavrusunda kaygı tamponlayıcı sistemlerin nasıl oluştuğu sorusu akla gelebilir. Dolayısıyla, bu sistemlerin yaşamın ilk dönemlerinden itibaren nasıl geliştiğinin açıklanması faydalı olacaktır. Arndt'a (2012) göre, insan yavrusu hayatta kalmak için desteğe ihtiyaç duyarak doğmaktadır ve bu destek ebeveynlerinden gelmektedir. Dahası, ebeveynlerin çocuklarına verdikleri destek sadece fiziksel değil duygusal bir boyut da taşımaktadır. Çocuk ne zaman kaygılsa bu kaygısını ebeveyniyle

kurduğu duygusal bağ sayesinde azaltmaktadır. Bir noktada, ebeveynlerin duygusal desteği koşullu hale gelmekte, ebeveynler çocuklarına çeşitli değerleri öğretmeye çalışmakta ve çocuklar da güvenlik hissini kazanmak için bu değerlere (iyi bir çocuk olmak gibi) uygun davranmaları gerektiği inancını içselleştirmektedir. Bir bakıma, ebeveynlerin gözündeki değer ve çocuğun güvenlik hissi arasında bir bağ kurulmaktadır (Greenberg, 2012). Yaşın ilerlemesi ve soyut bilişsel becerilerin gelişmesi ile birlikte, bireyler ölümlülüğün kaçınılmaz olduğu gerçeği ile yüz yüze gelmektedir. Çocuklar bu kaygıyı aşabilmek için, yaşamlarının ilk dönemlerinde öğrendikleri mekanizmaya tutunmaktadır. Fakat bu sefer ebeveynlerinin de üzerinde bir değerler sistemine tutunma ihtiyacı duymaktadırlar çünkü ölüm dehşeti ebeveynleri de yenebilmektedir. Dolayısıyla, ebeveynlerin koyduğu standartların yerini daha geniş, kalıcı, düzenli ve sembolik bir değerler bütünü almaktadır (Arndt, 2012). Nihayetinde bireyler, ölümün dehşeti ile baş etmek için kültürel standartları içselleştirmekte ve bu standartlara göre yaşadıklarından emin olma gayreti içerisine girmektedirler.

Dehşet yönetimi kuramının bahsedilen iddiaları, ortaya atıldığı ilk dönemlerde sosyal psikoloji alan yazınında kabul görmemiş, yayın için gönderilen ilk makale *American Psychologist* tarafından reddedilmiş ve kuramın bir geçerliliği olması için ampirik olarak sınanabilir olması gerektiği belirtilmiştir (Greenberg ve Arndt, 2012). Bunun üzerine, kuramın iddialarının ampirik olarak test edilebilmesi için çeşitli hipotezler geliştirilmiştir. Bunlar kaygı tamponlama, ölüm bilgisinin belirginliği ve ölüm düşüncelerinin ulaşılabilirliği hipotezleridir.

Kuramın hipotezlerinden ilki olan *Kaygı Tamponlama* hipotezine göre, eğer bir sistem kaygı tamponlama işlevine sahipse o sistemi güçlendirmek tehdit durumlarında kaygıyı azaltmalıdır. Başka bir ifadeyle, kültürel dünya görüşleri veya benlik saygısı ölüm dehşeti karşısında kaygı tamponlayıcı işlev görüyorsa bu sistemleri güçlendirmek ölüm tehdididi durumlarında verilen kaygı tepkisini azaltmalıdır. Bu hipotezle ilgili

çalışmalarda, gerçekten de benlik saygısını yükseltecek geri bildirimler verilen katılımcıların ölümlülük kaygısının azaldığı (Greenberg ve ark., 1992) ve ölümlülük hakkında daha az inkarcı davrandıkları (Greenberg ve ark., 1993) gösterilmiştir. Ayrıca, kültürlerarası bir çalışmada (Du ve ark., 2013), benlik saygısının kaygı tamponlayıcı işlevinin kültürel standartlara bağlı olduğu da gösterilmiştir. şöyle ki, bireyci kültürlerde bağımsız benlik ve yeterlilik standartları yüceltilirken, toplulukçu kültürlerde ilişkisel benlik ve sevilir olma standartları yüceltilmektedir. Dolayısıyla, bireyci veya toplulukçu kültürler için benlik saygısının farklı türleri (bireysel veya ilişkisel) kaygı tamponlayıcı işlev görebilir. Gerçekten de, Avustralyalı katılımcılar için bireysel benlik saygısının ölümlülük kaygısıyla negatif yönde ilişkili olduğu, Çinli katılımcılar için ise ilişkisel benlik saygısının ölümlülük kaygısıyla negatif yönde ilişkili olduğu gösterilmiştir (Du ve ark., 2013).

Kuramın ikinci hipotezi olan *lm Bilgisinin Belirginliği* hipotezine göre, kültürel dünya görüşü ve benlik saygısı ölümlülük dehşetine karşı birer kaygı tamponlayıcı işlevi gördüğü için insanlar ölümlülük tehdidi ile yüzleştiklerinde bunlara daha fazla tutunmaya çalışırlar. Dolayısıyla, lmllk belirginleştiğinde insanlar kültürel dünya görüşlerini ve benlik saygılarını daha fazla savunma ve yüceltme gayreti içerisine girerler. Buradan yola çıkılarak yapılan çalışmalar, gerçekten de ölümlülük bilgisi belirginleştirildiğinde insanların kültürel dünya görüşlerini daha fazla savunma (Arndt, Allen ve Greenberg, 2001) ve benlik saygılarını daha fazla doğrulama (Mikulincer ve Florian, 2002) gayreti içerisine girdiklerini göstermektedir.

Kuramın nc hipotezi olan *lm Düşüncelerinin Ulaşılabilirliği* hipotezine göre, ölümlülük dehşeti karşısında tamponlayıcı işlev gören sistemlerin (kültürel dünya görüşleri ve benlik saygısı) tehdit edilmesi veya zayıflatılması örtük ölümlülük düşüncelerinin ulaşılabilirliğini arttırmalıdır (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2015). Buna göre, bireyler kültürel dünya görüşlerine ve benlik saygısına ölüm

düşüncelerini bilinçten uzak tutmak için tutunmaktadır ve bu sistemlerin sarsılması ölüm düşüncelerini etkinleştirmektedir. Ölüm düşüncelerinin ulaşılabilirliği hipotezi, kuramın iddialarının özellikle bilişsel düzeyde test edilmesine olanak tanımış ve kuramın pek çok alanda uygulanmasını sağlamıştır (derleme için bkz., Hayes, Schimel, Arndt ve Faucher, 2010). Örneğin, bu çalışmalardan birinde (Hayes, Schimel, Faucher ve Williams, 2008), akranları önünde kötü hazırlanılmış bir sunum yapacaklarına inandırılan katılımcıların bir boşluk doldurma görevinde ölümle ilişkili kelimeleri daha fazla yazdığı ve bir zeka testinde ortalamanın altında olduklarına inandırılan katılımcıların sözcüksel karar verme görevinde (lexical decision task: Bu testte kelimelerin anlamlı olup olmadığına karar verme hızı ölçülmektedir) ölümle ilgili kelimeleri daha hızlı tanıdığı gösterilmiştir.

Özetle, dehşet yönetimi kuramı, günlük hayattaki pek çok davranışımızı ölümlülük dehşeti ile baş etme çabasının şekillendirdiğini iddia etmekte ve bu iddiasını kaygı tamponlama, ölüm belirginliği ve ölüm düşüncelerinin ulaşılabilirliği hipotezleri ile sınamaktadır (Burke, Martens ve Fucher, 2010). Geçmişten günümüze pek çok araştırma, dehşet yönetimi kuramının argümanlarını belirtilen hipotezler temelinde sınamış ve kuramın yardım etme (Gailliot, Stillman, Schmeichel, Maner ve Plant, 2008), gruplar arası çatışma ve ön yargı (Hirschberger, Pyszczynski ve Ein-Dor, 2009), göçmenlere yönelik tutumlar (Weise, Arciszewski, Verliac, Pyszczynski ve Greenberg, 2012), oy verme (Landau ve ark., 2004), sağlıkla ilişkili kararlar (Cox ve ark., 2009), yakın ilişkiler (Cox ve ark., 2008), sürücü davranışları (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999) ve tüketici davranışları (Arndt, Solomon, Kasser ve Sheldon, 2004) gibi pek çok olguyu başarılı bir şekilde açıkladığını göstermiştir. Kuramın açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda, özellikle hakçalık algısı ve benlik değerini yükseltme arzusuyla yakından ilgili olan başkasının kötü talihine sevinme duygusunun da ölümlülük dehşeti ile baş etme çabası ile açıklanabileceği düşünülebilir.

1.3.2 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusunun Dehşet Yönetimi Kuramıyla Açıklanması

Başkasının kötü talihine sevinme duygusu yazını ile dehşet yönetimi kuramı yazını bir arada değerlendirildiğinde, bu duygunun altında yatan süreçlerin dehşet yönetimi kuramı ile açıklanabileceği düşünülebilir. Şöyle ki, alan yazından yola çıkıldığında, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun hem kültürel dünya görüşünü doğrulama (hakçalık algısı) hem de benlik saygısını yükseltme arzusundan etkilendiği ileri sürülebilir. Dehşet yönetimi kuramı da (Darrell ve Pyszczynski, 2016) hem kültürel dünya görüşlerini doğrulama hem de benlik saygısını yüceltme arzusunu bireylerin ölümlülük dehşeti ile baş etme çabası ile açıklamaktadır. Dolayısıyla, dehşet yönetimi kuramı perspektifinden bakıldığında, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında ölüm dehşetine yönelik bir kaygı tamponlama mekanizmasının yattığı iddia edilebilir.

Dehşet yönetimi kuramı perspektifinden ele alındığında, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında öncelikle bir kültürel dünya görüşünü doğrulama arayışının yattığı düşünülebilecektir. Şöyle ki, kurama göre kültürel dünya görüşleri insanlara düzenli, kalıcı ve anlamlı bir evren sunmaktadır (Greenberg ve ark, 1990). Bu anlamlı ve düzenli evren tehdit edildiğinde ise insanlar daha saldırgan hale gelebilmektedir. Örneğin, bireyler kültürel dünya görüşlerini tehdit edenlere karşı daha fazla saldırganlık gösterme ve bu insanları daha fazla cezalandırma eğilimindedir (McGregor ve ark., 1998). Bunun yanı sıra, adalet ve hakçalık değerleri bireylerin sosyal bağlamlarda ortaya koydukları davranış ve duyguları şekillendiren temel sosyal psikolojik etmenler olarak gösterilmektedir (Lerner, 1975). Dolayısıyla, bir hakçalık ve düzen arayışı bireylerin düzenli ve anlamlı bir kültürel dünya görüşünün önemli bir parçası olabilir. İnsanların başına gelen talihsiz olaylar ise, özellikle dini inanışlar tarafından adaletin ilahi bir elle sağlanması olarak görülmektedir (Portmann, 2000). Daha önce de bahsedildiği üzere,

bireyler özellikle haksız kazanım elde etmiş (Feather, 2002) veya kendi başına gelen olumsuz olaylarda bir sorumluluk taşıyan (Van Dijk ve ark., 2005) kimselerin başına gelen talihsiz olaylara daha fazla sevinmektedir. Bu çalışmaların ortaya koyduğu sonuç da, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun, düzenli ve anlamlı bir dünya algısını bozan insanlara yönelik pasif bir adalet beklentisinin sonucu olarak ortaya çıkıyor olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, ölümlülüğün belirginleştirilmesinin, kültürel dünya görüşüne tutunma ve onu güçlendirme isteğini arttırdığı düşünüldüğünde, özellikle hak edilmemiş başarılarla ulaşan kimselerin kötü talihine daha fazla sevinme duygusu ortaya çıkartabileceği düşünülebilir. Ayrıca, başarıya ilişkin hakçalık algısı düştükçe hasetin arttığı (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009), haset arttıkça da başkasının kötü talihine sevinme duygusunu arttırdığı bilinmektedir (van de Ven ve ark., 2015). Ayrıca, daha önce yürütülen çalışmalar hakçalık algısı ile sevmemenin negatif yönde ilişkili olduğunu (Feather ve Nairn, 2005); ve sevmeme hissinin başkasını kötü talihine sevinme duygusunu pozitif yönde yordadığını (Greenier, 2020) göstermektedir. Buradan yola çıkıldığında, hakçalık ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye hem haset hem de sevmeme hissinin aracılık etmesi beklenebilir. Başka bir ifadeyle, başarıya ilişkin hakçalık algısı düştükçe başarılı kimseye yönelik haset ve sevmeme hislerinin artması; haset ve sevmeme hisleri arttıkça da bu kişinin başına gelen kötü talihe sevinme hissinin yoğunlaşması beklenebilir. Bunun yanı sıra, ölüm bilgisi belirginliğinin bireylerin kültürel dünya görüşlerine tutunma düzeylerini arttırdığı göz önünde bulundurulduğunda, özellikle ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar için bu aracı ilişkilerin daha güçlü olması beklenebilecektir.

Daha önce de bahsedildiği gibi, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun benliği yüceltici bir işlevi de bulunmaktadır (Leach ve ark., 2003; van Dijk ve ark., 2012). Nietzsche (1887/2010) başkasının kötü talihine sevinmenin asıl nedeninin kişinin aşağı olma hissinden kurtulma arayışı olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, insanlar başka

kimselerin kötü talihiine aşağı olmaktan kaynaklanan bir hınç yüzünden sevinmektedir. Günümüzdeki alışmacılar da (van Dijk ve ark., 2015; van Dijk ve ark., 2011a, 2011b) özellikle aşağı doğru karşılaştırma kuramından (Wills, 1981) yola çıkararak başkasının kötü talihiine sevinme duygusunun kişinin benlik saygısını koruma ve güçlendirme arzusundan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Buna göre, bireyler kendi benlik saygılarını yükseltme fırsatı elde ettikleri için özellikle başarılı kimselerin başına gelen talihsiz olaylara sevinmektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar da hem benlik saygısı düşük bireylerin (van Dijk ve ark., 2011a) hem de benlik saygıları deneysel yöntemlerle tehdit edilmiş bireylerin (van Dijk ve ark., 2012) başarılı kimselerle karşılaştıklarında benlik tehdidi hissettikleri, bu benlik tehdidinin de daha sonra bu kimselerin başına gelen talihsizliklere sevinmelerini yordadığını göstermektedir. Dehşet yönetimi kuramı açısından ele alındığında, daha önce de vurgulandığı gibi, benlik saygısı ölümlülük dehşeti karşısında bir kaygı tamponlayıcı işlevi görmektedir ve insanlar ölümlülük belirginleştiğinde benlik saygısını yükseltme konusunda daha fazla istek duymaktadır. Örneğin, Mikulincer ve Florian (2002) ölümlülük belirginleştirildiğinde insanların benliğe hizmet eden yanlılıkları daha fazla yaptıklarını ve bu yanlılıkları yapmalarına izin verilen insanların ölüm düşüncelerinin daha az ulaşılabilir olduğunu göstermiştir.

Bahsedilen bu çalışmalardan ve açıklamalardan yola çıkıldığında, ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde, bireylerin benlik saygısını doğrulama ihtiyacını daha fazla hissedecekleri, başkalarının başına gelen talihsiz olayların da bu doğrulama için bir fırsat olacağı düşünülebilir. Dolayısıyla, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireylerin başkalarının başına gelen talihsiz olaylara daha fazla sevinmesine neden olabilir. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde bireylerin yüksek benlik saygısı bir tampon işlevi görmektedir (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2015). Dolayısıyla, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesinin, özellikle kronik benlik saygısı düşük ya da benlik saygısı akut

olarak tehdit edilmiş bireylerde başkasının kötü talihine sevinme duygusunu arttırabileceği düşünülebilir.

Son olarak, kronik benlik saygısının hasetle olumsuz yönde ilişkili olduğu (Salovey ve Rodin, 1999), hasetin de başkasının kötü talihine sevinme hissini arttırdığı (van de Ven ve ark., 2015) bilinmektedir. Bunun yanı sıra, kronik benlik saygısı düşük olan bireylerin başarılı kimselerle karşılaştıklarında daha benlik tehdidi deneyimledikleri, benliklerine yönelik hissettikleri tehdit yoğunlaştıkça da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun arttığı gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2011a). Buradan yola çıkıldığında, kronik benlik saygısının düşmesinin haset ve aşağı olma hissini arttırması, haset ve aşağı olma hissi arttıkça da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun yoğunluğunun artması beklenebilecektir. Ayrıca, bireyler ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde benlik saygısına daha fazla tutunma ihtiyacı duymaktadır (Greenberg ve ark.1990). Bu nedenle, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesinin bireylerde kendi konumları hakkında daha fazla huzursuzluk oluşturması beklenebilir. Dolayısıyla, bu aracı etkinin özellikle ölüm bilgisi belirginliği koşulunda daha güçlü olması beklenebilir. Başka bir ifadeyle, ölüm bilgisi belirginleştirildiği durumlarda, benlik saygısı düştükçe deneyimlenen haset ve aşağı olma hissini artması, bunlar arttıkça da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun yoğunlaşması beklenebilir.

Bilgimiz dâhilinde, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde inceleyen yalnızca bir çalışma bulunmaktadır (Bassett ve Cate, 2014). Bahse konu çalışmada, başkasının kötü talihine sevinme duygusu gruplar arası düzeyde ele alınmıştır. Hristiyan öğrencilerin bir deprem sonrasında bir caminin yıkıma uğraması ve Müslümanların zarara uğramasına ne düzeyde sevindikleri incelenmiştir ve ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna karşın, bahsedilen çalışma çeşitli yöntemsel eksiklikler taşımaktadır. İlk olarak, çalışmada bireylerin bir deprem sonrasında

yaşadıkları sevinme duygusu incelenmiştir. Buna karşın, deprem gibi doğal afetler birer ölüm hatırlatıcısı olarak değerlendirilebilir. Örneğin, bir çalışmada (Kastenmüller, Greitemeyer, Hindocha, Tattersall ve Fischer, 2013) bireylere doğal afet, terör olayları ve mezarlıklara ilişkin görseller sunulmuş ve doğal afetlerin de mezarlıklar ve terör olaylarına benzer bir ölüm bilgisi belirginliği etkisi ortaya çıkardığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, deprem durumunun kontrol koşulundaki katılımcılar için bir ölüm hatırlatıcısı işlevi görmüş olduğu düşünülebilir. Bunun yanı sıra, başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen çalışmaların pek çoğu başarılı kimselerin başına gelen talihsizlik durumlarını ele almakta ve benlik saygısı ve hakçalık algısının yordayıcı rolüne vurgu yapmaktadır. Bahsedilen çalışmada (Bassett ve Cate, 2014) ise benlik saygısı ve hakçalık algısı göz önünde bulundurulmamıştır. Ayrıca, bu ilişkilerde haset, sevmeme ve aşağı olma hissi gibi duyguların aracı etkisi ve bu aracı etkide ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici işlevi de ele alınmamıştır. Dolayısıyla, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin bu duygu üzerine yürütülen çalışmalar ve alan yazın göz önünde bulundurularak yürütülmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda, tez kapsamında yürütülen 1. Çalışma ve 2. Çalışma benlik saygısının etkisini ve haset ve aşağı olma hislerinin aracı işlevini; 3. ve 4. Çalışma karşılaştırma alanının benlik tanımı ile ilişkisini ve aynı zamanda haset ve aşağı olma hislerinin aracı işlevini; 5. Çalışma ise başarıya ilişkin hakçalık durumunu, başarıya ilişkin hakçalık algısını ve haset ve sevmeme hislerinin aracı işlevini göz önünde bulundurularak yürütülmüştür.

1. 4 Tez Kapsamında Yürütülen Çalışmaların Tanıtılması

Tezin giriş bölümünde vurgulanan kuram ve çalışmalar ışığında, bu araştırmanın temel amacı, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan benlik saygısını yükseltme ihtiyacı ve hakçalık algısı değişkenlerini dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda beş farklı örneklem ile beş ayrı çalışma

yürütülmüştür. Çalışmaların kapsamaları ve hipotezleri, her bir çalışmanın giriş bölümünde ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu çalışmalardan;

1. ve 2. Çalışma, benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici, haset ve aşağı olma hislerinin aracı rolünün incelenmesi amacı ile yürütülmüştür ve bu çalışmalar kapsamında Türkiye’de yaşayan katılımcılardan veri toplanmıştır.

3. Çalışmada ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişki ve bu ilişkide karşılaştırma alanının (bu çalışma için sosyal statü) benlikle ilişkililiğinin düzenleyici rolünün incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu çalışma kapsamındaki veriler İngiltere’de yaşayan ve ana dili İngilizce olan katılımcılardan veri toplanmıştır.

4. Çalışma’da karşılaştırma alanın benlikle ilişkililiği arttırılmış (rekabet bilgisi verilerek) ve ölüm bilgisinin belirginliği ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki ve bu ilişkide haset ve aşağı olma hissinin aracı rolü incelenmiştir. Bu çalışma kapsamındaki veriler İngiltere’de yaşayan ve ana dili İngilizce olan katılımcılardan veri toplanmıştır.

5. Çalışma’da hakçalık ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici rolü incelenmiştir. Ayrıca, bu çalışmada hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset ve sevmemenin aracı etkileri ve bu aracı etkilerde ölüm bilgisi belirginliğinin birinci basamak düzenleyici rolü incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında Türkiye’de yaşayan katılımcılardan veri toplanmıştır.

1.5 Araştırmanın İkincil Amacı: Başkası İçin Mutlu Olma Duygusunun Dehşet Yönetimi Kuramı Perspektifiyle Açıklanması

Greenberg (2012), bireylerin benliklerini sadece olumsuz yollarla doğrulamadığını, bazı bağlamlarda benliklerini olumlu yollardan da doğrulayabileceklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bireylerin başarılı kimselerden kendi benliklerini doğrulama konusunda ilham alabilecekleri ve onların başına gelen olumlu olaylar için mutlu olabilecekleri de iddia edilebilir. Bu bağlamda, araştırmanın ikincil bir amacı olarak, 3., 4. ve 5. Çalışmalarda, ölüm bilgisinin belirginliği ile başkaları için mutlu olma (happy-for) duygusu arasındaki ilişki de ele alınmıştır.

Başkaları için mutlu olma tepkisi, hasetten ve başkasının kötü talihine sevinmeden farklı olarak, başka bir kimsenin başına gelen olumlu olayları iyi karşılama ve onlara sevinmeyi içermektedir (Ben-Ze'ev, 2001). Örneğin insanlar, bir sporcunun veya dansçının iyi performansına, bir arkadaşlarının evliliğine ya da bir iş arkadaşlarının yükselmesine sevinebilirler. Bireylerin başkalarının iyi talihine şahit oldukları olaylar yaşamın bir parçası olsa dahi genellikle bu olaylar haset duygusu çerçevesinde ele alınmışlardır (örn. Smith ve Kim, 2007). Buna karşın, bireyler bu durumlarda birden fazla duygusal tepki verebilirler. Başka bir ifade ile bu olayları benliklerine yönelik bir tehdit olarak görüp haset edebilecekleri gibi (Salovey ve Rodin, 1991) bu olayları benliklerini tamir etme fırsatı olarak görebilirler ve bu kişiler için mutlu olabilirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde, çalışmanın ikincil amacı olarak, benlik saygısını doğrulama ihtiyacının başkaları için sevinme duygusu açısından da değerlendirmek daha geniş bir bakış açısı sunabilir. Bireylerin, ölüm bilgisi belirginleştğinde benlik değerini doğrulama ihtiyacını gidermek için hangi yolu seçtiğinin incelenmesi bu açıdan faydalı olabilecektir. Bilgimiz dâhilinde, benlik saygısı, hakçalık ve başkaları için mutlu olma arasındaki ilişkiyi gösteren herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ikinci bir amaç olarak başkaları için mutlu olma duygusunun dâhil edilmesi, bu duygunun öncüllerinin

daha geniş bir perspektiften incelenmesi açısından da yararlı olabilir. Bu amaçla, bahsedilen üç çalışmada başkası için mutlu olma duygusu da incelenmiştir. Bu ilişkilere dair açıklamalar, hipotezler ve araştırma soruları, her bir çalışmanın giriş bölümünde sunulmuştur. Bu çalışmaların ikincil amaçları şu şekildedir;

3. Çalışma’da, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişki ve bu ilişkide karşılaştırma alanının (bu çalışma için sosyal statü) benlikle ilgililiğinin düzenleyici rolü incelenmiştir.

4. Çalışma’da, karşılaştırma alanın benlikle ilişkiliği arttırılmış (rekabet bilgisi verilerek), ölüm bilgisi belirginliği ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişki ve bu ilişkide gıptanın aracı rolü incelenmiştir.

5. Çalışma’da, başarıya ilişkin hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişki ve bu ilişkide gıpta ve sevmemenin aracı rolü incelenmiştir. Ayrıca, bu aracı etkilerin ölüm bilgisi belirginliği tarafından birinci basamakta düzenlenip düzenlenmediği ele alınmıştır.

2. BÖLÜM

1. ÇALIŞMA

2.1 Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, benlik saygısı ve ölüm bilgisinin belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin kişilerarası düzeyde ele alınmasıdır. Ölüm bilgisi belirginleştirilen bireylerin benlik saygılarına daha fazla tutunma ihtiyacı duydukları (Greenberg ve ark., 1990) ve benlik değerini yükseltme ihtiyacının başkasının kötü talihine sevinme hissini yoğunlaştırdığı (van Dijk ve ark., 2011a) bilinmektedir. Buradan yola çıkılarak yürütülen senaryo temelli çalışmada test edilecek hipotezler şu şekildedir;

H1: Ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu kontrol koşulundaki katılımcılara oranla daha fazla deneyimleyecektir.

H2: Benlik değeri düşürülen katılımcılar, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu benlik değeri yükseltelen katılımcılara oranla daha fazla deneyimleyecektir.

H3: Benlik değeri düşürülen katılımcılardan; ölüm bilgisinin belirginliği koşulunda olanlar kontrol koşulunda olanlara göre, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimleyecektir.

H4: Ölüm bilgisi belirginleştirilmiş katılımcılardan, benlik değeri düşürülenler benlik değeri yükseltelenlere oranla başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimleyecektir.

Bunun yanı sıra, bireylerin kronik benlik saygısı düştükçe başarılı kimselere yönelik deneyimledikleri haset duygusunun yoğunlaştığı (Salovey ve Rodin, 1999); başarılı kimselere yönelik haset duygusu artıkça da onların kaybından sonra deneyimlenen başkasının kötü talihine sevinme hissini yoğunlaştırdığı (Van de ven ve ark., 2015) gösterilmiştir. Ayrıca, kronik benlik saygısı düştükçe başkasının kötü talihine sevinme hissini yoğunlaştırdığı ve bu ilişkiye benlik tehdidi hissini aracılık ettiği

gösterilmiştir (van Dijk ve ark., 2011a). Bu çalışmalardan yola çıkıldığında, hem haset hem de aşağı olma hissinin kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye aracılık etmesi beklenebilir. Ayrıca, bireylerin ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde benlik saygılarını doğrulamaya ihtiyaç duydukları bilinmektedir (Greenberg ve ark.1990). Dolayısıyla, kronik benlik saygısının haset ve aşağı olma hissi üzerindeki etkisinin ölüm bilgisinin belirginliği koşulunda daha güçlü olması beklenebilir. Buradan yola çıkıldığında 1. Çalışma'nın düzenlenmiş aracı etkiye ilişkin hipotezi şu şekildedir;

H5: Kronik benlik saygısıyla başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide, bu kişinin başarısı karşısında hissedilen haset ve aşağı olma hissi aracı rol oynayacaktır. Bu aracı rolü ölüm bilgisinin belirginliği birinci basamakta düzenleyecektir. Başka bir ifadeyle, bu aracı rol, ölüm bilgisinin belirginleştirildiği katılımcılar için daha güçlü olacaktır.

2.2 Yöntem

2.2.1 Katılımcılar ve Desen

Çalışmaya, 18 ve 57 yaşları arasında ($M = 20.71$, $SD = 3.24$) 160 üniversite öğrencisi (141 kadın, 19 erkek) katılmıştır². Katılımcılar, 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Benlik Saygısı vs. Düşük Benlik Saygısı) deneysel deseniyle otağa çıkan dört koşuldan birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Ölüm Belirginliği-Yüksek Benlik Saygısı ($n = 41$), Ölüm Belirginliği-Düşük Benlik Saygısı ($n = 39$), Kontrol-Yüksek Benlik Saygısı ($n = 39$) veya Kontrol-Düşük Benlik Saygısı ($n = 41$).

² Çalışmaya 163 katılımcı dâhil olmuştur. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu puanı için oluşan Kurtosis değerinin yüksek olması (6.70) nedeniyle, Tabachnick ve Fidell'in (2013) önerisi doğrultusunda, bu değişken için z puanı hesaplanmış ve z puanı 3.29'un üzerinde olan 3 katılımcı analizlerden çıkartılmıştır. Katılımcılar çıkartıldıktan sonra Kurtosis değeri kabul edilebilir düzeye yakındır (3.58). Katılımcıların çıkartılması bulgulara herhangi bir farklılık oluşturmamıştır.

2.2.2 İşlem

Öncelikle katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiştir (Ek-1). Katılımcıların onayı alındıktan sonra, çalışmanın ilk aşamasında kronik benlik saygısı düzeyi ölçülmüştür. Daha sonra, katılımcıların benlik saygısı aşağıda ayrıntılandırılacak olan otobiyografik hatırlatma yöntemi ile düşürülmüş veya yükseltilmiştir. Benlik saygısı manipülasyonundan sonra, ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu yapılmıştır. Bu manipülasyon kapsamında, katılımcıların bir bölümünden kendi ölümleri hakkında düşünceleri, diğerlerinden ise nötr bir konu (televizyon izleme) hakkında düşünceleri istenmiştir. Bu manipülasyonun ardından, katılımcılardan bir erteleme görevini tamamlamaları istenmiştir. Çalışmanın sonraki bölümünde, katılımcılardan başarılı bir öğrenci hakkında bir senaryoyu okumaları ve bu öğrenciyi hayal etmeleri istenmiştir. Senaryoyu okuduktan sonra, bu öğrenciyeye yönelik haset ve aşağı olma hislerinin ölçümü için bir soru formu sunulmuştur. Daha sonra, katılımcılara senaryoda tarif edilen başarılı öğrencinin başına gelen talihsiz bir olay okutulmuş ve bu olaya ne düzeyde sevindiklerini bir ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmadan sonra katılımcılara geri bildirim verilmiş ve teşekkür edilmiştir.

2.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar

2.2.3.1 Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek ve sosyo-ekonomik durumları gibi kişisel bilgilerinin saptanması amacı ile Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır (Ek-2).

2.2.3.2 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ). Katılımcıların kronik benlik saygısını ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen RBSÖ uygulanmıştır (Ek-3). Ölçek Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek katılımcıların kendilerini değerlendirdikleri 4'lü Likert tipi (a-Çok Doğru; b-Doğru; c-Yanlış ve d-Çok Yanlış) 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki seçenekler 1'den 4'e kadar puanlandırılmıştır. Ölçekte olumlu (örn., '*Genel olarak kendimden memnunum*') ve

olumsuz (örn., ‘*Bazen kesinlikle bir işe yaramadığımı düşünüyorum*’) cümleler bulunmaktadır. Olumsuz cümlelere (3., 5., 8., 9. ve 10. maddeler) verilen cevaplar ters kodlanmaktadır. Ölçekten toplamda en az 10 en fazla 40 puan alınmaktadır. Katılımcıların toplam puanlarının yüksek olması kronik benlik saygısının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek için Türkçe uyarlama çalışmasında (Çuhadaroğlu, 1986) elde edilen iç tutarlık katsayısı .71’dir. Bu çalışmada elde edilen iç tutarlık katsayısı ise .82’dir (*Ort.* = 30.95, *SS* = 5.35).

2.2.3.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu. Benlik saygısının manipülasyonu için otobiyografik hatırlama yöntemi kullanılmıştır (Green, Sedikies ve Gregg, 2008; Routledge ve ark., 2010). Katılımcılar, benlik saygısının düşürülmesi ve yükseltilmesi şeklinde iki koşula seçkisiz bir biçimde atanmıştır. Benlik saygısının düşürülmesi koşulundaki katılımcılara “*Lütfen sizin için çok önemli olan bir konuda kendi beklentilerinizi karşılayamadığınız bir anınızı hatırlayınız ve bunu kısaca tarif ediniz. Başka bir ifadeyle, sizin için önemli bir konuda başarısız olduğunuz bir anınızı hatırlayınız ve bunu kısaca tarif ediniz.*” yönergesi verilmiştir. Benlik saygısının yükseltilmesi koşulundaki katılımcılara ise “*Lütfen sizin için çok önemli bir konuda tam istediğiniz gibi davrandığınız bir anınızı hatırlayınız ve bunu kısaca tarif ediniz. Başka bir ifadeyle, sizin için önemli bir konuda başarılı olduğunuz bir anınızı hatırlayınız ve bunu kısaca tarif ediniz.*” yönergesi verilmiştir. Manipülasyon kontrolü için, yüksek (düşük) benlik değeri koşulundaki katılımcılara “*Bu başarı (başarısızlık) size kendinizi ne kadar değerli (değersiz) hissettirdi?*” sorusu yöneltilmiş ve 7’li Likert tipi (1= Hiç, 7= Çok Fazla) bir ölçek üzerinden değerlendirme yapmaları istenmiştir. Düşük benlik değeri koşulundaki katılımcıların aldıkları puanlar ters kodlanarak manipülasyon kontrolü yapılmıştır.

2.2.3.4 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu. Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu yapılırken daha önce dehşet yönetimi kuramı perspektifiyle yürütülen

diğer çalışmalar (örn., Landau, Greenberg, Sullivan, Routledge ve Arndt, 2009; Rosenblatt, Greenberg, Solomon, Pyszczynski ve Lyon, 1989; Routledge ve ark., 2010) göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda katılımcılar seçkisiz bir biçimde ölüm belirginliği veya kontrol koşullarına atanmıştır. Ölüm Belirginliği koşulundaki katılımcılardan (1) “*Lütfen, kendi ölümünüzü düşünmenin sizde uyandırdığı duyguları kısaca açıklayınız.*” ve (2) “*Lütfen, fiziksel olarak ölmekte olduğunuzda ve fiziksel olarak artık ölü olduğunuzda size ne olacağı konusundaki düşüncelerinizi olabildiğince açık bir biçimde yazınız.*” Yönergelerini yerine getirmeleri istenmiştir. Kontrol koşulundaki katılımcılardan ise (1) “*Lütfen, televizyon seyrettiğinizi düşünmenin sizde uyandırdığı duyguları kısaca açıklayınız.*” ve (2) “*Lütfen, televizyon seyrettiğinizde fiziksel olarak size ne olacağı konusundaki düşüncelerinizi olabildiğince açık bir biçimde yazınız.*” yönergelerini yerine getirmeleri istenmiştir.

2.2.3.5 Erteleme Görevi. Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonundan sonra bir erteleme görevi verilmiştir. Erteleme görevinin amacı, ölüm düşüncelerini aktif bilincin dışında tutarak katılımcıların bu düşüncelerden kaçınma ve bu düşünceleri bastırma çabasına girmesinin (yakınsak savunma mekanizmalarının) önüne geçmektir. Dehşet yönetimi kuramına göre (Pyszczynski, Greenberg ve Solomon, 1999), kültürel dünya görüşü ve benlik saygısı gibi iraksak savunma mekanizmaları daha çok ölümlülük düşüncelerinin ulaşılabilir ancak aktif bilincin dışında olduğu zaman harekete geçmektedir. Yürütülen bir meta-analiz çalışmasında da (Burke, Martens ve Faucher, 2010), ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonun erteleme görevinden sonra daha etkili olduğu gösterilmiştir.

Çalışmada, erteleme görevi olarak Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS) kullanılmıştır (Ek-4). Watson, Clark ve Tenegen (1988) tarafından geliştirilen bu ölçek 10’u olumlu 10’u olumsuz duygu ölçümünde kullanılan 20 maddeden oluşmaktadır. Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek pozitif duygular ve negatif duygular

olmak üzere iki faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun Cronbach alpha iç tutarlık değerleri pozitif duygular ve negatif duygular alt boyutları için sırasıyla .83 ve .86'dır (Gençöz, 2000). Bu çalışma için hesaplanan iç tutarlık değerleri ise pozitif duygular ve negatif duygular alt boyutları için sırasıyla .89 ve .88'dir.

2.2.3.6 Başarılı Hedef Senaryosu. Başkasının kötü talihine sevinme konusunda daha önceden yürütülen çalışmalar (Van dijk ve ark., 2006; 2011a) göz önünde bulundurularak, başarılı bir kişiyle ilgili bir senaryo oluşturulmuş ve katılımcılara sunulmuştur. Öncelikle, katılımcılara çalışmanın bu bölümünün diğer kişiler hakkında izlenim oluşturma ve onların başına gelen bir olaydan sonra hissedilenlerle ilgili olduğuna dair bir yönerge verilmiştir. Daha sonra, katılımcılardan başarılı öğrencinin betimlendiği kısa bir mülakat senaryosunu okumaları istenmiştir. Senaryo kapsamında, katılımcıların cinsiyet yanlılığı yapma olasılıklarının önüne geçilmesi amaçlanmış ve bütün katılımcılara sunulan karşılaştırma hedefinin katılımcıların kendilerinin belirttikleri cinsiyetten olması sağlanmıştır. Bu doğrultuda, karşılaştırma hedefi kadın katılımcılara Ayşe ismiyle, erkek katılımcılara Ali ismi ile sunulmuştur. Bu senaryo;

“Ayşe [Ali], iyi bir üniversitenin çok istenen bir bölümünde okumaktadır ve okulunu bitirdiğinde işi hazırdır. Dersleri çok iyi olan Ayşe'nin [Ali'nin], hocalarının gözündeki konumu da gayet olumludur. Ayşe [Ali] mesleki kariyeri konusunda kendisine çok güvenmekte ve ileride çok iyi bir maaşa ve mükemmel bir kariyere sahip olacağına inanmaktadır.”

2.2.3.7 Haset ve Aşağı Olma Hissinin Ölçümü. Senaryo okutulduktan sonra, katılımcıların haset ve aşağı olma hissi, 5'li Likert-tipi (1 = “hiç”, 5 = “çok”) 6 maddeli bir ölçek üzerinden bu duyguları ne düzeyde hissettikleri sorularak ölçülmüştür (Ek-5). Hasetin ölçümü için kullanılan iki duygu (“*haset etmiş*” ve “*kıskanmış*”; *Ort.* = 2.27, *SS*

= 1.20 $r = .57$) Feather, Wenzel ve Mckee (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada kullanılan ifadelerden uyarlanmıştır. Aşağı olma hissini ölçümü (Ek-5) için kullanılan dört ifade (örn., “değersiz”; $Ort. = 1.60$, $SS = .76$ $\alpha = .68$) ise Leach ve Spears (2008) tarafından kullanılan ifadelerden uyarlanmıştır. Çalışmanın amacının anlaşılmasının önüne geçilmesi için Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği’nden (Gençöz, 2000) 5 duygu alınarak (3 pozitif duygu, 2 negatif duygu) bu ölçeğe eklenmiştir. Bu duygular “suçlu, korkmuş, ilgili, hevesli ve hayret içinde” dir. Eklenen bu duygular analizlere dâhil edilmemiştir.

2.2.3.8 Kötü Talih Senaryosu. Katılımcılara başarılı hedef senaryosunda bahsi geçen öğrencinin başına gelen talihsiz bir olaya ilişkin bir devam senaryosu okutulmuştur. Bu senaryoda da karşılaştırma hedefi kadın katılımcılara Ayşe ismiyle, erkek katılımcılara Ali ismiyle sunulmuştur. Bu devam senaryosu;

“Ayşe [Ali] ile yapılan görüşmeden 3 ay sonra hocasıyla bir görüşme yapılmış ve Ayşe [Ali] hakkında bilgi vermesi istenmiştir. Hocası Ayşe’nin [Ali’nin] son dönemlerde bazı güçlüklerle karşılaştığını belirtmiştir. Hocasının anlattığına göre Ayşe [Ali] okulunu bitirme tezini istenen şekilde hazırlayamadığı için 3 aylık bir uzatma almak zorunda kalmıştır. Hocası başka bir şey söylememiştir.

2.2.3.9 Başkasının Kötü Talihe Sevinme Duygusunun Ölçümü. Devam senaryosu okutulduktan sonra, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun ölçümü için Van Dijk ve arkadaşları (2006) tarafından kullanılan beş ifade (örn., “bu olay beni memnun etti”) Türkçeye uyarlanmıştır (Ek-6). Uyarlama için sosyal psikoloji alanında doktora yapan iki hakemden değerlendirme istenmiştir. Katılımcılar bu ifadelerle ne düzeyde katıldıklarını 5’li Likert-tipi (1 = “Hiç Katılmıyorum”, 5 = “Tamamen Katılıyorum”) bir ölçek

üzerinden belirtmiştir. Kullanılan beş ifadenin ortalaması alınarak başkasının kötü talihine sevinme puanı elde edilmiştir ($Ort. = 1.26, SS = .50; \alpha = .84$).

2.3 Bulgular

2.3.1 Ön Analizler

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyetin ve pozitif ve negatif duygulanımın karıştırıcı etkilerinin olup olmadığının değerlendirilmesi ve bu değişkenlerin daha sonra yürütülecek temel analizlerde kontrol edilip edilmemesine karar verilmesi amacıyla ön analizler yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon bulguları ve betimleyici istatistikler sunulmuştur. Ayrıca, bu bölümde benlik saygısı manipülasyonunun etkili olup olmadığının sınanması amacıyla bir analiz yürütülmüştür.

2.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler³. Cinsiyetin kronik benlik saygısı, haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amacı ile MANOVA yürütülmüştür. MANOVA sonuçları, cinsiyetin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .95, F(4, 155) = 2.00, p = .10, \eta^2 = .05$). Her bir değişken için ANOVA sonuçları incelendiğinde de, cinsiyetin etkisinin hiçbir değişken için anlamlı olmadığı görülmektedir (bütün p 'ler $> .17$). Buna göre, kadın katılımcılar ve erkek katılımcılar arasında kronik benlik saygısı, haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Dolayısıyla, daha sonra yürütülen analizlerde cinsiyet kontrol edilmemiştir.

³ Başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen çalışmalardan bazıları (örn., van Dijk ve ark., 2006) cinsiyetler arasında farklılık olduğuna işaret ederken, diğer çalışmalar (örn., Gonzalez-Gadea, Ibanez ve Sigman, 2018) cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olması durumunda, cinsiyetin etkisinin kontrol edilmesi araştırmanın temel hipotezi açısından yararlı olacaktır. Bu nedenle, tez kapsamında yürütülen tüm çalışmalarda, cinsiyetin karıştırıcı etkisinin kontrol edilip edilmemesine karar verilmesi amacıyla cinsiyet farklılıklarına ilişkin ön analizler yürütülmüştür.

Çizelge 2-1: 1. Çalışmanın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3	4
1. Başkalarının Kötü Talihine Sevinme	-			
2. Haset	.32**	-		
3. Aşağı Olma Hissi	.28**	.59**	-	
4. Kronik Benlik Saygısı	-.15	-.18*	-.33**	-
Kadın Ort. (SS)	1.24 (.50)	2.32 (1.20)	1.60 (.77)	30.51 (5.48)
Erkek Ort. (SS)	1.40 (.48)	1.92 (1.17)	1.64 (.66)	31.94 (4.27)
Genel Ort. (SS)	1.26 (.49)	2.27 (1.20)	1.60 (.76)	30.95 (5.35)

Not: ** = $p < .001$; * = $p < .05$

2.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular. Yürütülen korelasyon analizi sonuçlarına göre, başkasının kötü talihine sevinme ile haset ve aşağı olma hisleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, haset ve aşağı olma hissi arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi de artmaktadır. Buna karşın, başkasının kötü talihine sevinme ile kronik benlik saygısı arasında negatif yönde ve anlamlılık düzeyine yakın bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.15, p = .05$). Buna göre, bireylerin kronik benlik saygısı düzeyleri arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri azalma eğilimindedir. Ayrıca, kronik benlik saygısı ile haset ve aşağı olma hissi arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, katılımcıların kronik benlik saygısı arttıkça haset ve aşağı olma hissi düzeyleri azalmaktadır. Son olarak, haset ve aşağı olma hissi arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, katılımcıların başarılı hedefe yönelik haset düzeyleri arttıkça aşağı olma hisleri de artmaktadır.

2.3.1.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular. Benlik saygısı manipülasyonunun etkililiğinin kontrol edilmesi amacıyla bir bağımsız değişkenler t-testi yürütülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, benlik saygısı manipülasyonunun değerli hissetme üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($t(109) = 14.30, p < .001$).

Buna göre, benlik saygısı yükseltlen katılımcılar ($Ort. = 6.30, SS = .72$) düşürülen katılımcılara oranla ($Ort. = 3.45, SS = 1.63$) manipölasyon sonrasında kendilerini daha değerli hissetmiştir. Bu durum benlik saygısı manipölasyonunun beklenen yönde işlediğine işaret etmektedir.

2.3.1.4 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım

Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular. Ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumlarında bir farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla, PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım değişkenleri için bir MANOVA yürütölmüştür. MANOVA bulguları, ölüm bilgisi belirginliğinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir ($Wilks' \lambda = 1.00, F(2, 157) = .32, p = .72, \eta^2 = .00$). Tek değişkenli ANOVA sonuçları da, ölüm bilgisi belirginliğinin PANAS pozitif ve PANAS negatif duygulanım üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir (bütün p 'ler $> .62$). Bu bulgu, ölüm bilgisinin belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumları üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, temel analizlerde PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım kontrol edilmemiştir.

2.3.2 Temel Analizler

2.3.2.1 Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipölasyonlarının

Değişkenler Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisinin belirginliği ve benlik saygısı manipölasyonlarının aşağı olma, haset ve başkasının kötü talihine sevinme duyguları üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Benlik Saygısı vs. Düşük Benlik Saygısı) gruplar arası MANCOVA yürütölmüştür. Analizde, kronik benlik saygısı düzeyi kontrol edilmiştir.

MANCOVA bulguları, ölüm bilgisi belirginliği temel etkisinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir ($Wilks' \lambda = 1.00, F(3, 153) = .06, p = .98, \eta^2 = .00$). Tek değişkenli ANCOVA sonuçları da, ölüm bilgisi

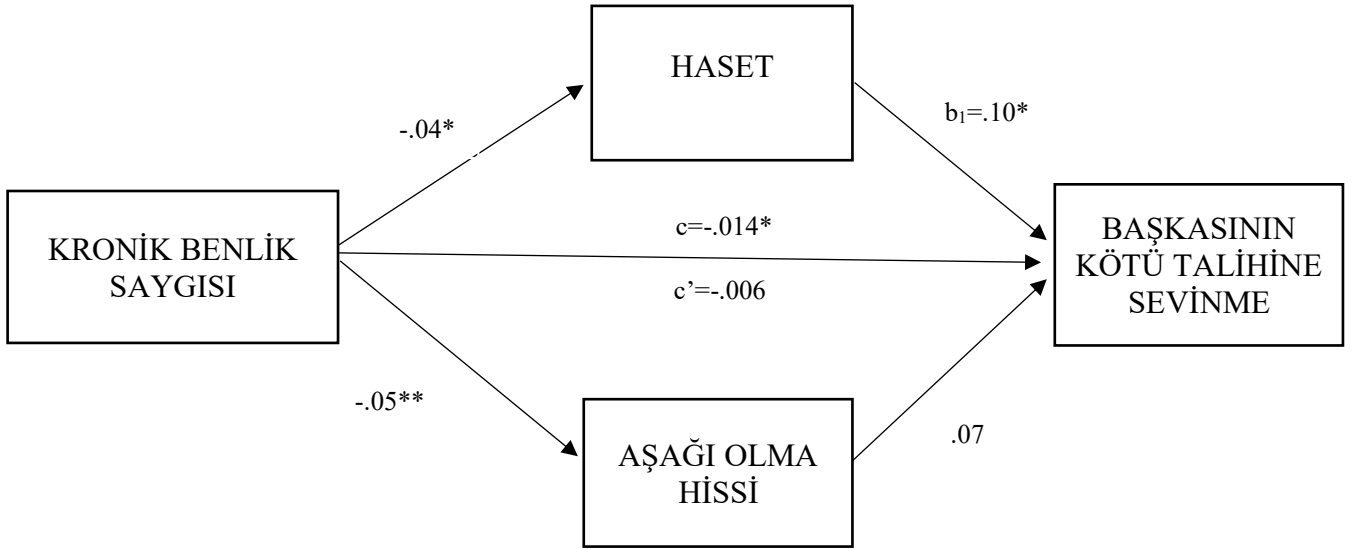
belirginliği temel etkisinin haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri üzerindeki etkilerinin anlamlı olmadığını göstermektedir (bütün p 'ler $> .79$). Buna göre, ölüm belirginliği ile kontrol koşulları arasında haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgular beklentilerle tutarlı değildir.

MANCOVA sonuçları, benlik saygısı manipülasyonunun temel etkisinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .98$, $F(3, 153) = 1.11$, $p = .35$, $\eta^2 = .02$). Tek değişkenli ANCOVA sonuçları incelendiğinde de, benlik saygısı manipülasyonunun haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri üzerindeki temel etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir (bütün p 'ler $> .12$). Buna göre, beklentilerle tutarsız bir biçimde, benlik saygısı yükseltilen katılımcılarla benlik saygısı düşürülen katılımcılar arasında haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Son olarak, MANCOVA sonuçları, ölüm bilgisinin belirginliği ve benlik saygısı maniplasyonlarının ortak etkisinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .99$, $F(3, 153) = .38$, $p = .77$, $\eta^2 = .01$). Tek değişkenli ANCOVA sonuçları da, bu ortak etkinin haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme değişkenlerinin üzerindeki etkilerinin hiçbirinde anlamlı olmadığına işaret etmektedir (bütün p 'ler $> .67$). Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği ve benlik saygısı maniplasyonlarının etkileşimi, haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

2.3.2.2 Aracı ve Düzenlenmiş Aracı Etkilerin İncelenmesi. Kronik benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide haset ve aşağı olma hissini aracı rolünün test edilmesi amacıyla, PROCESS makrosu Model-4 kullanılmıştır (Hayes,

2018). Analiz sonuçları incelendiğinde (Grafik 2-1), kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki toplam etkisinin anlamlılık düzeyine yakın olduğu görülmektedir ($B = -.01, SE = .01, t = -1.94, p = .054$). Ayrıca, kronik benlik saygısının aracı değişkenlerden haset ($B = -.04, SE = .02, t = -2.35, p = .02$) ve aşağı olma hissi ($B = -.05, SE = .01, t = -4.41, p < .001$) düzeylerini üzerindeki etkisi de anlamlıdır. Buna göre, kronik benlik saygısı yükseldikçe haset ve aşağı olma hissi düşmektedir. Ayrıca, aracı değişkenlerden haset düzeyi arttıkça, başkasının kötü talihine sevinme düzeyi de artmaktadır ($B = .10, SE = .04, t = 2.59, p = .01$). Buna karşın, aracı değişkenlerden aşağı olma hissini başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = .07, SE = .06, t = 1.13, p = .26$). Aracı etkiler incelendiğinde, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide hasetin aracı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = -.004, SE = .003, 95\% CI [-.01, -.0001]$). Buna göre, kronik benlik saygısı düştükçe, başarılı kişiye yönelik haset hiss artmakta, haset düzeyi arttıkça da aynı kişinin başına sonradan gelen olumsuz olaylara sevinme duygusu artmaktadır. Buna karşın, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide aşağı olma hissini aracı etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = -.003, SE = .004, 95\% CI [-.01, .003]$). Ayrıca, kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($B = -.007, SE = .007, t = -.90, p = .37$). Buna göre, kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki doğrudan etkisi, aracı değişkenler kontrol edildikten sonra ortadan kalkmaktadır. Son olarak, bu model başkasının kötü talihine sevinme duygusu düzeyindeki varyansın % 12'lik bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .12, F(3,156) = 6.97, p < .001$).

Grafik 2-1: Benlik Saygısı ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset ve Aşağı Olma Hissinin Aracı Rolü

Kronik benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide haset ve aşağı olma hissini aracı rolünün ölüm bilgisinin belirginliği tarafından birinci basamakta düzenlenip düzenlenmediğinin test edilmesi amacıyla Hayes (2018) tarafından geliştirilen PROCESS makrosunun Model 8'i kullanılarak koşullu süreç analizi yapılmıştır. Bu analizde, kronik benlik saygısı bağımsız değişken, başkasının kötü talihine sevinme bağımlı değişken, haset ve aşağı olma hissi aracı değişken ve ölüm bilgisinin belirginliği birinci basamak düzenleyici değişkendir.

Analiz sonuçlarına göre, kronik benlik saygısı ile ölüm bilgisi belirginliğinin, başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir ($B = .003$, $SE = .01$, $t = .25$, $p = .80$). Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki doğrudan etkisini düzenlememektedir. Başka bir ifadeyle, kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisi ölüm bilgisinin belirginliği koşulundaki ve kontrol koşulundaki katılımcılar için birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Ayrıca, kronik benlik saygısı ve

ölüm bilgisi belirginliğinin aracı değişkenler olan haset ($B = -.01, SE = .04, t = -.38, p = .71$) ve aşağı olma hissi ($B = -.01, SE = .02, t = .37, p = .71$) üzerindeki ortak etkisi de anlamlı değildir. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği, kronik benlik saygısının haset ve aşağı olma hissi üzerindeki etkilerini düzenlememektedir. Daha açık bir ifadeyle, kronik benlik saygısının haset ve aşağı olma hisleri üzerindeki etkisi ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki ve kontrol koşulundaki katılımcılar için birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Ölüm bilgisi belirginliğinin haset ($B = -.001, SE = .004, 95\% CI [-.01, .01]$) ve aşağı olma hissini ($B = -.001, SE = .002, 95\% CI [-.01, .004]$) aracı etkileri üzerindeki düzenleyici rolünün de anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset ve aşağı olma hissini aracı rolünü ölüm bilgisinin belirginliği düzenlememektedir. Bu bulgu, hasetin ve aşağı olma hissini aracı etkisinin ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşulundaki katılımcılar için birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

2.4 Tartışma

Çalışma bulguları, başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerinde, ölüm bilgisi belirginliği temel etkisinin, benlik saygısı manipülasyonu temel etkisinin ve ölüm bilgisi belirginliği ile benlik saygısı manipülasyonlarının ortak etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Buna karşın, kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu haset aracılığı ile yordadığı gösterilmiştir. Buna karşın, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide aşağı olma hissini aracı etkisi anlamlı değildir. Ayrıca, kronik benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset ve aşağı olma hissini aracı etkilerini ölüm bilgisinin belirginliği düzenlememiştir. Başka bir ifadeyle, bu aracı etkiler açısından ölüm belirginliği koşulu ile kontrol koşulu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen önemli bir bulgu kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide hasetin aracı etkisinin anlamlı olmasıdır. Geçmişte yürütülen bazı çalışmalar haset duygusunun başkasının kötü talihine sevinmeyi pozitif yönde yordadığını (Brigham ve ark., 1997), bazı çalışmalar ise yordamadığını (Leach ve Spears, 2008) göstermektedir. Bu çalışmada, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide hasetin aracı etkisinin anlamlı olması ve bu aracı etkinin aşağı olma hissi kontrol edildiğinde de sürmesi alan yazına önemli bir katkı sunmaktadır. Şöyle ki, bazı çalışmalarda başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında bir benlik saygısını yükseltme çabasının olduğu ileri sürülmektedir (van Dijk ve ark. 2015). Ayrıca, benlik değeri düşük kimselerin başarılı kimselere daha fazla haset edebilecekleri ve başarılı kimseleri aşağı çekmeye yönelik bir motivasyon oluşturan haset duygusunun bu kimseler kayıp yaşadığında oluşan sevinç hissini yoğunlaştırabileceği ileri sürülmektedir (Van Dijk ve ark., 2015). Ancak bazı çalışmalar (Leach ve Spears, 2008) özellikle başarılı kimselerin başarılarının bireylerde bir aşağı olma hissi oluşturduğu ve haset duygusunun değil bu aşağı olma hissini başkasının kötü talihine sevinme konusunda belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Yürüttüğümüz çalışmada, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye haset duygusu aracılık etmektedir. Bu yönüyle, özellikle başarılı kimseleri aşağı çekmeye yönelik bir motivasyon oluşturduğu bilinen haset duygusunun (Van de ven, Zeelenberg ve Pieters., 2009) kronik belik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki açısından önemli bir etmen olduğu düşünülebilir. Buna göre, kronik benlik saygısı düşükçe bireylerin başarılı kimselere yönelik daha fazla haset ettiği ve onları aşağı çekmeye yönelik bir motivasyona sahip oldukları düşünülebilir. Başarılı kimseyi aşağı çekmeye yönelik bu motivasyonu içeren haset duygusu yoğunlaştıkça da özellikle başarılı bir kimsenin kaybindan sonra deneyimlenen kötü talihe sevinme hissini arttırdığı düşünülebilir.

Araştırma kapsamında, başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerinde; benlik saygısı manipülasyonu temel etkisinin, ölüm bilgisi belirginliği temel etkisinin ve bu iki değişkenin ortak etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu çalışmada, hipotezler sınıf ortamında yürütülen deneysel bir yöntemle sınanmıştır. Çalışmada karıştırıcı değişkenlerin fazla olduğu düşünülebilir. Bu nedenle, belirtilen bulguların kuramsal açıdan tartışılmasından önce, çalışma hipotezleri laboratuvar ortamında yürütülen bir deneyle tekrar sınanmıştır. Bu sayede, yürütülen her iki deneyin birbirini yöntemsel açıdan tamamlaması ve araştırma gürültüsünün ve alternatif yöntemsel açıklamaların önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

3. BÖLÜM

2. ÇALIŞMA

3.1 Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, benlik saygısının tehdit edilmesi ve ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonlarının başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin laboratuvar ortamında yürütülecek deneysel bir çalışma ile test edilmesidir.

Çalışmada ilk çalışmanın temel hipotezleri çeşitli yöntemsel değişikliklerle laboratuvar ortamında tekrar test edilmiştir. Bu değişikliklerden ilki, benlik saygısı manipülasyonunun otobiyografik hatırlatma yöntemi yerine geribildirim yöntemi ile yapılmasıdır. Otobiyografik hatırlatma yönteminin benlik saygısını tehdit etme konusunda başarılı olduğu daha önceki çalışmalarda gösterilmiştir (Green, Sedikies ve Gregg, 2008). Ayrıca, bireylerin kendi deneyimlerini yansıttığı için bu yöntemin gerçekçiliği de yüksektir. Buna karşın, otobiyografik hatırlatma yönteminin öznel olduğu, katılımcılar arasındaki çeşitliliğin yüksek olduğu, dolayısıyla da iç geçerliliğinin düşük olduğu düşünülebilir. Ayrıca, benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda (örn., Watanabe, 2016) benlik saygısının geri bildirim yöntemi ile tehdit edildiği görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada benlik saygısı geri bildirim yöntemi ile tehdit edilmiştir. İkinci olarak, bu çalışmada kronik benlik saygısı ölçülmemiştir. Bunun nedeni, benlik saygısı manipülasyonunun amacının anlaşılmasının ve etkililiğinin azalmasının önüne geçilmesidir. Son olarak, konuyla ilgili çalışmalardan (van Dijk ve ark., 2011a) yola çıkılarak birinci çalışmada yalnızca bir kötü talih senaryosu (akademik başarısızlık) kullanılmıştı. Bununla birlikte, katılımcılardan bazılarının akademik başarısızlığı benlikleri ile alakalı görmeyebilecekleri ve benliklerini tamir etmek için bu alanda bir aşağı doğru karşılaştırma yapmayabilecekleri düşünülebilir. Buradan yola çıkılarak, katılımcıların talihsizlik senaryolarını kendileri ile alakalı görme ihtimallerini arttırmak amacıyla bu çalışmada üç farklı (romantik/ilişkisel,

sosyal ilişkiler ve akademik başarısızlık) kötü talih senaryosu kullanılmış ve bu talihsizliklerden her birine sevinme düzeyleri ayrı ayrı ölçülmüştür. Böylece, başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından varyansın artırılması amaçlanmıştır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Katılımcılar ve Desen

Çalışmanın katılımcılarını, 18 ve 35 yaşları arasında ($Ort. = 19.42$, $SS = 2.18$) olan 114 üniversite öğrencisi (104 kadın, 10 erkek) oluşturmaktadır⁴. Katılımcılar, 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Benlik Saygısı vs. Düşük Benlik Saygısı) deneysel deseniyle ortaya çıkan dört koşuldan birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Ölüm Belirginliği-Yüksek Benlik Saygısı ($n = 34$), Ölüm Belirginliği-Düşük Benlik Saygısı ($n = 26$), Kontrol- Yüksek Benlik Saygısı ($n = 26$) veya Kontrol-Düşük Benlik Saygısı ($n = 28$).

3.2.2 İşlem

Her bir katılımcı deneye katılım için Ankara Üniversitesi Deneysel Sosyal Psikoloji Laboratuvarına gelmiş ve deneye bireysel olarak katılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılar öncelikle çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve deneyin uygulanacağı kübiğe alınmıştır. Katılımcılar, çalışmanın ilk bölümünde, benlik saygısı manipülasyonu için oluşturulan bilişsel görevleri yerine getirmişlerdir. Bu aşamada, bazı katılımcılara performansları hakkında olumlu geribildirim verilirken diğerlerine performansları hakkında olumsuz geribildirim verilmiştir. Daha sonra, ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonu yapılmış ve manipülasyon sonrasında katılımcılardan bir erteleme görevini yerine getirmeleri istenmiştir. Ardından, katılımcılardan başarılı bir hedefle ilgili bir senaryoyu okumaları ve bu senaryodaki kişiye yönelik duygularını 5'li

⁴ Çalışmaya 115 katılımcı dâhil olmuştur. Başkalarının kötü talihine sevinme duygusu puanı için oluşan Kurtosis değerinin yüksek olması (21.54) nedeniyle, Tabashnick ve Fidell'in (2013) önerisi doğrultusunda, bu değişken için z puanı hesaplanmış ve z puanı 3.29'un üzerinde olan 1 katılımcı analizlerden çıkartılmıştır. Katılımcı çıkartıldıktan sonra Kurtosis değeri kabul edilebilir düzeyin altındadır (2.32). Katılımcının çıkartılması bulgularda bir farklılığa neden olmamıştır.

Likert tipi bir ölçek üzerinden puanlamaları istenmiştir. Bunun ardından, katılımcılara senaryodaki kişinin başına geldiği belirtilen üç farklı talihsiz olay okutulmuş ve her bir olaya ne kadar sevindikleri, her bir olayın ardından 5’li Likert tipi beş ifade üzerinden ayrı ayrı ölçülmüştür. Katılımcılara deney sonunda geri bildirim verilmiş ve teşekkür edilmiştir. Deney süresi her bir katılımcı için ortalama 20 dakikadır.

3.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar

3.2.3.1 Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek ve sosyo-ekonomik durumları gibi kişisel bilgilerinin saptanması amacı ile 1. Çalışma’da kullanılan Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır.

3.2.3.2 Benlik Saygısının Tehdit Edilmesi Manipülasyonu. Katılımcıların benlik saygısının tehdit edilmesi manipülasyonu için, öncelikle laboratuvar ortamında bilgisayar kullanarak bir bilişsel görevi yerine getirmeleri istenmiştir. Bu görev, Superlab deney programı kullanılarak araştırmacı tarafından tasarlanmıştır. Görevlerde kullanılan görseller <https://www.psychtoolkit.org/> açık kütüphanesinden alınarak Türkçeye uyarlanmış ve Inkscape grafik düzenleme programı üzerinden standart hale getirilmiştir (Örnek görseller için bkz., Ek-7). Görev kapsamında katılımcılardan n-back hafıza testini, simon testini ve zihinsel döndürme testini yapmaları istenmiştir. Katılımcılara görevin adının “*Tutarsız Kuralları İşleme Yeteneği*” olduğu belirtilmiş ve bireysel anlamlılığın artırılması için bu görevde alınan puanların analitik düşünme becerisi ve zihinsel becerilerle yüksek düzeyde korelasyon gösterdiği çalışma öncesi sunulan standart bir yönerge ile ifade edilmiştir (Ek-8).

Benlik değeri manipülasyonu için Van Dijk ve arkadaşlarının (2011b) izlediği yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemde, katılımcılara bilişsel görev sonrası olumlu ya da olumsuz geri bildirim sunulmaktadır. Düşük Benlik Saygısı koşulundaki katılımcılara “*Performansınız değerlendirildi. Gösterdiğiniz performans sonucunda bu deneye katılanların %88’inden daha başarısız oldunuz.*” şeklinde olumsuz bir geribildirim

verilmiştir. Ayrıca bu katılımcılara her bir bilişsel görevde birer defa “*daha hızlı!*” uyarısı verilmiştir. Yüksek Benlik Saygısı koşulunda ise katılımcılara “*Performansınız değerlendirildi. Gösterdiğiniz performans sonucunda bu deneye katılanların %88’inden daha başarılı oldunuz.*” şeklinde olumlu bir geri bildirim verilmiştir. Katılımcıların testi tamamlamaları ortalama 4 dakika sürmüştür.

Geri bildirim sonrası katılımcılara manipülasyon kontrolü için kendi performanslarını değerlendirdikleri (1) “*Kendi performansından memnunum.*” ve (2) “*Bence kendi performansım diğer katılımcılarla karşılaştırıldığında o kadar da kötü değildi*” ifadelerini 7’li Likert (1 = “*hiç katılmıyorum*”, 7 = “*tamamen katılıyorum*”) tipi ölçek üzerinden puanlamaları istenmiştir. Bu manipülasyon kontrol yöntemi daha önce benzer bir benlik değeri manipülasyonunda kullanılan ifadelerden uyarlanmıştır (Van Dijk ve ark., 2011b).

3.2.3.3 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu. Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu yapılırken 1. Çalışma’da izlenen yöntem tekrar edilmiştir. Bu bağlamda, katılımcılar seçkisiz bir biçimde Ölüm Belirginliği ve Kontrol koşullarına atanmıştır.

3.2.3.4 Erteleme Görevi. Erteleme görevi olarak ilk çalışmada olduğu gibi Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS) kullanılmıştır.

3.2.3.5 Başarılı Hedef Senaryosu. Katılımcılara 1. Çalışma’da kullanılan başarılı hedef senaryosunun aynısı verilmiştir. Bu senaryo daha önceki çalışmalardan (Van dijk ve ark., 2006; 2011a) yola çıkılarak oluşturulmuştur ve derslerinde başarılı bir öğrenciyi betimlemektedir.

3.2.3.6 Haset ve aşağı olma hissinin ölçümü. Katılımcılar başarılı hedef senaryosunu okuduktan sonra katılımcıların bu hedefe yönelik haset ($Ort. = 1.99, SS = 1.05, r = .46$) ve aşağı olma hisleri ($Ort. = 1.47, SS = .59, \alpha = .46$) 1. Çalışma’da kullanılan ifadelerle ölçülmüştür.

3.2.3.7 Talihsizlik Senaryoları. Bu çalışmada, ilk çalışmadan farklı olarak, katılımcılara üç farklı kötü talih senaryosu okutulmuştur. Bu senaryolar, iş/okul, sosyal ilişkiler ve romantik ilişkilerle ilgilidir ve çalışmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu senaryolar şu şekildedir;

1. “Ayşe [Ali] uzun süredir aramadığı bir arkadaşını arayarak görüşmek istese ve arkadaşı bu görüşme talebine olumsuz yanıt verseydi.”
2. “Ayşe [Ali], danışman hocasıyla anlaşamadığı için aylardır üzerinde çalıştığı tez konusunu değiştirmek zorunda kalsaydı.”
3. “Ayşe’nin [Ali’nin] romantik ilişkiye başlama ihtimali bulunan biriyle bir akşam baş başa yemeğe çıktığını düşünün. Bu kişiyle yemek yediği sırada masadaki çorba üzerine dökülse ve hoşlandığı kişi hariç restorandaki herkes bu duruma gülseydi.”

3.2.3.8 Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusunun Ölçümü. Katılımcıların kötü talihe sevinme düzeyleri, Van Dijk ve arkadaşları (2006) tarafından oluşturulan ve 1. Çalışma’da da kullanılan 5’li Likert-tipi (1 = “Hiç Katılmıyorum”, 5 = “Tamamen Katılıyorum”) beş ifade ile ölçülmüştür. Bu beş ifade, her bir kötü talih senaryosunun ardından yeniden sunulmuştur. Başkasının kötü talihine sevinme düzeyi bütün ifadelere verilen yanıtların ortalaması alınarak elde edilmiştir ($Ort. = 1.30$, $SS = .39$ $\alpha = .84$).

3.3.Bulgular

3.3.1 Ön Analizler

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyetin ve pozitif ve negatif duygulanımın karıştırıcı etkilerinin olup olmadığını değerlendirilmesi ve daha sonra yürütülecek analizlerde bu değişkenlerin kontrol edilip edilmemesine karar verilmesi amacıyla ön analizler yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon bulguları ve betimleyici istatistikler sunulmuştur. Ayrıca, bu bölümde benlik saygısı

manipülasyonunun etkili olup olmadığının sınanması amacıyla manipülasyon kontrolüne ilişkin bir analiz yürütülmüştür.

3.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler. Cinsiyetin haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amacı ile MANOVA yürütülmüştür. MANOVA bulguları, cinsiyetin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .99$, $F(3, 110) = .52$, $p = .67$, $\eta^2 = .01$). Tek değişkenli ANOVA sonuçları incelendiğinde de, cinsiyetin etkisinin hiçbir değişken için anlamlı olmadığı görülmektedir (bütün p 'ler $> .29$). Buna göre, kadın katılımcılar ve erkek katılımcılar arasında haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Dolayısıyla, daha sonra yürütülen analizlerde cinsiyet kontrol edilmemiştir.

Çizelge 3-1: 2. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3
1. Başkalarının Kötü Talihine Sevinme	-		
2. Haset	.36**	-	
3. Aşağı Olma Hissi	.22*	.39**	-
Kadın Ort. (SS)	1.29 (.40)	2.02 (1.07)	1.48 (.61)
Erkek Ort. (SS)	1.31 (.28)	1.65 (.85)	1.33 (.38)
Genel Ort. (SS)	1.30 (.39)	1.99 (1.05)	1.47 (.59)

Not: ** = $p < .001$; * = $p < .05$

3.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular. Yürütülen korelasyon analizi sonuçlarına göre, başkasının kötü talihine sevinme ile haset ve aşağı olma hisleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, haset ve aşağı olma hissi arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi de artmaktadır. Haset ve aşağı olma hissi arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, katılımcıların başarılı hedefe yönelik haset düzeyleri arttıkça aşağı olma hisleri de artmaktadır.

3.3.1.3 Benlik Saygısı Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular. Benlik saygısı manipülasyonunun etkililiğinin kontrol edilmesi amacıyla katılımcıların kendi performans değerlendirmeleri puanı üzerinde bir bağımsız değişkenler t-testi yürütülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, benlik saygısı manipülasyonunun performans değerlendirmesi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($t(112) = 9.34, p < .001$). Buna göre, olumlu geri bildirim verilen katılımcılar ($Ort. = 4.98, SS = 1.34$) kendi performanslarını, olumsuz geri bildirim verilen katılımcılara ($Ort. = 2.56, SS = 1.41$) oranla daha olumlu değerlendirmiştir. Bu durum benlik saygısı manipülasyonunun beklenen yönde işlediğine işaret etmektedir.

3.3.1.4 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumlarında bir farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla, PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım değişkenleri için bir MANOVA yürütülmüştür. MANOVA sonuçları, ölüm bilgisi belirginliğinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .96, F(2, 111) = 2.16, p = .12, \eta^2 = .04$). Tek değişkenli ANOVA sonuçları da, ölüm bilgisi belirginliğinin PANAS pozitif ve PANAS negatif duygulanım üzerindeki etkilerinin anlamlı olmadığını göstermektedir (bütün p 'ler $> .17$). Bu bulgular, ölüm bilgisinin belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumları üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, temel analizlerde PANAS pozitif ve PANAS negatif duygulanım kontrol edilmemiştir.

3.3.2 Temel Analizler

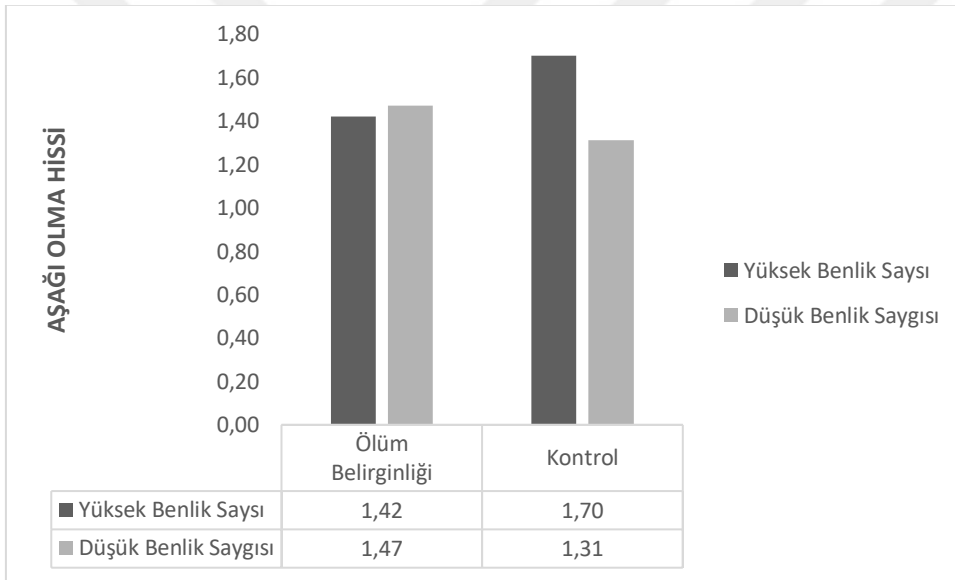
3.3.2.1 Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipülasyonlarının Değişkenler Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisinin belirginliği ve benlik saygısı manipülasyonlarının haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme duyguları üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Benlik Saygısı vs. Düşük Benlik Saygısı) gruplar arası MANOVA analizi yürütülmüştür.

MANOVA bulgularına göre, benlik saygısı manipülasyonunun değişkenler üzerindeki etkisi anlamlı değildir (Wilks' $\lambda = .98$, $F(3, 108) = .86$, $p = .46$, $\eta^2 = .02$). Tek yönlü ANOVA testlerinin sonuçlarına göre, benlik saygısı manipülasyonunun hiç bir değişken üzerindeki etkisi anlamlı değildir (bütün p 'ler $> .12$). Buna göre, benlik saygısı yükseltelen katılımcılarla düşürülen katılımcılar arasında haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ve bu bulgu araştırma beklentileri ile tutarlı değildir.

MANOVA bulgularına göre, ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonunun değişkenler üzerindeki genel etkisi anlamlı değildir (Wilks' $\lambda = .99$, $F(3, 108) = .41$, $p = .74$, $\eta^2 = .01$). Tek yönlü ANOVA testlerinin sonuçlarına göre, ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonunun hiç bir değişken üzerindeki etkisi anlamlı değildir (bütün p 'ler $> .29$). Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılar ile kontrol koşulundaki katılımcılar arasında haset, aşağı olma hissi ve başkasının kötü talihine sevinme duyguları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ve bu bulgular araştırma beklentileri ile tutarlı değildir.

Son olarak, MANOVA sonuçları ölüm bilgisi belirginliği ve benlik saygısı manipülasyonlarının ortak etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .92$, $F(3, 108) = 3.02$, $p = .03$, $\eta^2 = .08$). Tek yönlü ANOVA testlerinin sonuçlarına bakıldığında, ölüm bilgisi belirginliği ve benlik saygısı manipülasyonlarının ortak etkisinin aşağı olma hissi düzeyi açısından anlamlı olduğu görülmektedir ($F(1,110) = 4.13$, $p = .04$, $\eta^2 = .04$). Bonferroni düzeltmesi uygulanarak yürütülen Post-Hoc analizi sonucunda (Grafik 3-1), benlik saygısı manipülasyonunun aşağı olma hissi üzerindeki etkisinin ölüm bilgisinin belirginleştirildiği katılımcılar için anlamlı olmadığı gösterilmiştir ($p = .73$). Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılardan benlik saygısı yükseltelenlerle ($Ort. = 1.42$, $SS = .62$) düşürülenler ($Ort. = 1.47$, $SS = .59$) arasında, aşağı olma hissi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın,

benlik saygısı manipülasyonunun aşağı olma hissi üzerindeki etkisi, kontrol koşulundaki katılımcılar için anlamlıdır ($p = .02$). Buna göre, kontrol koşulundaki katılımcılardan benlik saygısı yükseltilemlerin ($Ort. = 1.70, SS = .66$), benlik saygısı düşürülenlere oranla ($Ort. = 1.31, SS = .44$), başarılı hedef karşısında aşağı olma hissini daha fazla deneyimledikleri gösterilmiştir. Son olarak, benlik saygısı ve ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonlarının ortak etkisi, haset ve başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı değildir (bütün p 'ler $> .27$) ve bu bulgular araştırma beklentileri ile tutarlı değildir.

Grafik 3-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Benlik Saygısı Manipülasyonunun Aşağı Olma Hissi Üzerindeki Ortak Etkisi

3.3.2.2 Düzenlenmiş Aracı Etkilerin Test Edilmesi. Benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide aşağı olma hissini aracılı olarak ölüm bilgisinin belirginliği tarafından birinci basamakta düzenlenip düzenlenmediğinin test edilmesi amacıyla Hayes (2018) tarafından geliştirilen PROCESS makrosunun Model 8'i kullanılarak koşullu süreç analizi yapılmıştır. Bu analizde, benlik saygısı manipülasyonu

bağımsız değişken, başkasının kötü talihine sevinme bağımlı değişken, aşağı olma hissi aracı değişken ve ölüm bilgisinin belirginliği birinci basamak düzenleyici değişkendir.⁵

Analiz sonuçlarına göre, benlik saygısı ile ölüm bilgisi belirginliğinin, başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir ($B = -.01, SE = .15, t = -.09, p = .93$). Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği, benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki doğrudan etkisini düzenlememektedir. Buna karşın, benlik saygısı ile ölüm bilgisi belirginliğinin, aşağı olma hissi üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($B = .44, SE = .22, t = 2.03, p = .04$). Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği, benlik saygısının aşağı olma hissi üzerindeki etkisini düzenlemektedir. Ortak etki yakından incelendiğinde, yalnızca ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonunun kontrol koşulundaki katılımcılar için, benlik saygısının yükseltilmesinin aşağı olma hissini arttırdığı görülmektedir ($B = .40, SE = .16, t = 2.48, p = .01$). Ölüm belirginliği koşulunda, bu etki anlamlılığını yitirmektedir ($B = -.05, SE = .15, t = -.35, p = .73$). Buna karşın, ölüm bilgisi belirginliğinin, birinci basamak düzenleyici aracı etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = .06, SE = .03, 95\% CI [-.003, .16]$). Buna göre, benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide aşağı olma hissini aracı rolü, ölüm bilgisinin belirginliği tarafından düzenlenmemektedir. Buna göre, aşağı olma hissini benlik saygısı manipülasyonu ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkideki aracı rolü ölüm bilgisi belirginliği ile kontrol koşulundaki katılımcılar için birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

3.4 Tartışma

2. Çalışma bulguları, benlik saygısının tehdit edilmesinin ve ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki temel etkilerinin

⁵ Benlik saygısı ve ölüm bilgisi belirginliğinin haset duygusu üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. Birinci basamaktaki düzenleyici etkinin anlamlı olmamasından dolayı, düzenleyici aracı etkiye ilişkin yürütülmesi planlanan analiz yürütülmemiştir.

anlamli olmadigini gostermektedir. Ayrica, benlik saygisi ve olum bilgisinin belirginligi ortak etkisi de anlamli degildir. Bu bulgular calisma hipotezleri ile tutarli degildir.

Arastirmanin ilk hipotezine gore, olum bilgisi belirginligi kosulundaki katilimcilarin baskasinin kotu talihine sevinme duygusunu kontrol kosulunda yer alan katilimcilara oranla daha fazla deneyimlemesi beklenmekteydi. Ancak, hem 1. Calisma hem de 2. Calismanin bulgulari bu hipotezi desteklememistir. Bu durumun bir nedeni, dehset yonetimi kuraminda vurgulanan benlik saygisi kavraminin kulturel dunya goruslerine dayali olmasi olabilir (Pyszczynski ve ark., 2004). Buna gore, bireyler benliklerini kulturel dunya goruslerinden elde etmektedir (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2015) ve olum bilgisi belirginlestirildiginde, benliklerini, daha cok benlik saygilarini iliskilendirdikleri alanlarda dogrulama gayreti icerisine girmektedirler (suruculuk gibi; Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999). Tesser (1985) de oz-degerlendirmeyi surdurme modelinde, bireylerin benlikleriyle iliskili alanlarda ya da rekabet halinde olduklarinda, basari kimselerle karstilarma yaptiklarini ve bu kisilere haset ettiklerini belirtmektedir. Her iki calisma da ogrenci orneklemi ile yurutulmus olsa dahi, basari hedef senaryosunda yalnızca akademik alanda elde edilmiş olan bir basarinin vurgulanması bir kısıtlılık yaratmış olabilir. Şöyle ki, yalnızca akademik alanda basari olmuş bir kişiyi katilimcilarin ne düzeyde benlikleri ile iliskili gordugu ve bu kisinin basari ile ne düzeyde karstilarma yaptiklari bilinmemektedir. Ayrica, basari hedef senaryosundaki kisinin katilimcilarla rekabet halinde olup olmadigi da vurgulanmamistir. Bu nedenle, tez kapsaminda yurutulen 3. Calismada karstilarma alaninin benlikle iliskililigi olcölmüş ve olum bilgisi belirginligi ve baskasinin kotu talihine sevinme arasındaki iliskide düzenleyici işlevi incelenmiştir. Ayrica, tez calismasi kapsaminda yurutulen 4. Calismada karstilarma alaninin benlikle iliskililigin arttirilmasi için rekabet vurgusu da yapilmistir.

Ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisine ilişkin hipotezin desteklenmemesinin bir nedeni de başkasının kötü talihine sevinme duygusunun kültürel açıdan kabul görmeyen bir duygu olması olabilir (Heider, 1958). Şöyle ki, bireyler benlik değerini kültürel normlardan elde etmektedir ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu kültürel açıdan kabul görmemektedir. Dolayısıyla, bireyler benliklerini kültürel açıdan daha kabul edilebilir yollarla (başarılı kimseye gıpta etmek ve onun için mutlu olmak gibi) doğrulayabilirler. Bu doğrultuda, bu tez çalışması kapsamında yürütülen 3., 4. ve 5. Çalışmalarda, başarılı kimselere gıpta etme ve onlar için mutlu olma düzeylerinin ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonundan ne düzeyde etkilendiği de incelenmiştir.

1. ve 2. Çalışma kapsamında, benlik saygısı düşürülen katılımcıların, yükseltilecek katılımcılara oranla, başarılı kimsenin kötü talihine daha fazla sevinmeleri beklenmekteydi. Buna karşın, her iki çalışmada da bu hipotez desteklenmemiştir. Bu durum daha önce yürütülen çalışmalarla tutarlı değildir (örn. van Dijk ve ark., 2011b). Benlik değeri, 1. Çalışma'da otobiyografik hatırlatma yöntemi ile 2. Çalışma'da geribildirim yöntemi ile manipüle edilmiştir. Ayrıca, her iki çalışmada da manipülasyon kontrolleri benlik saygısı manipülasyonunun beklenen yönde etkili olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu durumunun deneysel yöntemden kaynaklanma olasılığı düşüktür. Elde edilen bulgunun bir nedeni, katılımcıların sosyal istenirlik kaygısından ötürü, hedefteki kişinin kötü talihine sevindiklerini raporlamaktan çekinmeleri olabilir. Her iki çalışmada da raporlanan başkasının kötü talihine sevinme düzeyinin oldukça düşük olması (1. Çalışma için *Ort.* = 1.26 ve 2. Çalışma için *Ort.* = 1.30) da bu düşüncüyü desteklemektedir. Ayrıca, diğerleri ile uyum içinde yaşamının önemini vurgulandığı toplulukçu kültürel değerlerin görece daha yüksek olduğu Türkiye'de (Hofstede Insights, 2021) bireyler benlik saygıları tehdit edilse dahi bunu başka kimselerin başına gelen olumsuz olaylarla tamir etme yolunu seçmiyor olabilirler. Bu düşüncüyü destekleyecek

bir biçimde, daha yakın dönemde yine toplulukçu değerleri daha yüksek olan Japonya'da yürütülen bir çalışmada da benlik değerinin akut bir biçimde düşürülmesinin başkasının kötü talihine sevinme duygusunu etkilemediği gösterilmiştir (Watanabe, 2016). İlerleyen dönemlerde yürütülecek çalışmalarda, akut benlik saygısı tehdidi ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin kültürler arasında nasıl farklılaştığı incelenebilir.

1. ve 2. Çalışma'nın bir diğer hipotezi, ölüm bilgisi belirginleştirilenlerden benlik saygısı düşürülenlerin, benlik saygısı yükseltilenlere oranla, başkasının kötü talihine daha fazla sevinmesidir ve bu hipotez her iki çalışmada da desteklenmemiştir. Bu durumun bir nedeni, daha önce de belirtildiği gibi, katılımcıların kötü talihe sevinme ölçeğinde çok düşük değerleri işaretlemeleri, varyansın düşük olması olmuş olabilir. Bu durum taban etkisi oluşturarak Tip-II hataya neden olmuş olabilir. Bu nedenle, bu tez kapsamında yürütülecek diğer çalışmalarda varyansın arttırılmasını sağlayacak ölçme yöntemleri tercih edilmiştir (Cikara, Bruneu, Van Bavel ve Saxe, 2014).

Ortak etkinin anlamlı olmamasının bir diğer nedeni de benlik saygısı manipülasyonu ve ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonlarının birlikte kullanılmış olması olabilir. Her iki çalışmada da, bireylerin benlik saygısı düşürüldükten veya yükseltildikten sonra ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu yapılmıştır. Benlik saygısı düşürülen katılımcıların ölüm düşüncelerinden aktif bir biçimde kaçındıkları düşünülebilir. Bu durum ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonunun etkililiğini de düşürmüş olabilir. Dehşet yönetimi kuramı ile ilgili yürütülen çalışmalar incelendiğinde de, bilimiz dahilinde, ölüm bilgisi belirginliğini ve benlik saygısını birlikte manipüle eden yalnızca bir çalışma bulunmaktadır (Routledge ve ark., 2010). Buna karşın, dehşet yönetimi kuramı yazınında benlik saygısı pek çok farklı şekilde incelenmiştir. Örneğin, bu çalışmalardan bazılarında, benlik değeri tehdit edilmiş ve ölüm kaygısı ölçülmüş (Routledge, 2012), kronik benlik saygısı ölçümü alınmış ve ölüm bilgisi belirginleştirilmiş (Mandel ve Smeesters, 2008), ölüm bilgisinin belirginliği manipüle

edilmiş ve benliği koruyucu bilişsel tepkiler incelenmiş (Mikulincer ve Florian, 2002), çalışılan konunun benlik için anlamlılığı ölçülmüş (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999) ya da ölüm bilgisi belirginliğinin etkisinin ortadan kaldırılması için benlik olumlama yapılmıştır (Harmon-Jones ve ark., 1997). Yayınlanma yanlılığı da göz önünde bulundurulduğunda, iki manipülasyonu bir arada kullanan çalışmaların beklenen anlamlı etkilerin ortaya çıkmaması nedeniyle yayınlanmamış olabileceği düşünülebilir. Bu durum da, bu iki manipülasyonun birlikte kullanılmasının her iki manipülasyonun da etkisini azaltmış olabileceği fikrini güçlendirmektedir.

2. Çalışma kapsamında ortaya çıkan ilginç bir bulgu, benlik saygısı manipülasyonu ve ölüm bilgisinin belirginliğinin aşağı olma hissi üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmasıdır. Şöyle ki, bu çalışmada, kontrol koşulundaki katılımcılardan benlik saygısı yükseltülenlerin, düşürülenlere oranla, başarılı hedef karşısında daha fazla aşağı olma hissi deneyimlediği gösterilmiştir. Bu durum ilk bakışta ilginç görünmektedir. Buna karşın, sosyal karşılaştırma kuramının benzerlik hipotezine göre (Festinger, 1954) bireyler kendilerine benzeyen kimselerle daha fazla karşılaştırma yapmaktadır. Ayrıca, karşılaştırma yapılan alanın benlikle ilişkiliği yükseldikçe bireyler daha fazla rekabet etme ve karşılaştırma yapma eğilimine girmektedir (Tesser, 1988). Dolayısıyla, benlik saygısı yükseltülen ve olumlu geri bildirim verilen katılımcıların başarılı hedefle daha fazla karşılaştırma yapmış olabileceği ve aşağı olma hissini daha fazla deneyimlemiş olabileceği düşünülebilir. Ancak, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılarda benlik saygısı yükseltülenlerle düşürülenler arasındaki bu fark ortadan kalkmaktadır. Bu bulgu da, iki manipülasyonun birlikte kullanılmasının, her iki manipülasyonun da etkililiğini azaltmış olabileceği fikrini desteklemektedir.

4. BÖLÜM

3. ÇALIŞMA

4.1 Giriş

Bu çalışmanın temel amacı ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiğinin (bu çalışma için sosyal statü) düzenleyici rolünün incelenmesidir. Bu kapsamda tez kapsamında yürütülen 1. ve 2. Çalışmalarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Öncelikle, ilk iki çalışmada örneklem öğrencilerden oluşmaktaydı ve başarılı hedef senaryosu sadece akademik başarı temasını içeriyordu. Bu çalışmada genel örneklemden (cinsiyet dağılımı dengeli) katılımcılara ulaşılmıştır. Ayrıca, başarılı hedef senaryosu değiştirilerek bireylerin benlikleri ile daha ilişkili bulabilecekleri yüksek sosyal statü teması kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, dehşet yönetimi kuramına göre, benlik değeri kültürel standartlara ve bireylerin bu standartları içselleştirme düzeyine bağımlı bir olgudur ve bireyler benliklerini daha çok onunla ilişkili alanlarla doğrulama gayretine girmektedir (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999). Buradan yola çıkıldığında, ölüm bilgisi belirginliğinin yalnızca benlikle ilişkili alanlarda (bu çalışma için sosyal statü) başarılı olmuş kimselerin başına gelen olumsuz olaylarda kötü talihine sevinme duygusuna yol açması beklenebilecektir. Dolayısıyla, bu çalışmada sosyal statünün benlikle ilişkililiği ölçümü alınmış ve ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici rolü incelenmiştir.

Çalışmada yapılan bir başka değişiklik ise başkasının kötü talihine sevinme duygusunun ölçümüdür. Daha önce yürütülen çalışmalarda katılımcılara kötü talih öyküleri (1. Çalışma için bir öykü, 2. Çalışma için üç öykü) sunulmuş ve kötü talihe sevinme düzeyleri 5 maddelik bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Ancak bu ölçek üzerinden elde edilen puanların ortalaması oldukça düşüktür. Dolayısıyla, kötü talih senaryolarının çeşitlendirilmesi ve iki uçlu bir ölçek üzerinden puanlama yapılması

varyansın arttırılmasını sağlayabilir. Bu nedenle, bu çalışmada varyansın arttırılması amacıyla, Cikara ve arkadaşları (2014) tarafından kullanılan ve kötü talih örneklerinin kısa tariflerini içeren 9 ayrı senaryo ve iki uçlu ölçüm yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmada yapılan bir diğer yöntemsel değişiklik ise ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonunda kontrol koşulu olarak dış hekimi ziyareti koşulunun eklenmesidir. Daha önce yürütülen iki çalışmada kontrol koşulu olarak yalnızca televizyon izleme düşünceleri belirginleştirilmişti. Buna karşın, ölüm bilgisinin belirginliğinin olumsuz bir uyarıcı olduğu düşünülebilir ve etkilerin ölüm düşüncelerinden değil olumsuz düşüncelerden kaynaklandığı iddia edilebilir. Dolayısıyla, bu çalışmada, bahsedilen karıştırıcı etkilerin azaltılması amacıyla olumsuz bir durumu içeren ancak ölümü belirginleştirmeyen Kontrol-Dış Hekimi koşulu eklenmiştir ve iki kontrol koşulu birlikte kullanılmıştır.

Son olarak, tez kapsamında daha önce yürütülen iki çalışmadan elde edilen bulgular, ölüm bilgisinin belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde benliklerini doğrulamak için farklı yolları da kullanıyor olabileceği düşüncesini akla getirmiştir. Bazı araştırmacılar, bireylerin benliklerini doğrulamak için başkalarının başarılarını da kullanabildiklerini iddia etmektedir (Cialdini ve ark., 1976; Tesser, 1985). Örneğin, benlik değerinin sürdürülmesi modeline göre (Tesser, 1985) bireylerin kendi benliklerini başkalarının başarıları üzerinden yansıtma (reflection) yolu ile de doğrulayabildikleri ileri sürülmektedir. Buna karşın, modelde bahsedilen yansıtma sürecinin ancak karşılaştırma alanı benlikle ilişkili olmadığında mümkün olduğu, karşılaştırma alanının benlikle ilişkili olduğu durumlarda ise bireylerin yansıtma yerine karşılaştırma yapmayı tercih edeceklerini ve benlik değerlerinin başarılı kimselerce tehdit edilebileceği ileri sürülmektedir (Tesser, 1988). Buna karşın, sosyal karşılaştırma kuramından (Festinger, 1954) hareket eden başka kuramcılara göre, bireyler yukarı doğru

sosyal karşılaştırma yaptıkları zamanlarda da benliklerini doğrulamaya yönelik bir umut hissedebilmektedir (Smith, 2000). Buna göre, bireyler kendilerine göre daha başarılı olmuş kimselere benzemeye yönelik bir umut taşırlarsa kendi benliklerini geliştirmeye yönelik bir motivasyon elde edebilirler. Bu durum da kendilerinden daha iyi konumda olan kişiyi takdir etme ve ona hayran olma duygularını beraberinde getirebilir (Smith, 2000). Dehşet yönetimi kuramına göre bireylerin benliklerini kendileri için önemli alanlarla doğrulama gayreti içerisine girdiği bilinmektedir (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999; Greenberg ve ark., 1990). Dolayısıyla, ölüm bilgisi belirginliğinin ancak karşılaştırma alanı benlikle ilişkili olduğu zaman başkası için mutlu olma düzeyini etkileyebileceği düşünülebilir. Bu durumda, benlik değerini sürdürme modeline göre ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma düzeyini azaltması beklenebilecektir (Tesser, 1988). Buna karşın Smith'in (2000) ileri sürdüğü ilişki düşünüldüğünde, ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma düzeyini arttırabileceği de ileri sürülebilir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki bireyler başarılı kimseleri kendi benliklerini doğrulama konusunda bir umut olarak görebilirler ve onların başına gelen olumlu olaylara daha fazla sevinebilirler. Dolayısıyla, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma düzeyi arasındaki ilişkinin ne yönde olduğu sorusunun incelenmesi faydalı olacaktır.

Buraya kadar bahsedilen kuram ve araştırmalardan yola çıkıldığında 3. Çalışma'nın hipotezleri ve araştırma soruları aşağıdaki gibidir;

H1 Ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiği düzenleyici bir rol oynayacaktır. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi başkasının kötü talihine sevinme düzeyini arttıracaktır. Ancak bu ilişki yalnızca sosyal statünün benlikle ilişkililiği yüksek olan katılımcılar için geçerli olacaktır.

S1 (a) Ölüm bilgisinin belirginliği ile başkası için mutlu olma düzeyi arasında bir ilişki bulunmakta mıdır? (b) Bu olası ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici bir rolü bulunmakta mıdır? (c) Sosyal statünün benlikle ilişkililiği düzeyi yüksek olan katılımcılar için, ölüm bilgisi belirginliği başkası için mutlu olma düzeyini arttırmakta mıdır yoksa azaltmakta mıdır?

4.2 Yöntem

4.2.1 Katılımcılar ve Desen

Çalışmaya 18-51 yaşları arasında ($Ort. = 30.16$, $SS = 8.46$) anadili İngilizce olan ve İngiltere’de yaşayan 183 Prolific kullanıcısı (92 kadın, 90 erkek, 1 cinsiyetini belirtmek istemeyen) katılmıştır. Katılımcılar çalışmayı prolific.ac.uk internet sitesi üzerinden çevirim içi olarak tamamlamıştır. Her bir katılımcı üç deneysel koşuldan birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Ölüm belirginliği ($n = 60$), kontrol-TV ($n = 59$) ve kontrol-diş hekimi ($n = 64$).

4.2.2 İşlem

Katılımcılardan öncelikle çalışma hakkında kısa bir bilgilendirmeyi de içeren onam formunu okumaları ve onaylamaları istenmiştir (Ek-9). Onam formunun sunulmasından sonra katılımcılardan sosyal statünün benlikle ilişkililiğini ölçen bir soru formunu doldurmaları istenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, ölüm bilgisi belirginliği manipüle edilmiş ve iki erteleme görevi sunulmuştur. Daha sonra, katılımcılardan şimdi yüksek statüde olan (uzaktan tanıdıkları) biri ile karşılaşmalarını içeren bir senaryoyu okumaları istenmiştir. Son olarak, katılımcılar aynı kişinin başına gelen 20 olayın kısa tarifini içeren ifadeleri okumuş ve bu olaylara nasıl tepki vereceklerini puanlamışlardır. Çalışma sonunda katılımcılara geri bildirim verilmiş ve teşekkür edilmiştir. Ortalama katılım süresi 9 dakika sürmüştür. Her bir katılımcı, çalışmayı tamamladığı için 1 İngiliz Sterlini almıştır. Katılımcı ücretleri Leiden Üniversitesi araştırma fonundan karşılanmıştır.

4.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar

4.2.3.1 Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş ve cinsiyetlerinin değerlendirilmesi için bir Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır.

4.2.3.2 Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiği Ölçümü. Sosyal statünün benlikle ilişkililiği bu çalışma için oluşturulan 7 ifade ile ölçülmüştür (Ek-10). İfadelerden ikisi çalışmacı tarafından geliştirilmiştir (1. ve 2. ifade). Geriye kalan beş ifade ise daha önceki çalışmalardan uyarlanmıştır (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999; Tesser, Millar ve Moore, 1988). Katılımcılar her bir ifadeye ne düzeyde katıldıklarını 5’li Likert-tipi ölçek (1 = “Hiç katılmıyorum veya çok az katılıyorum”, 5 = “Çok katılıyorum”) üzerinde belirtmişlerdir.

Temel bileşenler yöntemi ile yürütülen açımlayıcı faktör analizi sonuçları, ölçek için tek faktörlü bir yapının uygun olduğuna işaret etmektedir. Bu faktör, 4.34 öz değeri ile toplam varyansın %61.87’sini açıklamaktadır (Bkz., Çizelge 4-1). Maddelerin faktör yükleri .73 ile .84 arasında değişmektedir. Katılımcıların maddelerden aldıkları puanların ortalaması alınmış ve sosyal statünün benlikle ilişkililiği ile ilgili bir değer elde edilmiştir. Ölçeğin geçerliliği yüksektir ($\alpha = .90$) ve alınan yüksek puanlar sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin arttığına işaret etmektedir ($Ort. = 2.70, SS = 1.09$).

Çizelge 4-1: Sosyal Statünün Benlikle İlişkiliği Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları ve Güvenirlilik Katsayıları

Maddeler	Faktör Yüğü
	.84
Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak kendimi değerli hissetmemi sağlar.	.82
Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak benim diğerleri tarafından değer gördüğümü hissetmemi sağlar.	.80
Kendimi nasıl gördüğüm sosyal statüm tarafından belirlenir.	.79
Benliğim sosyal statüme ilişkilidir.	.78
Yüksek sosyal statüye sahip olmak benim için kişisel olarak önemlidir	.74
Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak diğerleri üzerinde iyi bir izlenim bırakmamı sağlar	.72
Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak kendi yeterliliğimi ortaya koymamı sağlar	
Öz Değer	4.33
Açıklanan Varyans	%61.87
İç Tutarlılık Katsayısı	.90

Not: Maddelerin İngilizce orijinaleri için bkz., Ek-10

4.2.3.3 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu. Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu için tez kapsamında yürütülen ilk iki çalışmayla aynı süreç takip edilmiştir. Önceki çalışmalardan farklı olarak, bir kontrol koşulu daha eklenmiştir ve toplamda üç koşul oluşturulmuştur: Ölüm Belirginliği, Kontrol-TV ve Kontrol-Dış Hekimi. Daha önce yürütülen iki çalışmada kontrol koşulu olarak yalnızca TV izleme düşünceleri kullanılmıştı. Buna karşın, ölüm bilgisinin belirginliğinin olumsuz bir uyarıcı olduğu düşünülebilir ve etkilerin ölüm düşüncelerinden değil olumsuz düşüncelerden

kaynaklandığı iddia edilebilir. Dolayısıyla, bu çalışmada, bahsedilen karıştırıcı etkilerin azaltılması amacıyla olumsuz bir durumu içeren Kontrol-Dış Hekimi koşulu eklenmiştir.

Ölüm Belirginliği ve Kontrol-TV koşullarında önceki çalışmalarla aynı yönergeler verilmiştir. Yeni eklenen Kontrol-Dış Hekimi koşulunda katılımcılardan iki açık uçlu soruya cevap vererek dış hekimi ziyareti hakkında düşünceleri sağlanmıştır: (1) “*Lütfen, dış hekimini ziyaret ettiğinizi düşünmenin sizde uyandırdığı duyguları kısaca açıklayınız.*” ve (2) “*Lütfen, fiziksel olarak dış hekiminde olduğunuzda size ne olacağı konusundaki düşüncelerinizi olabildiğince açık bir biçimde yazınız.*” (Tüm soruların çalışma kapsamında kullanılan İngilizce versiyonları için bkz., EK-11).

4.2.3.4 Erteleme Görevleri. Ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonundan sonra katılımcılardan daha önceki çalışmalarda da uygulanan PANAS’ın İngilizce formunu (Watson, Clark ve Tenegen, 1988; EK-12) tamamlamaları istenmiştir. Bu çalışmada ayrıca katılımcılara 10X10 harf sıralamasından oluşan bir Kelime Arama Bulmacası (<https://tmt.missouri.edu/materials.html>; Ek-13) sunulmuş ve bu bulmacadan 4 kelimeyi bulmaları ve yazmaları istenmiştir.

4.2.3.5 Başarılı Hedef Senaryosu. Katılımcılardan eski bir komşuları (Kadın katılımcılar için Maggie, erkek katılımcılar için Mark) hakkında bir senaryoyu okumaları ve bu öyküyü hayallerinde canlandırmaları istenmiştir (İngilizce orijinal öykü için bkz., Ek-14).

Maggie [Mark] isminde birini hayal edin. Birbirinizi bir kaç yıldır tanıyorsunuz, eskiden aynı sokakta yaşıyordunuz fakat şuan pek de yakın değilsiniz. Bir gün trenle seyahat ederken, onu tekrar görüyorsunuz, sizi fark ediyor, size ‘merhaba!’ diyor ve yanınızdaki koltuğa oturuyor. Yolculuk esnasında laflamaya başlıyorsunuz. Bir müddet sonra, konu kariyerlerinize geliyor ve Maggie [Mark] kariyeri hakkında konuşmaya ve hatta biraz övünmeye başlıyor.

O “İşimin ne kadar mükemmel olduğunu hayal edemezsin. İyi bilinen bir şirkette çok prestijli bir konuma sahibim. Kocaman bir ofisim ve çok iyi bir maaşım var. Ülkenin her yerinde yüksek profilli konferanslara ve toplantılara katılma fırsatım oluyor. Hatta yardımcılarım bile var ” diyor. Telefonunu kontrol ediyor ve kendi hayatı hakkında konuşmaya devam ediyor, “Tahmin edebileceğin gibi, kariyerim sayesinde sosyal hayatım da çok iyi. Dünyanın her yerine seyahat edebiliyorum, pahalı tatiller yapabiliyorum, en iyi restoranlarda yemek yiyebiliyorum, tenis kulübüne katılabiliyorum ve daha pek çok yarar sağlıyorum. Yakınlarda çocuğumun okulunda kurul üyesi oldum ve bu da okul politikalarında söz sahibi olduğum anlamına geliyor. Sanırım herkes bana saygı duyuyor. ”

Daha sonra, Maggie'nin [Mark'ın] çok pahalı bir markadan kıyafetler giydiğini ve kıyafetlerini çok lüks bir çanta ve saatle tamamladığını fark ediyorsunuz. Bir müddet sonra, kendi gelecek planlarından bahsetmeye başlıyor. Diyor ki “Bu konum benim için elbette çok iyi fakat neden şimdi durayım ki? Kariyerim diğerlerinden daha zeki ve yetenekli olduğumu kanıtıyor. Yakında daha da iyi bir konuma geleceğimden eminim. Bu da benim kariyerimin çok erken dönemlerinde tepede bir konuma sahip olacağım anlamına gelebilir.” Bir müddet sonra, ineceğiniz duruşa varıyorsunuz, ona iyi günler diyorsunuz, trenden iniyorsunuz ve Maggie [Mark] ile yaptığınız konuşma hakkında düşünmeye devam ediyorsunuz.

4.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri. Başarılı hedef senaryosunu okuduktan sonra, katılımcılara aynı kişi ile ilgili kısaca tarif edilmiş 20 olay sunulmuş ve katılımcılardan bu olayların Maggie [Mark] tarafından yaşandığını hayal etmeleri istenmiştir (Ek-15). Bu olaylar, Cikara ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilmiştir. Bu 20 olaydan 2'si nötr

(örn., “Mark [Maggie] otobüse biniyor.”), 9’u olumsuz (örn., “Mark [Maggie] parktaki bankta bir sakızın üzerine oturuyor”), 9’u olumludur (örn., “Mark [Maggie] bir iddiayı kazanıyor.”). Nötr olaylar bütün katılımcılara ilk iki sırada verilmiştir. Diğer 18 olay, bütün katılımcılara farklı sıralama ile (seçkisiz bir şekilde) sunulmuştur.

4.2.3.7 Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Ölçümü.

Katılımcılardan yukarıda bahsedilen her bir olayı okuduktan sonra, bu olayın kendilerine nasıl hissettirdiğini 11’li Likert-tipi iki uçlu bir ölçek üzerinde puanlamaları istenmiştir. Katılımcılar duygusal tepkilerini değerlendirmek için “oldukça kötü hissedirdim” ve “oldukça iyi hissedirdim” ifadelerinin arasına yerleştirilen noktalardan birini işaretlemiştir. Katılımcılar ölçeğin iki ucundaki açıklamaları görmüştür ancak aradaki sayısal değerleri görmemiştir. Kötü talihe sevinme ölçümü için 9 olumsuz senaryoya verilen duygusal tepkilerin ortalaması kullanılmıştır ($Ort. = 5.76, SS = 2.01, \alpha = .93$). Başkası için mutlu olma ölçümü için 9 olumlu olaya verilen duygusal tepkilerin ortalaması kullanılmıştır ($Ort. = 6.40, SS = 1.52, \alpha = .90$).

4.3 Bulgular

4.3.1 Ön Analizler

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyetin ve PANAS pozitif ve PANAS negatif duygulanımın karıştırıcı etkilerinin olup olmadığını değerlendirilmesi amacıyla ön analizler yürütülmüştür. Bu etkilerden yola çıkılarak daha sonra yürütülecek analizlerde bu değişkenlerin kontrol edilip edilmemesine karar verilmiştir. Bunun yanı sıra, bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon bulguları ve betimleyici istatistikler sunulmuştur.

4.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler. Cinsiyetin çalışma değişkenleri üzerindeki etkisini değerlendirmek için MANOVA yürütülmüştür. MANOVA bulguları, cinsiyetin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir ($Wilks' \lambda = .97, F(6, 356) = .98, p = .43, \eta^2 = .02$). Ayrıca, tek değişkenli ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyetin sosyal statünün benlikle ilişkililiği, başkasının kötü talihine

sevinme ve başkası için mutlu olma değişkeleri üzerindeki etkilerinin anlamlı olmadığını göstermektedir (bütün p 'ler $> .24$). Bu etkilerin anlamlı olmaması nedeniyle cinsiyetin etkisi ilerleyen analizlerde kontrol edilmemiştir.

Çizelge 4-2: 3. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3
1. Başkasının Kötü Talihine Sevinme	-		
2. Başkası İçin Mutlu Olma	-.74**	-	
3. Sosyal Statünün Benlikle İlişkiliği	.17*	-.21**	-
Kadın Ort. (SS)	5.54 (2.08)	6.47 (1.61)	2.73 (1.17)
Erkek Ort. (SS)	6.00 (1.91)	6.30 (1.36)	2.68 (1.02)
Genel Ort. (SS)	5.76 (2.01)	6.39 (1.51)	2.71 (1.09)

Not: ** = $p < .001$; * = $p < .05$

4.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular. Korelasyon analizi sonuçlarına göre başkasının kötü talihine sevinme ile başkası için mutlu olma arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken; başkasının kötü talihine sevinme ile sosyal statünün benlikle ilişkiliği arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, başkasının kötü talihine sevinme düzeyi arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi azalmaktadır. Ayrıca sosyal statünün benlikle ilişkiliği arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi artmaktadır. Buna karşın, başkası için mutlu olma düzeyi ile sosyal statünün benlikle ilişkiliği arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, sosyal statünün benlikle ilişkiliği arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi azalmaktadır.

4.3.1.3. Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumlarında bir farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla, PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım değişkenleri için bir MANOVA yürütülmüştür. MANOVA bulguları, ölüm bilgisi belirginliğinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .98$, $F(4, 358) = .68$, $p = .60$, $\eta^2 = .01$). Tek

değişkenli ANOVA sonuçları da, ölüm bilgisi belirginliğinin PANAS pozitif ve PANAS negatif duygulanım üzerinde etkilerinin anlamlı olmadığını göstermektedir (bütün p 'ler $> .31$). Buna göre, Ölüm Belirginliği, Kontrol-TV ve Kontrol-Dış Hekimi koşulları arasında PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgular, ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumları üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle, temel analizlerde PANAS negatif duygulanım ve PANAS pozitif duygulanım değişkenleri kontrol edilmemiştir.

4.3.2 Temel Analizler

4.3.2.1 Düzenlenmiş Etkilerin İncelenmesi. Ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme ve başkası için mutlu olma değişkenleri arasındaki ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici rolünün test edilmesi amacıyla iki ayrı düzenleyici analiz yürütülmüştür (Model-1; Hayes, 2018). Bağımsız değişken çok kategorili (multicategorical) olduğu için (Ölüm Belirginliği, Kontrol-TV ve Kontrol-Dış Hekimi), ikili kodlanma (indicator yöntemi ile dummy coding) yapılmış ve Ölüm Belirginliği koşulu referans grubu olarak alınmıştır. Bu kodlama sisteminde, D_1 değeri Ölüm Belirginliği ile Kontrol-Dış Hekimi koşulları arasındaki farkı; D_2 değeri, Ölüm Belirginliği ile Kontrol-TV koşulları arasındaki farkı göstermektedir.

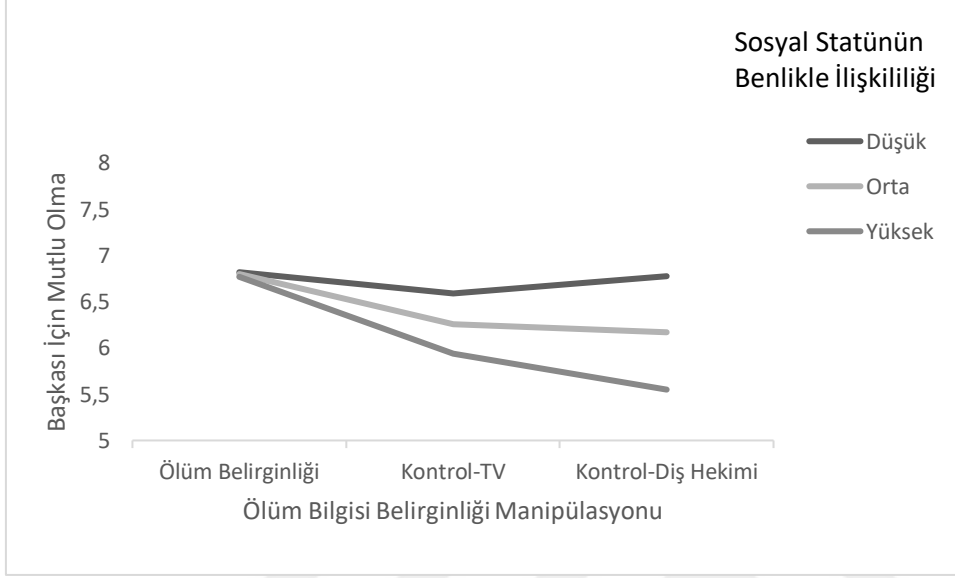
İlk olarak, sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin ölüm bilgisinin belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme düzeyi arasındaki ilişkideki düzenleyici etkisi incelenmiştir. Analiz bulgularına göre, D_1 ($B = -.37, SE = .97, t = -.38, p = .71$) ve D_2 ($B = -.20, SE = .96, t = -.20, p = .84$) değişkenlerinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir. Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılarla her iki kontrol koşulundaki katılımcılar arasında, başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, D_1 ve sosyal statünün benlikle ilişkililiği arasındaki etkileşim etkisi ($B = .31, SE = .32, t =$

.94, $p = .34$) ve D_2 ve sosyal statünün benlikle ilişkililiği arasındaki etkileşim etkisi ($B = .20$, $SE = .34$, $t = .58$, $p = .56$) anlamlı değildir. Buna göre, ölüm belirginliği ve kontrol-diş hekimi koşulları arasında ve ölüm belirginliği ve kontrol-tv koşulları arasında başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından oluşan farklılık sosyal statünün benlikle ilişkililiği tarafından düzenlenmemektedir. Başka bir ifadeyle, ölüm belirginliği koşulu ve kontrol koşulları arasında oluşan farklılıklar sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin farklı düzeylerindeki katılımcılar için birbirine benzerdir ve bu farklılıklar anlamlı değildir. Son olarak, test edilen regresyon modeli başkasının kötü talihine sevinme düzeyi varyansının % 4'lük bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .04$, $F(5,177) = 1.59$, $p = .16$)

İkinci olarak, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici etkisi ele alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, D_1 ($B = .36$, $SE = .97$, $t = -.38$, $p = .71$) ve D_2 'nin ($B = .20$, $SE = .96$, $t = -.20$, $p = .84$) başkası için mutlu olma üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir. Buna göre, ölüm belirginliği ile kontrol-tv ve ölüm belirginliği ile kontrol-diş hekimi koşulları arasında başkası için mutlu olma düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca, D_1 ve sosyal statünün benlikle ilişkililiği arasındaki etkileşim etkisi anlamlıdır ($B = -.54$, $SE = .24$, $t = -2.26$, $p = .02$). Bu etkileşim etkisinin yakından irdelenmesi amacıyla, ölüm belirginliği ve kontrol-diş hekimi koşulu arasında başkası için mutlu düzeyleri açısından oluşan farklılıklar, sosyal statünün benlikle ilişkililiği puanlarının düşük (ortalamanın 1 *SS* altı), orta (ortalama) ve yüksek (ortalamanın 1 *SS* üzeri) değerlerinde karşılaştırılmıştır (bkz., Grafik 4-1). Analiz bulgularına göre, sosyal statünün benlikle ilişkililiği düşük olduğu zaman, ölüm belirginliği ve kontrol-diş hekimi koşulları arasındaki başkası için mutlu olma düzeyleri açısından oluşan farklılık istatistiki olarak anlamlı değildir ($B = -.04$, $SE = .38$, $t = -.12$, $p = .91$). Buna karşın, sosyal statünün benlikle ilişkililiği orta düzeyde olduğu zaman, ölüm belirginliği ve kontrol-diş hekimi

koşulları arasındaki fark istatistiki olarak anlamlıdır ($B = -.63, SE = .26, t = -2.40, p = .02$). Buna göre, sosyal statünün benlikle ilişkiliği orta düzeydeyken, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılar, kontrol-diş hekimi koşulundaki katılımcılara oranla başkasının iyi talihi için daha fazla mutlu olmaktadır. Ayrıca, sosyal statünün benlikle ilişkiliği yüksekken, ölüm belirginliği ve kontrol-diş hekimi koşulları arasında başkası için mutlu olma düzeyleri açısından oluşan farklılıklar istatistiki olarak anlamlıdır ($B = -1.22, SE = .35, t = -3.42, p = .001$). Buna göre, sosyal statünün benlikle ilişkiliği yüksek olan katılımcılar için, ölüm belirginliği koşulundakilerin başkası için mutlu olma düzeyi kontrol-diş hekimi koşulunda olanlara oranla daha yüksektir. Buna karşın, D_2 ve sosyal statünün benlikle ilişkiliği arasındaki etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir ($B = -.27, SE = .25, t = -1.09, p = .27$). Bu etkileşim etkisi anlamlı olmasa dahi, ölüm belirginliği ve kontrol-tv koşulu arasında başkası için mutlu olma açısından oluşan farklılıkların sosyal statünün benlikle ilişkiliği puanlarının düşük (ortalamanın 1 *SS* altı), orta (ortalama) ve yüksek (ortalamanın 1 *SS* üzeri) değerlerinde karşılaştırılması, bazı anlamlı etkilerin varlığına işaret etmektedir (bkz., Grafik 4-1). Buna göre, sosyal statünün benlikle ilişkiliği düşük olduğu zaman, ölüm belirginliği ve kontrol-tv koşulları arasında başkası için mutlu olma düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olmadığı gösterilmiştir ($b = -.24, se = .37, t = -.65, p = .52$). Buna karşın, sosyal statünün benlikle ilişkiliği orta düzeyde olduğu zaman, ölüm belirginliği ve kontrol-tv koşulları arasındaki fark anlamlıdır ($B = -.54, SE = .27, t = -1.99, p = .048$). Ayrıca, sosyal statünün benlikle ilişkiliği yüksekken, ölüm belirginliği ve kontrol-tv koşulları arasındaki fark da anlamlıdır ($B = -.83, SE = .39, t = -2.10, p = .04$). Buna göre, sosyal statüyü benlikleri ile orta veya yüksek düzeyde ilişkili gören katılımcılardan ölüm bilgisi belirginleştirilenlerin başkası için mutlu olma düzeyinin kontrol-tv koşulundaki katılımcılara oranla daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Son olarak, regresyon modeli başkası için mutlu olma

düzeyi varyansının % 10'luk bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .10$, $F(5,177) = 4.28$, $p = .001$).

Grafik 4-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliğinin Başkası İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiğinin Düzenleyici Rolü

4.4 Tartışma

3. Çalışmada elde edilen bulgular, ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonunun başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir. Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılarla kontrol-tv ve kontrol-diş hekim i koşulundaki katılımcılar arasında başkasının kötü talihine sevinme düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca, sosyal statünün benlikle ilişkililiği düzeyinin bu ilişkideki düzenleyici etkisi de anlamlı değildir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisi, sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düşük, orta ve yüksek düzeylerinde birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Buna karşın, ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici etkisi anlamlıdır. Buna göre, sosyal statünün benlikle ilişkililiği düşük olduğu zaman,

ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılarla her iki kontrol koşulundaki katılımcılar arasında, başkası için mutlu olma düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın, sosyal statünün benlikle ilişkililiği orta veya yüksek olan katılımcılardan ölüm belirginliği koşulunda olanların başkası için mutlu olma düzeyleri, her iki kontrol koşulunda olan katılımcılara oranla daha yüksektir.

Çalışma bulgularına göre, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi ile başkasının kötü talihine sevinme düzeyi arasındaki ilişki anlamlı değildir ve bu durum sosyal statüyü benliği için düşük, orta ve yüksek derecede önemli gören katılımcıların hepsi için geçerlidir. Bu bulgular, dehşet yönetimi kuramının öngörülleri (Pyszczynski ve ark., 2015) ve başkasının kötü talihine sevinmenin benlik değerini tamir ettiğini gösteren çalışmaların bulgularıyla (van Dijk ve ark., 2011a) tutarsız gibi görünmektedir. Kurama göre, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireylerin benlik saygısını yükseltme ihtiyacını arttırmaktadır (Pyszczynski ve ark., 2015). Başkalarının kötü talihi ise benlik saygısını tamir etmenin yollarından biri olarak görülmektedir (van Dijk ve ark., 2011a). Çalışma bulgularının anlamlı olmamasının bir nedeni, başkasının kötü talihine sevinmenin kültürel açıdan kolay bir benlik tamir etme yöntemi olmaması olabilir. Şöyle ki, dehşet yönetimi kuramında ele alınan benlik saygısı daha çok kültürel değerlere bağımlı bir kavramdır ve başarılı kimseleri aşağı çekme motivasyonu ve onların başına gelen talihsiz olaylara sevinme duygusu toplumsal olarak kötücül olarak değerlendirilmektedir (Ben-Ze'ev, 2001). Ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi sonrası bireylerin toplumsal değer ve normlara daha fazla tutundukları (Gailliot ve ark., 2008) göz önünde bulundurulduğunda, başkasının kötü talihine sevinmenin benlik saygısını güçlendirme konusunda daha zor bir yol haline gelmiş olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla, bireyler ölümlülük dehşeti karşısında benlik saygılarını güçlendirmek için kültürel açıdan daha kabul edilebilir yolları (kendi konumlarını yükseltme isteği gibi) tercih ediyor olabilirler. Vail ve arkadaşları da (2012) ölümlülük dehşetinin bazı durumlarda olumlu sonuçlar

doğurabileceğini ve bireylerin kendilerini geliştirmeye yönelik motivasyonlarını arttırabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla, ölüm bilgisinin belirginliğinin karşılaştırma bağlamlarında diğerini aşağı çekmekten çok kendini geliştirmeye yönelik bir motivasyon oluşturmuş olabileceği düşünülebilir.

3. Çalışma'da, sosyal statüyü benlikleri ile orta düzeyde veya yüksek düzeyde ilişkili gören katılımcılardan ölüm bilgisi belirginleştirilenlerin (her iki kontrol koşulundaki katılımcılara oranla) başarılı hedef için mutlu olma hissini daha fazla deneyimledikleri gösterilmiştir. Sosyal statüyü benlikleri ile düşük düzeyde ilişkili gören katılımcılarda bu farklılıklar ortadan kalkmaktadır. Elde edilen bulgular yakından incelendiğinde, her iki kontrol koşulunda da (televizyon ve diş hekimi) sosyal statünün benlikle ilişkililiği arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi azalmaktadır. Buna karşın, ölüm bilgisi belirginliği koşulunda, katılımcılar sosyal statüyü benlikle ilişkili görseler dahi başkası için mutlu olmaya devam etmektedir. Bir bakıma, ölüm bilgisinin belirginliği koşulundaki katılımcılar karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiğini göz ardı edebilmektedir. Bu durumun bir nedeni, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesinin bireylerde benlik değerini sosyal açıdan kabul edilebilir yollarla doğrulama ihtiyacı oluşturması olabilir. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği koşulundaki katılımcıların kendilerini geliştirmeye yönelik daha fazla motivasyona sahip olacağı düşünülebilir. Dolayısıyla, kendilerini geliştirmeleri için motivasyon oluşturabilecek kişilerle karşılaştırma yapsalar dahi onları olumlu örnek olarak görebilirler. Bu bulgu Smith'in (2000) sosyal karşılaştırma ve olumlu duygular hakkındaki öngörülerini de desteklemektedir. Smith'e göre (2000), yukarı doğru sosyal karşılaştırmalar sonrasında bireyler daha iyi konumda olan kişiyi kendi yükselmeleri için ilham kaynağı olarak görebilmekte ve o kişileri takdir edebilmektedir. Ben-Ze'ev de (2001) özellikle gelişme umudu olan bireylerin başarılı kimseleri motivasyon kaynağı olarak görebileceklerini ve onlar için daha fazla sevinebileceklerini iddia etmektedir. Dolayısıyla, ölüm belirginliği koşulundaki

katılımcıların benliklerini yüceltme ihtiyacını daha fazla duymuş olabilecekleri ve başarılı kimse için daha fazla sevinme eğilimi göstermiş olabilecekleri düşünülebilir. Buna karşın, bu çalışma kapsamında yükselme motivasyonu ile ilişkili olduğu bilinen (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009) gıpta duygusunun ölçümü alınmamıştır. Ölüm bilgisinin belirginliği ile başkası için mutlu olma duygusu arasındaki ilişkide gıpta duygusunun aracı rolü bu ilişkinin yükselme motivasyonundan kaynaklanıp kaynaklanmadığı konusunda daha açıklayıcı bir bilgi sunabilecektir. 4. Çalışma kapsamında, bu ilişki de ele alınmıştır.

5. BÖLÜM

4. ÇALIŞMA

5.1 Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, karşılaştırma alanının benlikle ilişkiliğini arttıracak bir rekabet durumunda, ölüm bilgisi belirginliği ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Dehşet yönetimi kuramına göre, ölüm bilgisi belirginleştirildiği zaman bireyler benliklerini daha çok kendi benlikleri ile ilişkili alanlarda doğrulama gayreti içerisine girmektedir (Ben-Ari, Florian ve Mikulincer, 1999). Tesser'e göre de (1985), sosyal karşılaştırma durumlarında rekabetin belirginleştirilmesi karşılaştırma alanını benlikle ilişkili hale getiren bir etmendir. Bu durumlarda bireyler, benlik saygılarını başkaları üzerinden doğrulayarak onlar için mutlu olmak yerine, o kişiye haset etme eğiliminde olmaktadır. Ayrıca, bireyler rekabet içerisinde oldukları kimselerin kötü talihine daha çok sevinmekte ve bu sevinme kendi benlik görünüşleri ile ilgili daha olumlu bir algıya sahip olmalarına ve yaşamlarını daha anlamlı görmelerine neden olmaktadır (Brambilla ve Riva, 2017). Bunun yanı sıra, benlikleri ile ilişkili alanlarda başarılı olmuş kimseler bireylerin benlik değeri için daha fazla tehdit oluşturmakta ve bireyler bu kişilere daha fazla haset etmektedir (Tesser ve Collins, 1988). Başarılı kimselere karşı hissedilen benlik tehdidi (van Dijk ve ark., 2011a) ve haset (van de Ven ve ark., 2015) düzeyleri arttıkça da bu kimsenin başına gelen kötü talihe sevinme düzeyinin arttığı bilinmektedir. Dolayısıyla, ölüm bilgisi belirginliğinden ötürü ortaya çıkan benlik değerini koruma ihtiyacının, başarılı kimseler karşısında haset ve aşağı olma hissini arttırması; haset ve aşağı olma hissini artmasının da bu kimsenin başına gelen kötü talihe sevinme düzeyini arttırması beklenebilecektir. Buradan yola çıkıldığında, araştırmanın birincil hipotezi aşağıdaki gibidir;

H1. Rekabetçi bir karşılaştırma hedefi söz konusu olduğunda, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusunu arttırması ve bu ilişkiye haset ve aşağı olma hislerinin aracılık etmesi beklenmektedir.

Bu çalışmanın ikincil amacı, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma hissi arasındaki ilişkinin rekabet durumlarında da test edilmesidir. Bu tez kapsamında yürütülen 3. Çalışma'da karşılaştırma alanı benlikle orta veya yüksek düzeyde ilişkili olduğu zaman, ölüm bilgisinin belirginliği koşulundaki katılımcıların başkası için mutlu olma hissini kontrol koşulundakilere oranla daha fazla deneyimlediği gösterilmiştir. Bu durumun bir nedeni, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi durumunda bireylerin rekabete girmek yerine daha iyi konumda olan kişiyi yükselmek için örnek olarak görmeleri ve yükselmeye ilişkin motivasyonlarının artması olabilir. Ancak, bu açıklamanın rekabet halinde olunan bir hedefte de tekrarlanması bu bulgunun Tip-I hata sonucu ortaya çıkmadığının gösterilmesi için önemli gibi durmaktadır. Bunun yanı sıra, Smith (2000) bireylerin yukarı doğru sosyal karşılaştırmalar sonrasında, kendilerini geliştirmeye yönelik bir umut taşıyabileceklerini ve kendilerine göre daha iyi olan kimseleri takdir edebileceklerini belirtmektedir. Dolayısıyla, bireylerin ölüm bilgisi belirginliği sonrasında başkası için mutlu olma duygusunu da kendi benliklerini geliştirme motivasyonu ile hissedip hissetmediklerinin daha yakından incelenmesi önemli gibi durmaktadır. Şöyle ki, bazı çalışmalar (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009), bireylerin başarılı kimselerle yukarı doğru sosyal karşılaştırmalar yaptıktan sonra gıpta hissini deneyimleyebildiklerini ve gıptanın daha çok kendi konumunu yukarıya çıkartma motivasyonunu içerdiğini göstermektedir. Ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi durumunda bireyler benliklerini başkalarından ilham alarak doğruluyorsa ve bu nedenle bu kişilerin başına gelen olumlu olaylara seviniyorsa, bu ilişkiye gıpta hissini aracılık etmesi beklenebilir. Dolayısıyla, bu çalışmada bir rekabet durumunda, ölüm bilgisinin

belirginliği ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişki ve bu ilişkide gıptanın aracı etkisinin incelenmesi önemlidir. Buna göre bu çalışmadaki araştırma sorusu şu şekildedir:

S1. Rekabetçi bir hedef söz konusu olduğunda, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma arasında anlamlı bir ilişki bulunacak mıdır? Bu olası ilişkide gıpta hissinin aracı rolü bulunmakta mıdır?

5.2 Yöntem

5.2.1 Katılımcılar ve Desen

Çalışmaya, 18 ve 50 yaşları arasında⁶ (*Ort.* = 31.26, *SS* = 8.24) 102 Prolific kullanıcısı (50 kadın, 52 erkek) katılmıştır. Katılımcılar, çalışmayı prolific.ac.uk internet sitesi üzerinden çevrimiçi olarak tamamlamıştır. Katılımcılar, iki deneysel koşuldan birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Ölüm Belirginliği (*n* = 50) ya da Kontrol (*n* = 52).

5.2.2 İşlem

Öncelikle katılımcılara çalışma hakkında açıklamaları içeren bir bilgilendirilmiş onam formu sunulmuştur (Ek-16). Katılımcıların onayı alındıktan sonra, çalışmanın ilk bölümünde ölüm bilgisinin belirginliği manipölasyonu yapılmış ve manipölasyonun ardından katılımcılardan iki erteleme görevini tamamlamaları istenmiştir. Çalışmanın sonraki bölümünde, katılımcılardan daha önce rekabet halinde oldukları bir sınıf arkadaşları ile karşılaşmalarını içeren bir senaryoyu okumaları ve bu olayı hayallerinde canlandırmaları istenmiştir. Senaryoyu okuduktan sonra, katılımcılardan haset, gıpta ve aşağı olma hislerinin değerlendirilmesi için hazırlanan 9 maddelik bir soru formunu doldurmaları istenmiştir. Daha sonra, katılımcılardan senaryoda tarif edilen kişinin başına gelen olumlu, olumsuz ve nötr olayların kısa tariflerini içeren 22 ifadeyi okumaları ve her

⁶ Bir katılımcı yaşının 03 olduğunu belirtmiştir. Yazım yanlış yapıldığı kanısı oluşmuş ve bu katılımcının yaş bilgisi kayıp veri olarak değerlendirilmiştir.

bir ifadeden sonra bu olay hakkında ne hissettiklerini puanlamaları istenmiştir. Çalışmadan sonra katılımcılara geri bildirim verilmiş ve teşekkür edilmiştir. Her bir katılımcının çalışmayı tamamlama süresi ortalama 9 dakikadır ve her bir katılımcı çalışmayı tamamladığı için 0.80 İngiliz Sterlini almıştır. Katılımcı ücretleri Leiden Üniversitesi araştırma fonundan karşılanmıştır.

5.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar

5.2.3.1 Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş ve cinsiyet bilgilerinin değerlendirilmesi amacıyla bir Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır.

5.2.3.2 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu. Ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonu için daha önceki çalışmalara benzer bir yöntem uygulanmıştır. 3. Çalışmada iki kontrol koşulu arasında bağımlı değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. İki kontrol koşulunun aynı anda kullanılması katılımcı sayısını yükseltmektedir. Bu nedenle, 3. Çalışmadan farklı olarak, kontrol koşulu olarak katılımcılardan yalnızca dış hekimine gittiklerini düşünmeleri istenmiştir. Kontrol-TV koşulu desenden çıkartılmıştır. Bu şekilde, hem olumsuz bir durumu içeren bir kontrol koşulu kullanılarak karıştırıcı etki kontrol edilmiştir hem de gereğinden fazla katılımcı çalışmaya alınmamıştır. Sonuçta geriye iki koşul kalmıştır: Ölüm Belirginliği ve Kontrol. Ölüm bilgisi belirginliği koşulunda katılımcılara 3. Çalışmadaki ile aynı yönerge verilmiştir. Kontrol koşulundaki katılımcılara ise 3. Çalışmada Kontrol-Dış Hekimi koşulunda verilen yönergelerin aynısı sunulmuştur. Katılımcılar bu iki koşuldaki birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır (EK-17).

5.2.3.3 Erteleme Görevleri. Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonundan hemen sonra, katılımcılar 3. Çalışmada tamamladıkları iki erteleme görevini (PANAS ve Kelime Arama Bulmacası) tamamlamışlardır.

5.2.3.4 Başarılı Hedef Bilgisi. Başarılı hedef senaryosu olarak, katılımcılar daha önceden sınıf arkadaşları olan (kadın katılımcılar için Maggie, erkek katılımcılar için Mark isminde) yeniden temas ettikleri bir olayı hayal etmeleri istenmiştir. Bu olay aşağıdaki senaryoda anlatıldığı gibidir ve katılımcılar bu kişi ile daha önceden rekabet halindedir (İngilizce orijinal öykü için bkz., Ek-18):

“Lisenizdeki pilav gününe katıldığınızı hayal edin. Pek çok eski sınıf arkadaşınızla buluşuyorsunuz ve onlarla şuan işlerin nasıl gittiği hakkında konuşuyorsunuz. Sonra birinin odaya girdiğini fark ediyorsunuz. Maggie [Mark] değil mi o? Her zaman rakibiniz olmuş o kişi. Siz ve o her zaman diğerleri üzerinde iyi bir izlenim oluşturma konusunda yarıştınız: Okulda popüler olmak, daha iyi notlar almak, okul takımında oynamak ve daha pek çok başka şey... Maggie [Mark] odaya girdikten sonra, herkes ona odaklanıyor ve etrafında çok fazla insan toplanıyor. Siz ona yaklaşmıyorsunuz fakat onu ve etrafındaki insanları gözlemliyorsunuz. Öyle görünüyor ki o insanlar üzerinde iyi bir etki bırakıyor, insanlarla konuşuyor ve herkes onun şakalarına gülüyor. Bir müddet sonra, toplantıda bir konuşma yapmak için seçilen kişi o oluyor. Konuşması dinleyicilere çok iyi hitap ediyor ve onları büyülüyor. Bu konuşmasından onun okuldan sonra çok başarılı olduğunu ve size göre çok daha iyi yerlere geldiğini anlıyorsunuz. Ayrıca, konuşması esnasında gösterdiği fotoğraflardan onun çok çekici bir partnere sahip olduğunu fark ediyorsunuz. Yaptığı konuşmadan, fotoğraflarından ve sözlerinden Maggie'nin [Mark'ın] hayatta sizden çok daha iyi şeylere ulaştığı sonucuna varıyorsunuz. Konuşmadan sonra, kendinizi huzursuz ve tatsız hissediyorsunuz, Maggie'den [Mark'tan] kaçınmaya ve toplantıdan erken ayrılmaya karar veriyorsunuz.”

5.2.3.5 Haset, Gıpta ve Aşağı Olma Hislerinin Ölçümü. Katılımcılar, senaryoyu okuduktan sonra, kendilerine sunulan dokuz ifadeye ne düzeyde katıldıkları 7’li Likert-tipi bir ölçek (1 = “Hiç katılmıyorum”, 7= “Tamamen katılıyorum”) üzerinden puanlamıştır (Orijinal ifadeler için bkz., Ek-19). Maddeler Prof Dr. Wilco van Dijk’in önerileri doğrultusunda daha önce haset, gıpta ve aşağı olma hislerinin ölçüldüğü çalışmalardan (Lange ve Crusius, 2015; van Dijk ve ark., 2012) yola çıkılarak çalışmacı tarafından oluşturulmuştur⁷. Bu dokuz ifadeden 2’si gıpta düzeyini (örn. “Kendi durumumu Maggie [Mark] ile karşılaştırdığım zaman, o beni kendi hedeflerime ulaşmam konusunda motive eder” ; Ort. = 3.99, SS = 1.55, $r = .63$), 4’ü haset düzeyini⁸ (örn. “Kendi durumumu Maggie [Mark] ile karşılaştırdığım zaman, ona karşı düşmanca hissederim.” ; Ort. = 4.45, SS = 1.57, $\alpha = .87$), 3’ü aşağı olma hissini (örn. “Kendi durumumu Maggie [Mark] ile karşılaştırdığım zaman, kendimi ona göre daha aşağıda hissederim.” ; Ort. = 4.60, SS = 1.72, $\alpha = .88$) ölçmektedir

5.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri. Haset, gıpta ve aşağı olma hislerinin ölçümünden sonra, 3. Çalışmaya benzer bir biçimde, katılımcılar başarılı hedef senaryosunda bahsedilen kişinin başına gelen 22 olayın kısa birer tarifini okumuştur (Ek-20). Bu 22 olaydan, 2’si nötr (örn., “Maggie [Mark] otobüse biniyor.”), 10’u olumlu (örn. “Maggie [Mark] çok iyi bir sandviç yiyor.”) 10’u olumsuzdur (örn., “Maggie [Mark] parktaki bankta sakızın üzerine oturuyor.”). Nötr iki olay her zaman ilk iki sırada verilmiştir. Geriye kalan 20 olayın hepsi her bir katılımcı için farklı sıralama ile

⁷ Başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen çalışmalarda (örn., Hareli ve Weiner, 2002; van de Ven ve ark., 2015; van Dijk ve ark., 2011a; Van Dijk ve ark., 2012) katılımcıların başarılı hedefe yönelik anlık duygu durumları, çalışmacıların geliştirdikleri maddelerle ölçülmüş ve bu ölçümlerin geçerliliği için yalnızca iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Hâlihazırda yürütülen çalışmada da daha önce yürütülen çalışmalarla aynı yöntem izlenmiştir.

⁸ Çalışma uygulanmadan önce, haset ve gıpta ölçümü için çalışmacılar tarafından toplam 6 ifade geliştirilmiştir (her biri için 3 ifade). Ancak, çalışma uygulandıktan sonra, gıpta için geliştirilen bir ifadenin (“When I compare my position to Maggie’s [Mark’s] position, I want to be in her [his] position.”) haset için geliştirilen diğer ifadelerle yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür (r değerleri .47 - .65 arasında). Buna karşın aynı ifadenin, gıpta ölçümü için geliştirilen diğer iki ifadeyle ilişkisinin düşük olduğu görülmüştür (r değerleri .10 ve .32). Bu nedenlerle, bu ifadenin gıpta yerine haset ölçümünde kullanılmasına karar verilmiştir.

verilmiştir. Bu sıralamalar seçkisiz bir biçimde yapılmıştır. Kullanılan beş olumlu ve beş olumsuz olay 3. Çalışmada da kullanılan ve daha önce yürütülen başka bir çalışmada geliştirilmiş senaryolardan alınmıştır (Cikara, Bruneau, Van Bavel ve Saxe, 2014). Senaryoların kapsamının genişletilmesi ve çalışmanın gerçekçiliğinin artırılması amacıyla, çalışmacı tarafından, Prof. Dr. Wilco van Dijk'in önerisi ile, beş olumlu (örn., “*Maggie[Mark]’e uzak bir akrabasından güzel bir ev miras kalıyor.*”) ve beş olumsuz (örn., “*Maggie’nin [Mark’ın] içinde çok fazla nakit olan cüzdanı çalınıyor.*”) yeni senaryo geliştirilmiştir. Sonuçta katılımcılara 2 nötr, 10 olumlu ve 10 olumsuz olaydan oluşan senaryolar sunulmuştur (Ek-20).

5.2.3.7 Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Duygularının Ölçümü. 3. Çalışma’da da olduğu gibi, katılımcılar yukarıda belirtilen kısa öykülerin her birinden sonra, bu olayın onlara nasıl hissettirdiğini 11’li Likert-tipi iki uçlu bir ölçek üzerinde puanlamıştır. Katılımcılar, duygusal tepkilerini belirtmek için, “*Kendimi çok kötü hissedirdim*” ve “*Kendimi çok iyi hissedirdim*” ifadeleri arasında yer alan noktalardan birini işaretlemiştir. İfadeler görünse de ifadeler arasındaki puanlar gösterilmemiştir. Başkasının kötü talihine sevinme düzeylerinin ölçümü için 10 olumsuz olaya verilen tepkinin ortalama puanı kullanılmıştır ($Ort. = 5.84, SS = 2.18; \alpha = .95$). Benzer bir biçimde, başkası için mutlu olma düzeyi için 10 olumlu olaya verilen tepkinin ortalama puanı kullanılmıştır ($Ort. = 5.70, SS = 1.71; \alpha = .91$).

5.3 Bulgular

5.3.1 Ön Analizler

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyetin ve pozitif ve negatif duygulanımın karıştırıcı etkilerinin olup olmadığını değerlendirilmesi amacıyla ön analizler yürütülmüştür. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak daha sonra yürütülecek analizlerde bu değişkenlerin

kontrol edilip edilmemesine karar verilmiştir. Bunun yanı sıra, bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon bulguları ve betimleyici istatistikler sunulmuştur.

5.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler. Cinsiyetin çalışma değişkenleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amacı ile MANOVA yürütülmüştür (Çizelge 5-1). MANOVA sonuçları, cinsiyetin değişkenler üzerindeki genel etkisinin marjinal düzeyde anlamlı olduğuna işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .89$, $F(5, 96) = 2.30$, $p = .05$, $\eta^2 = .11$). Tek değişkenli ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyetin haset ($F(1,100) = 7.62$, $p = .007$, $\eta^2 = .07$) ve aşağı olma hissi ($F(1, 100) = 9.50$, $p = .003$, $\eta^2 = .09$) üzerindeki etkisi anlamlıdır. Buna göre, kadın katılımcıların haset ve aşağı olma hissi düzeyleri erkek katılımcılara oranla daha yüksektir. Cinsiyetin diğer değişkenler üzerindeki etkisi ise anlamlı değildir (bütün p 'ler $> .55$). Bu cinsiyet farklılıkları nedeniyle ana analizlerde cinsiyet kontrol edilmiştir.

Çizelge 5-1: 4. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3	4	5
1. Başkasının Kötü Talihine Sevinme	-				
2. Başkası İçin Mutlu Olma	-.84**	-			
3. Haset	.38**	-.43**	-		
4. Gıpta	-.26**	.29**	-.04	-	
5. Aşağı Olma Hissi	.22*	-.28*	.83**	.03*	-
Kadın Ort. (SS)	5.78 (2.13)	5.64 (1.75)	4.87 (1.53) ^a	3.90 (1.58)	5.11 (1.51) ^a
Erkek Ort. (SS)	5.87 (2.25)	5.76 (1.69)	4.04 (1.51) ^b	4.09 (1.52)	4.10 (1.78) ^b
Genel Ort. (SS)	5.82 (2.18)	5.70 (1.71)	4.45 (1.55)	4.00 (1.55)	4.60 (1.72)

Not1: ** = $p < .01$; * = $p < .05$

Not2: farklı harfler ortalamalar arasında anlamlı farklılığa işaret etmektedir.

5.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular. Korelasyon analizi sonuçlarına göre (Çizelge 5-1), başkasının kötü talihine sevinme ile başkası için mutlu olma ve gıpta arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, gıpta ve başkası için mutlu olma düzeyleri arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi azalmaktadır. Ayrıca, başkasının kötü talihine sevinme ile haset ve aşağı olma hissi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, haset ve aşağı olma hissi arttıkça başkasının kötü talihine sevinme hissi artmaktadır. Bunun yanı sıra, başkası için mutlu olma ile haset ve aşağı olma hisleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, haset ve aşağı olma hissi arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi azalmaktadır. Başkası için mutlu olma ile gıpta arasında ise pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, gıpta arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi de artmaktadır. Son olarak, haset ve aşağı olma hissi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, aşağı olma hissi arttıkça haset de artmaktadır. Buna karşın, gıpta ile aşağı olma hissi ve haset arasındaki ilişkiler anlamlı değildir.

5.3.1.3 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumlarında bir farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla, PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım değişkenleri için bir MANOVA yürütülmüştür. MANOVA bulguları, ölüm bilgisi belirginliğinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .94$, $F(2, 99) = 3.25$, $p = .04$, $\eta^2 = .06$). Tek değişkenli ANOVA sonuçları incelendiğinde, ölüm bilgisi belirginliğinin PANAS negatif duygulanım üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(1,100) = 6.51$, $p = .01$, $\eta^2 = .06$). Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcıların ($Ort. = 1.80$, $SS = .88$) negatif duygulanım düzeyleri kontrol koşulundaki katılımcılara oranla ($Ort. = 1.42$, $SS = .61$) daha yüksektir. Buna karşın, ölüm bilgisinin belirginliğinin PANAS pozitif

duygulanım üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($F(1,100) = .01, p = .98, \eta^2 = .00$). Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılarla kontrol koşulundaki katılımcılar arasında PANAS pozitif duygulanım açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgulardan yola çıkılarak, temel analizlerde PANAS negatif duygulanım düzeyi kontrol edilmiştir.

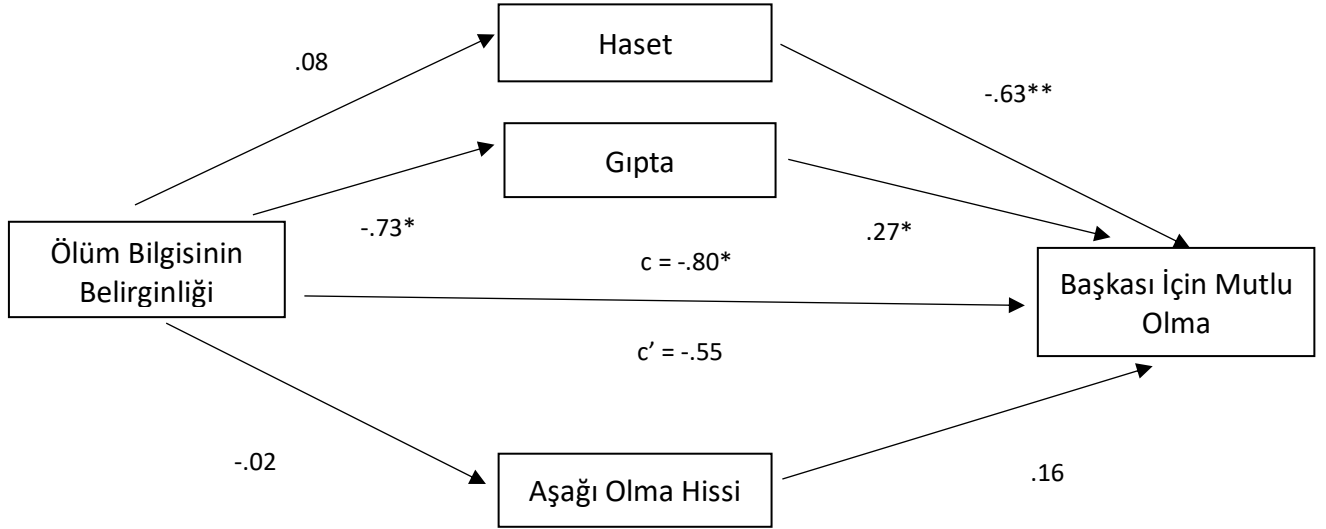
5.3.2 Temel Analizler

5.3.2.1 Aracı Etkilerin İncelenmesi. Ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki etkisi ve bu etkiye haset ve aşağı olma hissini aracılık edip etmediğinin incelenmesi amacıyla PROCESS makrosu Model-4 (Hayes, 2018) kullanılarak bir aracılık analizi yürütülmüştür. Ayrıca, yukarı doğru sosyal karşılaştırma bağlamında deneyimlenebilecek bir başka duygu olan gıpta hissini etkisinin kontrol edilmesi amaçlanmış ve gıpta hissi bu analize aracı değişken olarak dâhil edilmiştir. Dolayısıyla, bu analizde ölüm bilgisinin belirginliği bağımsız değişken, haset, gıpta ve aşağı olma hissi aracı değişken, başkasının kötü talihine sevinme bağımlı değişken, PANAS negatif duygulanım ve cinsiyet kontrol değişkenidir. Beklentilerle tutarsız bir biçimde, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasını kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki toplam etkisi anlamlı değildir ($B = .65, SE=.45, t = 1.45, p = .15$). Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği koşulu ile kontrol koşulu arasında başkasının kötü talihine sevinme açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliğinin aracı değişkenlerden gıpta üzerindeki etkisi anlamlı ($B = -.73, SE= .31, t = 2.35, p = .02$) iken, haset ($B = .08, SE=.31, t=.26, p = .79$) ve aşağı olma hissi ($B = -.02, SE=.32, t = -.05, p = .96$) üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcıların başarılı kişiye yönelik gıpta düzeyleri kontrol koşulundakilere oranla daha yüksektir. Buna karşın, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılarla kontrol koşulundaki katılımcılar arasında, haset ve aşağı olma hissi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Başkasının kötü talihine sevinme düzeyini haset ($B = .84, SE= .22, t =$

3.72, $p < .001$) ve gıpta ($B = -.32$, $SE = .13$, $t = -2.51$, $p = .01$) anlamlı bir biçimde yordarken, aşağı olma hissi yordamamaktadır ($B = -.29$, $SE = .21$, $t = -1.37$, $p = .17$). Buna göre, başarılı konumda olan kişiye karşı hissedilen haset duygusu arttıkça onun başına gelen talihsiz olaylara sevinme düzeyi de artmaktadır. Bu kişiye yönelik hissedilen gıpta duygusu arttıkça onun başına gelen talihsiz olaylara sevinme düzeyi azalmaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisinin belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide, haset ($B = .07$, $SE = .27$, 95% CI [-.47, .65]), gıpta ($B = .24$, $SE = .16$, 95% CI [-.001, .63]) ve aşağı olma hissini ($B = -.004$, $SE = .12$, 95% CI [-.27, .25]) aracı etkileri anlamlı değildir. Beklenilenin aksine, ölüm bilgisi belirginliği başkasının kötü talihine sevinme duygusunu ne doğrudan ne de haset ve aşağı olma hisleri aracılığı ile etkilemektedir. Son olarak, regresyon modeli başkasının kötü talihine sevinme düzeyi varyansının % 25'lik bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .25$, $F(6,95) = 5.22$, $p < .001$).

Ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonunun başkası için mutlu olma üzerindeki etkisi ve bu etkiye gıptanın aracılık edip etmediğinin incelenmesi amacıyla yine bir aracılık analizi yürütülmüştür. Ayrıca, yukarı doğru sosyal karşılaştırma başlamında deneyimlenebilecek olan haset ve aşağı olma hissini etkilerinin kontrol edilmesi amaçlanmış ve bu değişkenler analize aracı değişken olarak dâhil edilmiştir. Dolayısıyla, bu analizde, ölüm bilgisinin belirginliği bağımsız değişken, gıpta, haset ve aşağı olma hisleri aracı değişken, başkası için mutlu olma bağımlı değişken, cinsiyet ve PANAS negatif duygulanım kontrol değişkenleridir. Grafik 5-1'de de görülebileceği üzere, ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için sevinme üzerindeki toplam etkisi anlamlıdır ($B = .80$, $SE = .34$, $t = -2.32$, $p = .02$). Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği koşulundaki katılımcılar, kontrol koşulundaki katılımcılara oranla, başarılı kimsenin başına gelen olumlu olaylar için daha fazla mutlu olmaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliğinin gıpta üzerindeki etkisi anlamlı ($B = -.73$, $SE = .31$, $t = 2.35$, $p = .02$) iken; haset ($B = .08$, $SE = .31$, $t = .26$, $p = .79$) ve aşağı olma hissi ($B = -.02$, $SE = .32$, $t = -.05$, $p = .96$) üzerindeki etkisi

anlamli değildir. Bunun yanı sıra, aracı değişkenlerden gıpta ($B = .27, SE = .10, t = 2.74, p = .01$) ve hasetin ($B = -.63, SE = .17, t = -3.72, p < .001$) başkası için mutlu olma üzerindeki etkisi anlamlı iken; aşağı olma hissinin başkası için mutlu olma üzerindeki etkisi anlamlı değildir ($B = .16, SE = .16, t = .98, p = .33$). Buna göre, başarılı bir kişi için hissedilen gıpta düzeyi arttıkça bu kişinin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi de artmaktadır. Buna karşın, başarılı kişiye yönelik haset hissi arttıkça bu kişinin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi azalmaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide gıptanın aracı etkisi anlamlı ($B = -.20, SE = .13, 95\% CI [-.51, -.01]$) iken; haset ($B = -.05, SE = .21, 95\% CI [-.51, .34]$) ve aşağı olma hislerinin ($B = .002, SE = .07, 95\% CI [-.15, .17]$) aracı etkileri anlamlı değildir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar başarılı kimselere karşı daha fazla gıpta hissetmekte, gıpta hissi arttıkça da bu kişilerin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi artmaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($B = -.55, SE = .31, t = -1.78, p = .08$). Başka bir ifadeyle, ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma üzerindeki etkisi, aracı değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra ortadan kalkmaktadır. Son olarak, regresyon modeli başkası için mutlu olma düzeyi varyansının %55'lik bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .55, F(6,95) = 6.90, p < .001$).

Grafik 5-1: Ölüm Bilgisinin Belirginliği ve Başkası İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Gıpta, Haset ve Aşağı Olma Hissinin Aracı Rolü

5.4 Tartışma

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre, ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu başkasının kötü talihine sevinme duygusunu etkilememektedir. Ayrıca, bu ilişkiye haset ve aşağı olma hissi de aracılık etmemektedir. Buna karşın, ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu başkası için mutlu olma düzeyini anlamlı bir biçimde etkilemektedir ve bu ilişkiye gıpta hissi aracılık etmektedir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcılar başarılı kimseye daha fazla gıpta etmektedir, bu gıpta hissi arttıkça da bu kimsenin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi artmaktadır.

Çalışmanın ilk bulgusuna göre, yarışma bağlamında da, ölüm belirginliği ve kontrol koşulları arasında başkasının kötü talihine sevinme açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgu, beklentilerle tutarlı değildir ancak bu araştırma kapsamında yürütülen diğer çalışmalarla tutarlıdır. 4. Çalışma kapsamında, yarışma bağlamlarında dahi, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcıların benliklerini başkasının kötü talihine

sevinme yoluyla güçlendirmedeği gösterilmiştir. Bu durum, daha önce de vurgulandığı gibi, ölüm bilgisi belirginliği sonrasında katılımcıların kültürel olarak kabul görmeyen (Heider, 1958) başkasının kötü talihine sevinme gibi yollarla güçlendirmeyi seçmemeleri nedeniyle oluşmuş olabilir.

Yürütülen çalışma bulgularına göre, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcılar başarılı hedef için daha fazla mutlu olmaktadır. Ayrıca, bu ilişkiye gıpta hissi aracılık etmektedir. Daha önce yürütülen çalışmalar (Crusius ve Lange, 2014; van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009) gıpta hissini daha çok bireylerde kendi konumunu geliştirmeye yönelik bir motivasyonla ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, gıpta hissi başarılı kimselere yakın olma isteği (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009), onlara daha fazla iltifat etme isteği (Falcon, 2015) ve daha fazla çalışma isteği (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2011) oluşturmaktadır. Ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi de, katılımcılarda benliği tamir etmeye ve kendi konumunu düzeltmeye yönelik bir ihtiyaç uyandırmış olabilir. Bu durum da, katılımcıların olumlu bir örnek oluşturan başarılı hedefe yönelik bir gıpta hissi ve dolayısıyla onun iyi talihi için mutlu olma hissine yol açtığı düşünülebilir. Bir bakıma, bu çalışmanın tüm bulguları birlikte değerlendirildiğinde, ölüm bilgisi belirginliğinin yarışmacı bağlamlarda dahi diğerini aşağı çekmeye yönelik motivasyon yerine, kendi konumunu yükseltmeye yönelik bir motivasyon oluşturduğu düşünülebilir.

6. BÖLÜM

5. ÇALIŞMA

6.1 Giriş

Tez kapsamında yürütülen diğer çalışmalardan farklı olarak, 5. Çalışmanın asıl amacı, ölüm bilgisinin belirginliği ve başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkiyi kültürel dünya görüşlerinin doğrulanması çerçevesinde ele almaktır. Bu doğrultuda, 5. Çalışma kapsamında, başarılı kimselerin başarıyı hak etme durumu ve ölüm bilgisi belirginliğinin bu başarılı kimsenin talihsizliğine sevinme duygusu üzerindeki etkisi kişiler arası bağlamda incelenmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireylerin kültürel dünya görüşlerine tutunma ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Örneğin, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcıların bireylerin toplumsal normları ihlal edecek şekilde davranan kimselere (hayat kadınları gibi) daha fazla ceza verme eğiliminde oldukları; toplumsal normları doğrulayacak şekilde davranan kimseleri (bir suçluyu ihbar eden birisi gibi) ise daha fazla ödüllendirme eğiliminde oldukları gösterilmiştir (Rosenblatt ve ark., 1989). Ayrıca, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireyleri adil paylaşım konusunda daha duyarlı hale getirmektedir (Van Den Bosch, 2001). Buradan yola çıkıldığında, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesinin bireylerde hakçalık arzusunu da arttırması beklenebilecektir. Araştırmanın giriş bölümünde de vurgulandığı gibi, bazı durumlarda başkalarının başına gelen olumsuz olaylar ilahi adaletin yeniden sağlanması gibi değerlendirilmektedir (Feather, 1999) ve başarısızlık hak etmeyen bireylerin başına gelen talihsiz olaylar sonrasında başkasının kötü talihiine sevinme duygusu daha fazla deneyimlenmektedir (Feather ve Sherman, 2002). Dolayısıyla, dehşet yönetimi kuramı ve hakçalık ile ilgili yürütülen çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma kapsamına sınanacak hipotezler şu şekildedir:

H1: Başarısızlık hak etmeyen bir kişinin başına olumsuz olaylar geldiğinde, başkasının kötü talihiine sevinme duygusu daha fazla deneyimlenecektir.

H2: Başarısını hak etmeyen bir kişinin başına olumsuz olaylar geldiğinde, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar (kontrol koşulundakilere oranla) başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimleyecektir.

H3: Başarısını hak eden bir kişinin başına olumsuz olaylar geldiğinde, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar (kontrol koşulundakilere oranla) başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha az deneyimleyecektir.

Ayrıca, bu çalışmada hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide hasetin ve sevmemenin aracı rolü incelenecektir. Özellikle haset duygusunun düşük hakçalık algısı ile ilişkili olduğu bilinmektedir ve daha yüksek konumda olan kimselerin konumlarına ilişkin hakçalık algısı düştükçe haset duygusunun yoğunluğu artmaktadır (Van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009). Ayrıca, haset duygusu daha üstün konumda olan kişiyi aşağıya çekme ve ona zarar verme motivasyonu oluşturmaktadır (Lange, Weidman ve Crusius, 2018). Ek olarak, hasetin hakçalıkla başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı rolünün olduğu bilinmektedir (Van de Ven ve ark., 2015). Buna göre, bireyler başarısını hak etmeyen kimselere daha fazla haset etmekte, haset duygusu yoğunlaştıkça bu kimselerin başına gelen talihsiz olaylar sonrasında hissedilen sevinç duygusu artmaktadır. Bunun yanı sıra, bireyler başarılarını hak etmeyen kimselere yönelik sevmeme hissini de (başarılı kimse ile aradaki seviye farkını kapatma motivasyonundan bağımsız bir biçimde) deneyimleyebilirler. Daha önce yürütülen çalışmalar, hakçalık ile sevmemenin negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (Feather ve Nairn, 2005; Van de Ven ve ark., 2015). Buna göre, hakçalık algısı düştükçe sevmeme düzeyi artmaktadır. Ayrıca, sevmeme hissi başkasının kötü talihine sevinmeyi en güçlü şekilde yordayan değişkenlerden biridir (Greenier, 2020; Hareli ve Weiner, 2002). Dolayısıyla, bu çalışmada da, başarıya yönelik hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye hem sevmeme hem de hasetin aracılık etmesi beklenmektedir. Ayrıca,

dehşet yönetimi kuramına göre (Pyszczynski ve ark., 2004) ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireylerin kültürel dünya görüşlerine daha fazla tutunmasına yol açmaktadır. Buradan yola çıkıldığında, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi koşulundaki katılımcılarda, hakçalık algısı ile haset arasındaki ilişkinin ve hakçalık algısı ile sevmeme hisleri arasındaki ilişkinin daha güçlü olması ve birinci basamakta düzenleyici aracı etki oluşması beklenebilir. Bu düzenleyici aracı ilişkiye yönelik hipotezler şu şekildedir:

H4: Hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiye haset ve sevmeme aracılık edecektir. Bu ilişkide, ölüm bilgisinin belirginliğinin birinci basamak düzenleyici rolü bulunacaktır. Buna göre, ölüm bilgisi belirginleştirildiği zaman, hakçalığın düşmesi haset ve sevmemeyi daha fazla arttıracaktır. Bu duygular da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun yoğunluğu arttıracaktır. Başka bir ifadeyle, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset ve sevmemenin aracı etkisi ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılar için daha güçlü olacaktır.

Bu çalışmanın ikincil bir amacı olarak, diğerlerinin başına gelen olumlu olaylardan sonra ortaya çıkabilecek olan başkası için mutlu olma hissini hakçalık ve ölüm bilgisinin belirginliği çerçevesinde incelenmesidir. Tez kapsamında daha önce yürütülen iki çalışmada, ölüm bilgisi belirginliğinin özellikle benlikle ilişkili alanlarda (3. ve 4. Çalışmalar) başkası için mutlu olma düzeyini arttırdığı ve bu ilişkiye gıpta hissini aracılık ettiği (4. Çalışma) gösterilmişti. Bu çalışmaların sonuçları bireylerin ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi durumunda benlik gelişimi konusunda başarılı kimseyi örnek olarak görebileceğine işaret edebilir. Bu durumda, bireylerin ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi durumunda farklı hakçalık durumlarındaki (yüksek veya düşük) kimselerin başına gelen olumlu olaylarda da bu durumun geçerli olup olmadığını incelenmesi faydalı olabilecektir. Dolayısıyla, ölüm bilgisinin belirginliği ile başkası için mutlu olma düzeyi arasında başarısını hak eden (veya etmeyen) bir karşılaştırma hedefi

söz konusu olduğunda nasıl bir ilişki ortaya çıkacağına araştırılması önemlidir. Buradan yola çıkıldığında, bu çalışmada incelenecek araştırma sorusu aşağıdaki gibidir;

S1: Hakçalık ve ölüm bilgisinin belirginliği değişkenlerinin başkası için mutlu olma üzerindeki etkileşim etkisi bulunmakta mıdır? Başka bir ifadeyle, başarısını hak eden (veya etmeyen) bir karşılaştırma hedefi söz konusu olduğunda, ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi ile başkası için mutlu olma düzeyi arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?

Bunun yanı sıra, bilgimiz dâhilinde hakçalık ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna karşın, genel giriş bölümünde de bahsedildiği üzere, denge kuramından (Heider, 1958) ve hakçalık kuramından (Feather, 1999) yola çıkıldığında, yüksek hakçalığın başkası için mutlu olma düzeyini arttırması beklenebilecektir. Buna göre, bireylerin başarısını hak etmiş bir kişinin (başarısını hak etmeden elde etmiş bir kişiye oranla) başına gelen olumlu olaylara daha fazla sevinmesi beklenebilir. Ayrıca, daha önce yürütülen çalışmalar hakçalık algısının gıptayı arttırdığına işaret etmektedir (Crusius ve Lange, 2014). Gıpta ise hedefteki kişiye iltifat etme isteği gibi olumlu davranışsal eğilimleri arttırabilmektedir (Falcon, 2015). Buradan yola çıkıldığında, hakçalık ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkiye gıptanın aracılık etmesi beklenebilir. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi hakçalık ve sevmeme arasında negatif ilişki bulunduğu bilinmektedir (Feather ve Nairn, 2005; Van de Ven ve ark., 2015). Ayrıca, denge kuramından (Heider, 1958) yola çıkıldığında bireylerin sevdikleri kişiler için daha fazla mutlu olması beklenebilecektir. Buraya kadar anlatılanlardan yola çıkıldığında da, hakçalık ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkiye hem gıpta hem de sevmeme hissinin aracılık etmesi beklenebilir. Bu bağlamda, araştırma hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H5: Yüksek hakçalık koşulundaki katılımcıların başkası için mutlu olma düzeyi düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla daha yüksektir.

H6: Hakçalık algısı ve başkası için mutlu olma düzeyleri arasındaki ilişkiye gıpta ve sevmeme hisleri aracılık edecektir. Daha açık bir ifadeyle, hakçalık algısı arttıkça gıpta hissi atracak sevmeme hissi azalacaktır; gıpta arttıkça ve sevmeme azaldıkça da başkası için mutlu olma hissinin yoğunluğu artacaktır.

6.2 Yöntem

6.2.1 Katılımcılar ve Desen

Çalışmaya, 18 ve 54 yaşları arasında ($Ort. = 20.77$, $SS = 3.46$) 247 kişi (150 kadın, 97 erkek) Qualtrics.com üzerinden online olarak katılmıştır⁹. Katılımcılar, 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Hakçalık vs. Düşük Hakçalık) deneysel deseniyle ortaya çıkan dört koşuldan birine seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Ölüm Belirginliği-Yüksek Hakçalık ($n = 57$), Ölüm Belirginliği-Düşük Hakçalık (61), Kontrol- Yüksek Hakçalık ($n = 66$) veya Kontrol-Düşük Hakçalık (63).

6.2.2 İşlem

Öncelikle katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu verilmiş ve çalışma hakkında bilgilendirilmişlerdir (Ek-21). Katılımcıların onayı alındıktan sonra, çalışmanın ilk bölümünde ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonu yapılmış ve katılımcılardan iki erteleme görevini tamamlamaları istenmiştir. Çalışmanın sonraki bölümünde, hakçalık manipülasyonu bir senaryo ile yapılmıştır. Katılımcılardan başarılı bir öğrenci (bu başarıyı hakeden veya etmeyen) hakkında bir senaryoyu okumaları ve bu öğrenciyi hayal etmeleri istenmiştir. Senaryoyu okuduktan sonra, katılımcılardan bu öğrenciyeye yönelik duygularının ve bu öğrencinin başarısına yönelik hakçalık algılarının ölçümü için 19 maddelik bir soru formunu doldurmaları istenmiştir. Daha sonra, katılımcılardan senaryoda tarif edilen kişinin başına gelen olumlu ve olumsuz olayların kısa tariflerini içeren 22 ifadeyi okumaları ve her bir ifadeden sonra bu olay hakkında ne hissettiklerini

⁹ Çalışmaya katılan ve yaşları 17 olan iki katılımcının verisi analizlerden çıkartılmıştır.

puanlamaları istenmiştir. Çalışmadan sonra katılımcılara geri bildirim verilmiş ve teşekkür edilmiştir. Her bir katılımcının çalışmayı tamamlama süresi ortalama 11 dakikadır.

6.2.3 Veri Toplama Araçları ve Deneysel Manipülasyonlar

6.2.3.1 Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların yaş ve cinsiyet bilgilerinin değerlendirilmesi amacı ile bir Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır.

6.2.3.2 Ölüm Bilgisinin Belirginliği Manipülasyonu ve Erteleme Görevleri. Ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonu için 4. Çalışma ile aynı yöntem uygulanmıştır.

Ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonundan hemen sonra, katılımcılar önceki çalışmalarda tamamladıkları iki erteleme görevini tamamlamışlardır: PANAS ve Kelime Arama Bulmacası (Ek-22).

6.2.3.3 Hakçalık Manipülasyonu. Hakçalık manipülasyonu yapılırken daha önce yürütülmüş olan çalışmalarda kullanılan senaryo yöntemi uygulanmıştır (Feather ve Nairn, 2005; Feather, Wenzel ve Mckee, 2012). Manipülasyon kapsamındaki iki koşul (yüksek hakçalık ve düşük hakçalık) için katılımcılara sunulan senaryoda değişiklikler yapılmıştır. Senaryolarda sunulan başarılı hedefin ismi erkek katılımcılar için Ali, kadın katılımcılar için ise Ayşe'dir. Manipülasyonlar kapsamında oluşturulan senaryolar aşağıda sunulmuştur.

6.2.3.3.1 Yüksek hakçalık koşulu.“Üniversite dördüncü sınıf öğrencisi olan Ayşe [Ali] arkadaşları arasında çok çalışkan biri olarak bilinmekte, sınavlarına hazırlanmak için çok büyük bir zaman ayırmakta ve ödevlerini düzenli ve titiz bir şekilde yapmaktadır. Ayşe [Ali], Amerika Birleşik Devletleri'nin Washington eyaletinde çok saygın bir staj programına burslu olarak kabul edilmiştir. Bu programa sadece üniversite dördüncü sınıf

öğrencileri başvurmuş ve çok sınırlı sayıda kişi seçilebilmiştir. Ayşe [Ali], staj programı kapsamında, önümüzdeki yaz iki hafta boyunca Amerika’da bulunma fırsatı elde edecek ve kendisini mesleki açıdan geliştirecek çok önemli seminerlere katılacaktır.”

6.2.3.3.2 Düşük hakçalık koşulu. Üniversite dördüncü sınıf öğrencisi olan Ayşe [Ali] arkadaşları arasında pek çalışmayan biri olarak bilinmekte, sınavlarına hazırlık için çok küçük bir zaman ayırmakta ve ödevlerini nadiren ve çok çaba harcamadan yapmaktadır. Ayşe [Ali], kendi üniversitesinde görevli olan babası sayesinde, Amerika Birleşik Devletleri’nin Washington eyaletinde çok saygın bir staj programına burslu olarak kabul edilmiştir. Bu programa sadece üniversite dördüncü sınıf öğrencileri başvurmuş ve çok sınırlı sayıda kişi seçilebilmiştir. Ayşe [Ali], staj programı kapsamında, önümüzdeki yaz iki hafta boyunca Amerika’da bulunma fırsatı elde edecek ve kendisini mesleki açıdan geliştirecek çok önemli kişilerle tanışacaktır.¹⁰

6.2.3.4 Hakçalık Algısı Ölçümü. Katılımcılar senaryoyu okuduktan sonra, senaryodaki öğrenciye yönelik hakçalık algıları değerlendirilmiştir (Ek-23). Hakçalık algısı, Feather ve arkadaşları (2013) tarafından kullanılan 7’li Likert tipi (1=hiç katılmıyorum, 7=tamamen katılıyorum) beş soruyla değerlendirilmiştir. Bu ölçekte katılımcılara; senaryoda bahsedilen öğrencinin başarısını ne düzeyde hak ettiğine dair sorular

¹⁰ Hakçalık manipülasyonu kapsamında oluşturulan senaryoların sonunda yer alan ibareler birbirinden farklıdır. Yüksek hakçalık koşulunda “çok önemli seminerlere katılacaktır.” ve düşük hakçalık koşulundaki “çok önemli kişilerle tanışacaktır.” ibareleri katılımcılara sehven birbirinden farklı uygulanmıştır. Bu durum deneyin katılımcılara uygulanmasından sonra anlaşılmıştır. Yapılan manipülasyon kontrolü sonucunda, katılımcıların bu iki hakçalık koşulundaki hakçalık algısının birbirinden anlamlı bir biçimde farklı olduğu ve bu farklılığın beklenen yönde olduğu görülmüştür. Senaryolarda sehven oluşan farklılığın birbirine denk anlamlar taşıdığı düşünülmüş ve bu durum minor bir karıştırıcı etmen olarak kabul edilerek analizlere devam edilmiştir.

sorulmuştur (örn., “*Ayşe'nin [Ali'nin] sınavlarından aldığı yüksek puanları kendi çabasıyla elde ettiğini düşünüyorum.*”); Ort.= 2.84, SS = 1.39, $\alpha = .96$).

6.2.3.5 Haset, Gıpta Aşağı Olma Hissi ve Sevmeme Ölçümleri. Katılımcılar, senaryoyu okuduktan sonra, senaryoda sunulan öğrenciye yönelik hislerini 7’li Likert tipi 14 ifade üzerinden puanlamıştır (Ek-23). Haset, gıpta ve aşağı olma hislerinin ölçümü için kullanılan 9 ifade 4. Çalışma’da kullanılan ifadelerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Maddelerden üçü haseti (örn. “*Ayşe’yi [Ali’yi] düşündüğümde, ona haset ettim.*”); Ort. = 2.21, SS = .79 $\alpha = .55$), üçü gıpta düzeyini (örn. “*Ayşe’yi [Ali’yi] düşündüğümde, onun gibi olmak konusunda motivasyonum arttı.*”); Ort. = 2.57, SS = 1.20 $\alpha = .82$) ve üçü aşağı olma hissini (“*Ayşe’yi [Ali’yi] düşündüğümde, kendimi ona göre aşağıda hissettim.*”); Ort. = 1.94, SS = .94 $\alpha = .69$) ölçmektedir. Sevmeme duygusunun ölçümü için kullanılan beş maddeden üçü, daha önce sevmeme ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada (Hareli ve Weiner, 2002) kullanılan ifadelerin (*disgust, hate, anger*) Türkçe’ye uyarlanması ile oluşturulmuştur (örn., “*Ayşe’yi düşündüğümde, ona öfkelen dim.*”). Bu maddelere bu çalışma kapsamında iki ayrı ifade eklenmiş (örn., “*Ayşe’yi [Ali’yi] düşündüğümde, onu hiç sevmediğimi fark ettim.*”) ve katılımcıların sevmeme düzeyleri bu 5 ifadenin ortalaması alınarak elde edilmiştir (Ort. = 2.10, SS = 1.23 $\alpha = .95$).

6.2.3.6 Kötü Talih ve İyi Talih Bilgileri. Katılımcılar başarılı hedef senaryosunda bahsedilen kişinin başına gelen 22 olayın kısa birer tarifini okumuştur (EK-24). Bu olaylar 4. Çalışma’da kullanılan olayların Türkçeye uyarlanması ile oluşturulmuştur. Bu 22 olaydan, ikisi nötr (örn., “*Ayşe [Ali] otobüse biniyor.*”), 10’u olumlu (örn., “*Ayşe [Ali] çok iyi bir yemek yiyor*”) ve 10’u olumsuzdur (örn., “*Ayşe [Ali] parktaki bankta sakızın üzerine oturuyor*”). Nötr iki olay her zaman ilk iki sırada verilmiştir. Geriye kalan 20

olayın hepsi her bir katılımcı için farklı sıralarda verilmiştir. Bu sıralamalar seçkisiz bir biçimde yapılmıştır.

6.2.3.7 Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Ölçümleri. 3.

ve 4. Çalışmalarda da olduğu gibi, katılımcılar yukarıda belirtilen kısa öykülerin herbirinden sonra, bu olayın onlara nasıl hissettirdiğini 11’li Likert-tipi iki uçlu bir ölçek üzerinde puanlamıştır. Katılımcılar, duygusal tepkilerini belirtmek için, “*Kendimi çok kötü hissedirdim*” ve “*Kendimi çok iyi hisserdim*” ifadeleri arasında yer alan noktalardan birini işaretlemiştir. İfadeler görünse de ifadeler arasındaki puanlar gösterilmemiştir. Başkasının kötü talihine sevinme düzeylerinin ölçümü için 10 olumsuz olaya verilen tepkinin ortalama puanı kullanılmıştır ($Ort. = 4.21, SS = 1.85; \alpha = .92$). Benzer bir biçimde, başkası için mutlu olma düzeyinin ölçümü için 10 olumlu olaya verilen tepkinin ortalama puanı kullanılmıştır ($Ort. = 7.06, SS = 1.78; \alpha = .92$).

6.3 Bulgular

6.3.1 Ön Analizler

Çalışmanın bu bölümünde cinsiyetin, pozitif ve negatif duygulanımın karıştırıcı etkilerinin olup olmadığını değerlendirilmesi amacıyla ön analizler yürütülmüştür. Bu analizlerden elde edilen bulgulara göre, bu değişkenlerin daha sonra yürütülecek temel analizlerde kontrol edilip edilmemesine karar verilmiştir. Ayrıca, hakçalık manipülasyonun beklenen yönde çalışıp çalışmadığının test edilmesi amacı ile manipülasyon kontrolü için analiz yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, bağımlı değişkenlere ilişkin korelasyon bulguları ve betimleyici istatistikler sunulmuştur.

6.3.1.1 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Analizler. Cinsiyetin çalışma değişkenleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amacı ile MANOVA yürütülmüştür (Çizelge 6-1). MANOVA sonuçları, cinsiyetin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir ($Wilks' \lambda = .93, F(7, 239) = 2.47, p = .02, \eta^2 = .07$). Tek değişkenli

ANOVA sonuçlarına göre, cinsiyetin aşağı olma hissi üzerindeki etkisi anlamlıdır ($F(1,245) = 9.66, p = .002, \eta^2 = .04$), Buna göre, kadın katılımcıların başarılı hedef karşısında deneyimledikleri aşağı olma hissi erkek katılımcılara oranla daha yüksektir. Cinsiyetin diğer değişkenler üzerindeki etkisi ise anlamlı değildir (bütün p 'ler $> .09$). Ana analizlerde cinsiyet kontrol edilmiştir.

6.3.1.2 Bağımlı Değişkenlerin Korelasyonlarına İlişkin Bulgular. Korelasyon analizi bulgularına göre (Çizelge 6-1), başkasının kötü talihine sevinme ile başkası için mutlu olma, gıpta ve hakçalık algısı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, başkası için mutlu olma, gıpta ve hakçalık algısı arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi azalmaktadır. Ayrıca, başkasının kötü talihine sevinme ile haset, aşağı olma hissi ve sevmeme arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; haset, aşağı olma hissi ve sevmeme düzeyleri arttıkça başkasının kötü talihine sevinme düzeyi de artmaktadır. Bunun yanı sıra, başkası için mutlu olma ile haset, aşağı olma hissi ve sevmeme arasında negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; haset, aşağı olma hissi ve sevmeme hissi azaldıkça başkası için mutlu olma düzeyleri artmaktadır. Ayrıca, başkası için mutlu olma ile gıpta ve hakçalık algısı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; gıpta ve hakçalık algısı arttıkça başkası için mutlu olma düzeyi de artmaktadır.

Çizelge 6-1: 5. Çalışma'nın Bağımlı Değişkenlerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3	4	5	6	7
1. Başkasının Kötü Talihine Sevinme	-						
2. Başkası İçin Mutlu Olma	-.72**	-					
3. Haset	.33**	-.37**	-				
4. Gıpta	-.33**	.33**	-.06	-			
5. Aşağı Olma Hissi	.15*	-.18*	.58**	.13*	-		
6. Sevmeme	.54**	-.52**	.38**	.52**	.23**	-	
7. Hakçılık Algısı	-.44**	.46**	-.32**	.70**	.01	-.71**	-
Kadın Ort. (SS)	4.10 (1.81)	7.12 (1.83)	1.93 (.86)	2.64 (1.28)	2.09 (1.03) ^a	2.16 (1.33)	2.84 (1.39)
Erkek Ort. (SS)	4.38 (2.10)	6.78 (2.10)	1.76 (.73)	2.47 (1.06)	1.71 (.73) ^b	2.01 (1.07)	2.85 (1.39)
Genel Ort. (SS)	4.21 (1.93)	6.99 (1.94)	1.86 (.81)	2.57 (1.20)	1.94 (.94)	2.10 (1.23)	2.84 (1.39)

Not1: ** = p<.01; * = p<.05

Not2: farklı harfler ortalamalar arasında anlamlı farklılığa işaret etmektedir.

6.3.1.3 Ölüm Bilgisi Belirginliğinin PANAS Pozitif ve PANAS Negatif Duygulanım

Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisi belirginliğinin katılımcıların anlık duygu durumlarında

bir farklılık yaratıp yaratmadığının incelenmesi amacıyla, PANAS pozitif duygulanım ve

PANAS negatif duygulanım değişkenleri için bir MANOVA yürütülmüştür. Analiz

sonuçları, ölüm bilgisi belirginliğinin değişkenler üzerindeki genel etkisinin anlamlılık

düzeyine yakın olduğuna işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .98$, $F(2, 244) = 2.74$, $p = .07$, η^2

= .02). Tek değişkenli ANOVA sonuçları incelendiğinde, ölüm bilgisi belirginliğinin

PANAS pozitif duygulanım ($F(1,245) = 3.50$, $p = .06$, $\eta^2 = .01$) ve PANAS negatif

duygulanım ($F(1,245) = 3.15$, $p = .08$, $\eta^2 = .01$) üzerindeki etkilerinin anlamlı olmadığı

görülmektedir. Buna göre, ölüm belirginliği koşulundaki katılımcılarla kontrol

koşulundaki katılımcılar arasında PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif

duygulanım açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgulardan yola

çıkarak temel analizlere PANAS pozitif duygulanım ve PANAS negatif duygulanım

değişkenleri kontrol edilmeden devam edilmiştir.

6.3.1.4 Hakçalık Manipülasyonu Kontrolüne İlişkin Bulgular. Hakçalık manipülasyonunun etkililiğinin kontrol edilmesi amacıyla bir bağımsız değişkenler t-testi yürütülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, hakçalık manipülasyonunun hakçalık algısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($t(245) = -20.60, p < .001$). Buna göre, yüksek hakçalık koşulundaki katılımcıların başarılı hedefin başarısına ilişkin hakçalık algılarının ($Ort. = 3.95, SS = .91$) düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla ($Ort. = 1.75, SS = .76$) daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Başka bir ifadeyle yüksek hakçalık koşulundaki katılımcılar, düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla, başarılı hedefin başarısını hakettiğini daha fazla algılamaktadır. Bu durum hakçalık manipülasyonunun beklenen yönde işlediğine işaret etmektedir.

6.3.2 Temel Analizler

6.3.2.1 Ölüm Bilgisi Belirginliği ve Hakçalığın Çalışma Değişkenleri Üzerindeki Etkisi. Ölüm bilgisi belirginliği ve hakçalık manipülasyonlarının haset, gıpta, aşağı olma hissi, sevmeme, hakçalık algısı, başkasının kötü talihine sevinme ve başkası için mutlu olma değişkenleri üzerindeki etkisinin incelenmesi amacı ile 2 (Ölüm Belirginliği vs. Kontrol) X 2 (Yüksek Hakçalık vs. Düşük Hakçalık) MANCOVA yürütülmüştür. Analizde katılımcıların cinsiyeti kontrol edilmiştir.

MANCOVA sonuçları ölüm bilgisi belirginliğinin temel etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir (Wilks' $\lambda = .98, F(7, 236) = .52, p = .82, \eta^2 = .02$). Buna göre, ölüm bilgisi belirginliğinin bağımlı değişkenler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır (bütün p 'ler $> .16$). MANCOVA sonuçlarına göre, hakçalık manipülasyonunun değişkenler üzerindeki temel etkisi anlamlıdır (Wilks' $\lambda = .32, F(7, 236) = 72.44, p < .001, \eta^2 = .68$). Tek değişkenli ANCOVA sonuçları incelediğinde, hakçalık manipülasyonunun gıpta ($F(1,242) = 137.48, p < .001, \eta^2 = .36$), haset ($F(1,242) = 27.91, p < .001, \eta^2 = .10$), sevmeme ($F(1,242) = 230.47, p < .001, \eta^2 = .49$), hakçalık algısı ($F(1,242) = 418.81, p < .001, \eta^2 = .63$), başkasının kötü talihine

sevinme ($F(1,242) = 77.22, p < .001, \eta^2 = .24$) ve başkası için mutlu olma ($F(1,242) = 72.40, p < .001, \eta^2 = .23$) değişkenleri üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, katılımcıların başarısını hak eden hedefe yönelik hakçalık algısı ($Ort. = 3.95, SS = .91$) ve gıpta hissini ($Ort. = 3.30, SS = 1.14$) başarısını hak etmeyen hedefe oranla (sırayla, $Ort. = 1.75, SS = .76; Ort. = 1.85, SS = .74$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların başarısını hak etmeyen hedefe yönelik sevmeme ($Ort. = 2.96, SS = 1.13$) ve haset ($Ort. = 2.12, SS = .89$) düzeylerinin başarısını hak eden hedefe oranla (sırayla, $Ort. = 1.24, SS = .53; Ort. = 1.62, SS = .64$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, katılımcılar başarısını hak etmeyen kişinin başına gelen kötü talihe ($Ort. = 5.16, SS = 1.84$), başarısını hak eden kişinin başına gelen kötü talihe oranla ($Ort. = 3.26, SS = 1.51$) daha fazla sevinmektedirler. Buna karşın, başarısını hak eden kişinin iyi talihi için ($Ort. = 7.91, SS = 1.69$), başarısını hak etmeyen kişiye oranla ($Ort. = 6.07, SS = 1.73$) daha fazla mutlu olmaktadır. Son olarak, hakçalık manipülasyonunun aşağı olma hissi üzerindeki etkisi anlamlı değildir ($F(1,242) = .01, p < .91, \eta^2 = .00$). Buna göre, yüksek hakçalık koşulundaki katılımcılarla düşük hakçalık koşulundaki katılımcılar arasında, başarılı hedef karşısında hissedilen aşağı olma hissi açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

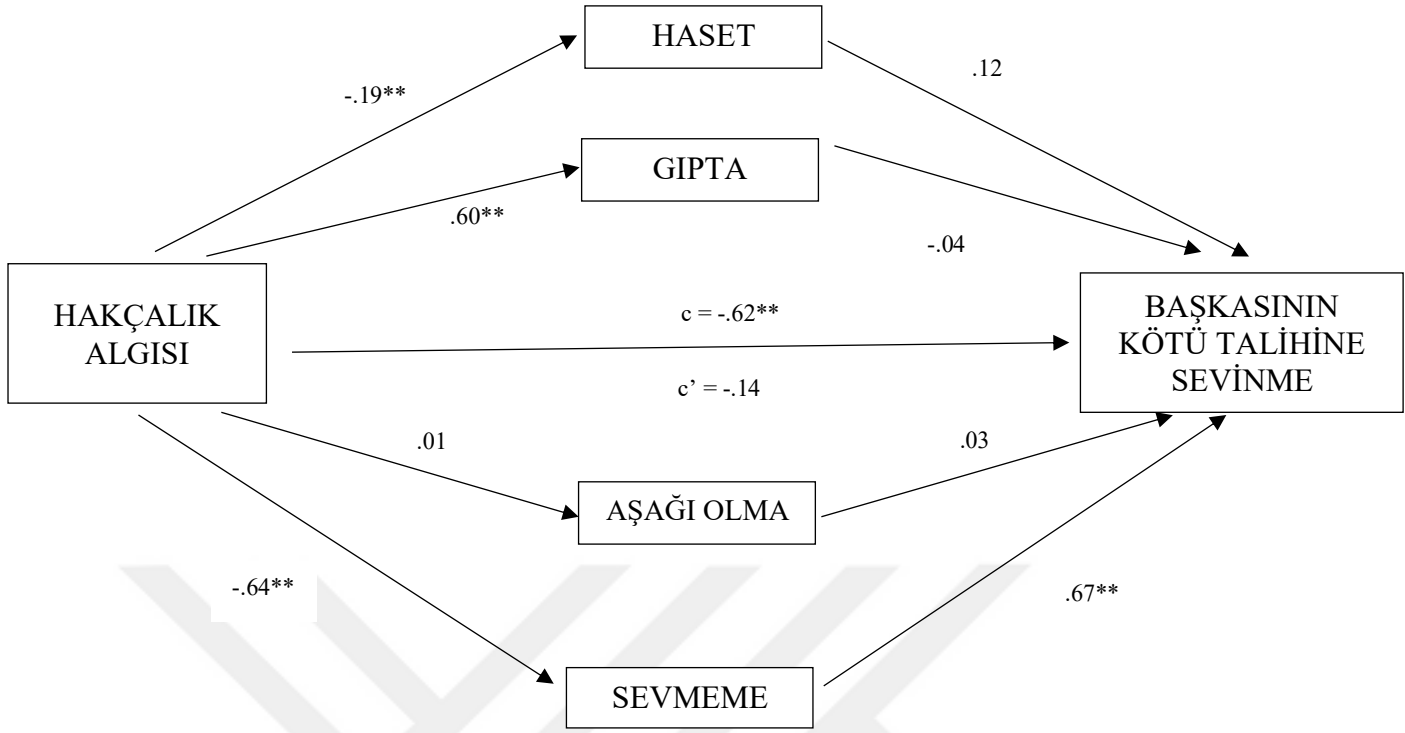
MANCOVA sonuçları incelendiğinde, ölüm bilgisi belirginliği ile hakçalık manipülasyonunun değişkenler üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir (Wilks' $\lambda = .96, F(7, 236) = 1.48, p = .18, \eta^2 = .04$). Tek değişkenli ANCOVA sonuçlarına göre de, ölüm bilgisi belirginliği ve hakçalık manipülasyonunun hiçbir bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir (bütün p 'ler $> .07$). Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliği ve hakçalık manipülasyonunun başkasının kötü talihine sevinme ($F(7, 236) = .05, p = .82, \eta^2 = .00$) ve başkası için mutlu olma ($F(7, 236) = 1.08, p = .30, \eta^2 = .004$) üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. Bu bulgu araştırma beklentileri ile tutarlı değildir. Ayrıca, ortak etkilerin anlamlı olmaması,

düzenlenmiş aracı etkilerde, ölüm bilgisi belirginliğinin birinci basamak düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığına da işaret etmektedir. Bu nedenle, düzenlenmiş aracı etkilere ilişkin analizler yürütülmemiştir. Analizlere, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset ve sevmemenin aracı rolü ve hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide gıpta ve sevmemenin aracı rolünün incelenmesi ile devam edilmiştir.

6.3.2.2 Hakçalık Algısı ile Başkasının Kötü Talihine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset ve Sevmemenin Aracı Rolü. Hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme düzeyi arasındaki ilişkide haset ve sevmemenin aracı rolünün incelenmesi amacıyla PROCESS makrosu Model-4 (Hayes, 2018) kullanılarak bir aracılık analizi yürütülmüştür. Ayrıca, bu analizde, yukarı doğru sosyal karşılaştırma bağlamlarında deneyimlenen duygular olmaları nedeniyle, aşağı olma hissi ve gıptanın etkisinin kontrol edilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla, bu duygular analize aracı değişken olarak dahil edilmiştir. Yürütülen analizde, hakçalık algısı bağımsız değişken, haset, gıpta, sevmeme ve aşağı olma hissi aracı değişken, başkasının kötü talihine sevinme bağımlı değişken, cinsiyet kontrol değişkenleridir.

Analiz sonuçları incelendiğinde (Grafik 6-1), hakçalık algısının başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = -.62$ $SE = .08$, $t = -7.74$, $p < .001$). Buna göre başarıyı hak etme algısı arttıkça başarılı kimsenin kötü talihine sevinme düzeyi azalmaktadır. Ayrıca, hakçalık algısının haset ($B = -.19$ $SE = .04$, $t = -5.38$, $p < .001$), gıpta ($B = .60$ $SE = .04$, $t = 15.29$, $p < .001$) ve sevmeme ($B = -.64$ $SE = .04$, $t = -15.98$, $p < .001$) üzerindeki etkisi anlamlıyken, aşağı olma hissi üzerindeki etkisi anlamlı değildir ($B = .01$ $SE = .04$, $t = .17$, $p = .86$). Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısı yükseldikçe, gıpta hissi artarken, haset ve sevmeme hissi

düşmektedir. Ayrıca, aracı değişkenlerden sevmemenin başkasının kötü talihiine sevinme düzeyi üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = .67$, $SE = .14$, $t = 4.71$, $p < .001$). Buna göre, başarılı kimseye yönelik sevmeme hissi arttıkça bu kişinin başına gelen talihsiz olaylara sevinme hissi artmaktadır. Buna karşın, aracı değişkenlerden haset ($B = .12$, $SE = .19$, $t = .64$, $p = .52$), gıpta ($B = -.04$, $SE = .13$, $t = -.31$, $p = .76$) ve aşağı olma hissinin ($B = .03$, $SE = .14$, $t = .21$, $p = .84$) başkasının kötü talihiine sevinme düzeyi üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Buna göre, başarılı kimseye yönelik haset, gıpta ve aşağı olma hissi bu kişinin kötü talihiine sevinme düzeyini etkilememektedir. Aracı etkiler incelendiğinde, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkide sevmemenin aracı rolünün anlamlı olduğu görülmektedir ($B = -.43$, $SE = .10$, 95% CI [-.64, -.23]). Buna göre, başarıya yönelik hakçalık algısı yükseldikçe bu kişiye yönelik sevmeme hissi azalmakta, sevmeme hissi azaldıkça da bu kişinin başına gelen talihsiz olaya sevinme hissi azalmaktadır. Buna karşın, bu aracı ilişkide haset ($B = -.02$, $SE = .04$, 95% CI [-.10, .05]), gıpta ($B = -.02$, $SE = .08$, 95% CI [-.18, .12]) ve aşağı olma hissinin ($B = .00$, $SE = .01$, 95% CI [-.01, .01]) aracı etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ayrıca, hakçalık algısının başkasının kötü talihiine sevinme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($B = -.14$, $SE = .13$, $t = -1.09$, $p = .27$). Buna göre, hakçalık algısının başkasının kötü talihiine sevinme düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi, aracı değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra ortadan kalkmaktadır. Son olarak, regresyon modeli başkasının kötü talihiine sevinme düzeyindeki varyansının % 31'lik bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .31$, $F(6,240) = 18.25$, $p < .001$).

Grafik 6-1: Hakçalık Algısı ile Başkasının Kötü Talihiine Sevinme Arasındaki İlişkide Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi ve Sevmemenin Aracı Rolü (Satandardize olmayan etkiler verilmiştir.)

6.3.2.3 Düzenlenmiş aracı etkilerin incelenmesi. Hakçalık algısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmemenin aracı etkilerinin ölüm bilgisi belirginliği tarafından birinci basamakta düzenlenip düzenlenmediğinin incelenmesi amacıyla PROCESS makrosu Model-8 (Hayes, 2018) kullanılarak bir koşullu süreç analizi yürütülmüştür. Bu analizde, hakçalık algısı bağımsız; başkasının kötü talihine sevinme bağımlı; haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmeme aracı; ölüm bilgisinin belirginliği birinci basamak düzenleyici, cinsiyet kontrol değişkenidir.

Koşullu süreç analizi bulguları incelendiğinde, hakçalık algısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki doğrudan ilişkide ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici

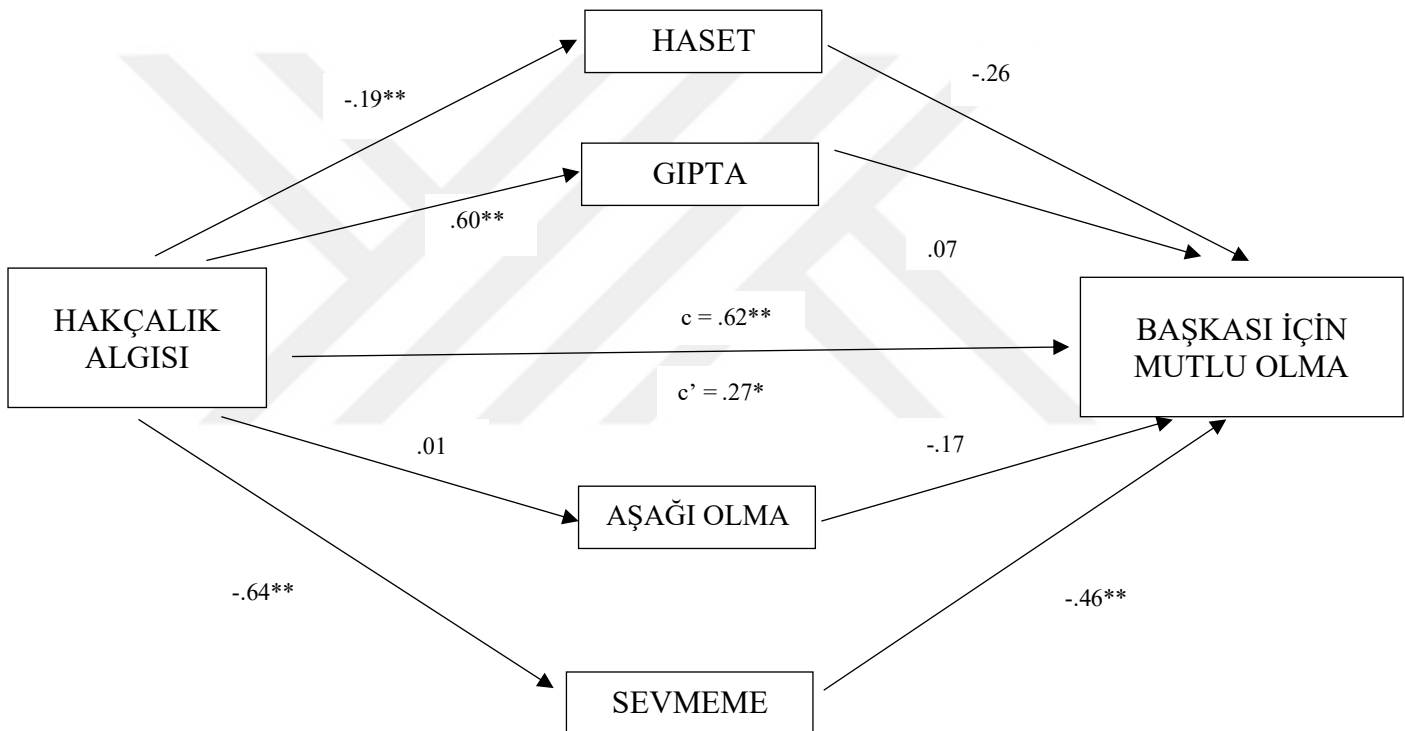
etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = -.12, SE = .15, t = -.77, p = .44$). Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişki, ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşulları için anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Hakçalık algısının aracı değişkenler üzerindeki etkisine ilişkin düzenleyici etkiler incelendiğinde; ölüm bilgisi belirginliğinin hakçalık algısı ile haset ($B = .13, SE = .07, t = 1.85, p = .06$), gıpta ($B = .04, SE = .08, t = .55, p = .58$), aşağı olma hissi ($B = .03, SE = .08, t = .32, p = .75$) ve sevmeme ($B = .03, SE = .08, t = .39, p = .70$) arasındaki ilişkilerde düzenleyici rolünün anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısının haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmeme üzerindeki etkisi, ölüm bilgisi belirginliği koşulları arasında anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Son olarak, ölüm bilgisi belirginliğinin haset ($B = .02, SE = .03, 95\% CI [-.04, .09]$), gıpta ($B = -.001, SE = .01, 95\% CI [-.03, .02]$), aşağı olma hissi ($B = -.0004, SE = .01, 95\% CI [-.02, .03]$) ve sevmemenin ($B = .02, SE = .05, 95\% CI [-.08, .13]$) aracı etkileri üzerindeki düzenleyici rolünün de anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmemenin aracı etkilerini düzenlememektedir. Başka bir ifadeyle, hakçaçık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmemenin aracı etkileri ölüm bilgisi belirginliği ile kontrol koşullarında birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

6.3.2.4 Hakçalık Algısı ile Başkası İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Gıpta ve Sevmemenin Aracı Rolü. Hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma düzeyi arasındaki ilişkide gıpta ve sevmemenin aracı rolünün incelenmesi amacıyla PROCESS makrosu Model-4 (Hayes, 2018) kullanılarak bir aracılık analizi yürütülmüştür. Ayrıca, bu analizde, sosyal karşılaştırma bağlamlarında deneyimlenen duygular olmaları nedeniyle, aşağı olma hissi ve hasetin etkisinin kontrol edilmesi amaçlanmış ve bu duygular analize

aracı değişken olarak dahil edilmiştir. Bu analizde, hakçalık algısı bağımsız değişken; haset, gıpta, sevmeme ve aşağı olma hissi aracı değişken; başkası için mutlu olma bağımlı değişken; cinsiyet kontrol değişkenleridir.

Analiz sonuçları incelendiğinde (Grafik 6-2), hakçalık algısının başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = .64$ $SE = .08$, $t = 8.04$, $p < .001$). Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısı arttıkça başarılı kimsenin başına gelen iyi olaylara sevinme düzeyi de artmaktadır. Ayrıca, hakçalık algısının haset ($B = -.19$ $SE = .04$, $t = -5.38$, $p < .001$), gıpta ($B = .60$ $SE = .04$, $t = 15.29$, $p < .001$) ve sevmeme ($B = -.64$ $SE = .04$, $t = -15.98$, $p < .001$) üzerindeki etkisi anlamlıyken, aşağı olma hissi üzerindeki etkisi anlamlı değildir ($B = .01$ $SE = .04$, $t = .17$, $p = .86$). Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısı yükseldikçe, gıpta hissi artarken, haset ve sevmeme hissini düşmektedir. Ayrıca, aracı değişkenlerden sevmemenin başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisi anlamlıdır ($B = -.46$, $SE = .14$, $t = -3.18$, $p = .001$). Buna göre, başarılı kimseye yönelik sevmeme hissi arttıkça bu kişinin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi azalmaktadır. Buna karşın, aracı değişkenlerden haset ($B = -.26$, $SE = .19$, $t = -1.36$, $p = .18$), gıpta ($B = .07$, $SE = .13$, $t = .61$, $p = .54$) ve aşağı olma hissini ($B = -.17$, $SE = .14$, $t = -1.19$, $p = .23$) başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisi anlamlı değildir. Buna göre, başarılı kimseye yönelik haset, gıpta ve aşağı olma hissi, bu kişinin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyini anlamlı bir biçimde etkilememektedir. Aracı etkiler incelendiğinde, hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide sevmemenin aracı rolü anlamlıdır ($B = .29$, $SE = .10$, 95% CI [.10, .48]). Buna göre, başarıya yönelik hakçalık algısı yükseldikçe sevmeme hissi azalmakta, sevmeme hissi azaldıkça da bu kişinin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi artmaktadır. Buna karşın, bu aracı ilişkide haset ($B = .05$, $SE = .04$, 95% CI [-.02, .13]), gıpta ($B = -.01$, $SE = .08$, 95% CI [-.10, .21]) ve aşağı olma hissini ($B = .001$, $SE = .008$, 95% CI [-.02, .02]) aracı etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Ayrıca, başarıya

ilişkin hakçalık algısının başkası için mutlu olma üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlılık düzeyine yaklaştığı görülmektedir ($B = .27$ $SE = .13$, $t = 2.16$, $p = .05$). Buna göre, hakçalık algısının başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki doğrudan etkisi, aracı değişkenlerin etkisi kontrol edildikten sonra da devam etme eğilimindedir. Son olarak, regresyon modeli başkası için mutlu olma düzeyi varyansının % 32'lik bir bölümünü açıklamaktadır ($R^2 = .32$, $F(6,240) = 18.48$, $p < .001$).

Grafik 6-2: Hakçalık Algısı ile Başkasının İçin Mutlu Olma Arasındaki İlişkide Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi ve Sevmemenin Aracı Rolü (Satandardize olmayan etkiler verilmiştir.)

6.3.2.6 Düzenlenmiş aracı etkilerin incelenmesi. Hakçalık algısı ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmemenin aracı etkilerinin ölüm bilgisi belirginliği tarafından birinci basamakta düzenlenip düzenlenmediğinin

incelenmesi amacıyla PROCESS makrosu Model-8 (Hayes, 2018) kullanılarak bir koşullu süreç analizi yürütülmüştür. Bu analizde, hakçalık algısı bağımsız; başkası için mutlu olma bağımlı; haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmeme aracı; ölüm bilgisinin belirginliği birinci basamak düzenleyici ve cinsiyet kontrol değişkenidir.

Koşullu süreç analizi bulguları incelendiğinde, hakçalık algısı ve başkası için mutlu olma arasındaki doğrudan ilişkide ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = -.06, SE = .15, t = -.38, p = .70$). Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısının başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisi, ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşullarında anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Hakçalık algısının aracı değişkenler üzerindeki etkisine ilişkin düzenleyici etkiler incelendiğinde; ölüm bilgisi belirginliğinin hakçalık algısı ile haset ($B = .13, SE = .07, t = 1.85, p = .06$), gıpta ($B = .04, SE = .08, t = .55, p = .58$), aşağı olma hissi ($B = .03, SE = .08, t = .32, p = .75$) ve sevmeme ($B = .03, SE = .08, t = .39, p = .70$) arasındaki ilişkilerde düzenleyici rolünün anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, başarıya ilişkin hakçalık algısının haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmeme üzerindeki etkisi, ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşulları arasında anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Son olarak, hakçalık ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide, haset ($B = -.03, SE = .03, 95\% CI [-.12, .02]$), gıpta ($B = .003, SE = .01, 95\% CI [-.02, .04]$), aşağı olma hissi ($B = -.005, SE = .02, 95\% CI [-.05, .03]$) ve sevmemenin ($B = -.01, SE = .04, 95\% CI [-.09, .06]$) aracı etkileri üzerinde ölüm bilgisi belirginliğinin düzenleyici rolünün de anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide haset, gıpta, aşağı olma hissi ve sevmemenin aracı etkilerini düzenlememektedir. Başka bir ifadeyle, bu aracı etkiler ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşulları için birbirinden anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

6.4 Tartışma

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre, ölüm bilgisi belirginliği ile hakçalığın hem başkasının kötü talihine sevinme hem de başkası için mutlu olma üzerindeki ortak etkisi anlamlı değildir. Buna göre, ölüm bilgisinin belirginliği ve kontrol koşulundaki katılımcılar arasında, başarısını hak eden (veya hak etmeyen) hedefin başına gelen talihsiz olaylara sevinme açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca, ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşullarındaki katılımcılar arasında, başarısını hak eden (veya hak etmeyen) kimsenin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma duygusu açısından da bir farklılık bulunmamaktadır. Buna karşın, hakçalık manipülasyonu temel etkisi hem başkasının kötü talihine sevinme hem de başkası için mutlu olma açısından anlamlıdır. Buna göre, yüksek hakçalık koşulundaki katılımcılar düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla, başarılı kimsenin başına gelen talihsiz olaylara daha az sevinmekte, olumlu olaylar için ise daha fazla mutlu olmaktadır. Aracı etkiler incelendiğinde (a) hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisinin anlamlı olduğu hasetin aracı etkisinin anlamlı olmadığı; (b) hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisinin anlamlı olduğu gıptanın aracı etkisinin ise anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Son olarak, bu aracı etkilerin hiçbirinde ölüm bilgisi belirginliğinin birinci basamak düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir.

Çalışma kapsamında, ölüm bilgisi belirginliği ile hakçalığın ortak etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği ve kontrol koşulundaki katılımcılar arasında, her iki hakçalık durumu için de başkasının kötü talihine sevinme duygusu açısından anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Araştırma hipotezlerine göre, başarısını hak etmeyen bir hedefin başına talihsiz olaylar geldiğinde, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcıların, kontrol koşulundakilere oranla, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimlemesi beklenmişti. Ayrıca, başarısını

hak eden bir hedefin başına gelen talihsiz olaylardan sonra, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcıların, kontrol koşunundakilere oranla, başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha az deneyimlemesi beklenmişti. Buna karşın araştırma bulguları bu iki hipotezi de desteklememiştir. Bu durumun bir nedeni, başarıya ilişkin hakçalık algısının katılımcıların kültürel dünya görüşleri için doğrudan bir tehdit olarak algılanmamış olması olabilir. Şöyle ki, dehşet yönetimi kuramına göre (Pyszczynski ve ark., 2015) bireyler ölüm bilgisi belirginleştirildikten sonra kültürel dünya görüşlerine tutunma eğilimine girmektedir ve kültürel dünya görüşlerine tehdit oluşturan kimselere yönelik daha olumsuz bir tutuma sahip olmaktadır. Bu konuda yürütülen çalışmalarda da, ahlaki normlara açık bir biçimde tehdit oluşturan bireylere (örn., hayatkadınları gibi) yönelik tutumlar (örn., Rosenblatt ve ark., 1989) ya da kültürel dünya görüşlerini (bireylerin okulunu, ülkesini, grubunu) doğrudan eleştiren kimselere yönelik tutumlar (örn., Greenberg ve ark., 1990; Kökdemir ve Yeniçeri, 2010) ele alınmıştır. Buna karşın, bu çalışmada kültürel dünya görüşleri başarıya ilişkin hakçalık algısı üzerinden dolayı bir biçimde ele alınmıştır. Bu durum, bireylerin kültürel dünya görüşlerine açık bir tehdit algılamamalarını beraberinde getirmiş olabilir. Dolayısıyla, hakçalık yüksek de olsa düşük de olsa, ölüm bilgisi belirginliği başkasının kötü talihine sevinme düzeyini etkilememiş olabilir.

Çalışma kapsamında, düşük hakçalık koşulundaki katılımcıların yüksek hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimlediği gösterilmiştir. Bu bulgu araştırma beklentisi ve daha önce yürütülen çalışmalarla (Feather, Wenzel ve McKee, 2013; van Dijk, Ouwerkerk ve Goslinga, 2009) tutarlıdır. Buna göre, bireyler başarılarını hak etmeden elde eden kimselerin başına gelen talihsiz olaylara, başarısını hak edenlere oranla, daha fazla sevinmektedir. Bu durum bireylerin başkalarının başına gelen talihsiz olayları adaletin yerini bulması ve hakkın yeniden sağlanması şeklinde değerlendirdiğine ve bu olaylardan haz aldığına işaret ediyor

olabilir. Araştırmanın bir diğer bulgusu da yüksek hakçalık koşulundaki katılımcıların düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla başkası içi mutlu olma deneyimini daha fazla yaşamalarıdır. Bu bulgu da araştırma beklentisi ile tutarlıdır. Ayrıca, hakçalık kuramında da (Feather, 2006) bireylerin olumlu sonuçları olumlu davranışlar sonrasında elde eden kimseleri gözlemlediklerinde hayranlık ve keyif gibi duyguları daha fazla deneyimledikleri belirtilmektedir. Bu çalışmada da, hakçalık kuramını destekleyecek biçimde, bireylerin başarısını hak eden kimselerin başına gelen olumlu olaylar için daha fazla mutlu oldukları gösterilmiştir. Bu bulgular bireylerin başarılı kimselerin başına gelen olumlu veya olumsuz olaylardan sonra hissettikleri sevinme duygusunun bu kişinin başarısına ilişkin hakçalık algılarından etkilendiğine işaret etmektedir.

Çalışma kapsamında yürütülen aracı etkilere ilişkin bulgular, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisinin anlamlı olduğunu, hasetin aracı etkisinin ise anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu bulgu beklentilerle kısmen tutarlıdır. Öncelikle, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisi anlamlıdır. Bu bulgu çalışma beklentileri ve hakçalık kuramı öngörülleri (Feather, 2006) ile tutarlıdır. Buna göre, başarılarını hak etmediği algılanan kimselerin başına gelen tahisiz olaylara sevinme hissinin altında yatan önemli bir duygusal sürecin o kişilere yönelik sevmeme hissi olduğu gösterilmiştir. Başka bir ifadeyle, bireyler başarılarını hak etmeyen kimseleri sevmeyebilirler ve sevmedikleri kimselerin başına gelen talihsiz olaylar da onları daha fazla mutlu edebilir. Buna karşın, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihiine sevinme arasındaki ilişkide hasedin aracı etkisi anlamlı değildir. Bu bulgu araştırma beklentileri ve daha önce yürütülen çalışmalarla (van de Ven ve ark., 2015) tutarlı değildir. Bu bulgunun bir nedeni haset duygusunun bireyin kendi konumunu diğer kişi ile eşitleme motivasyonunu içermesi olabilir. Şöyle ki, hakçalık algısı daha çok sonucun elde edilmiş biçimini (çaba veya torpil gibi) belirginleştiren bir durumdur ancak haset duygusu daha

çok bireyin kendisinden daha üstün olan kişi ile arasındaki statü farklılığına odaklanmaktadır. Dolayısıyla, özellikle hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin altında bireyler arası seviye farkını eşitleme motivasyonundan çok, diğer kişiye ve onun ahlakiliğine odaklanan sevmeme gibi olumsuz duyguların yatıyor olabileceği düşünülebilir. Bu bulguyu destekleyecek şekilde Feather ve Sherman da (2002) hakçalık algısı ve başkasının kötü talihine sevinmeye hasetin değil diğer kişiye yönelik içerlenme (resentment) hissini aracılık ettiğini göstermiştir. Bu çalışmada, ayrıca hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisinin anlamlı olduğu, gıptanın aracı etkisinin ise anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna göre, hedefteki kimsenin başarısına ilişkin hakçalık algısı yükseldikçe o kişiye yönelik sevmeme hissi azalmakta ve sevmeme hissi azaldıkça da bu kimsenin başına gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi artmaktadır. Bu durum, sevmemenin hakçalık algısı ve başkası için mutlu olma arasındaki ilişkinin altında yatan önemli bir duygusal süreç olduğuna işaret ediyor olabilir. Buna karşın bu ilişkide gıpta hissini aracı etkisi anlamlı değildir. Bu bulgu da gıptanın daha çok bireyin kendisinden daha üstün olan kimse ile aradaki seviye farkını kapatma ve o kişinin seviyesine çıkma motivasyonunu içermesinden kaynaklanıyor olabilir. Daha açık bir ifadeyle, gıpta hissi yukarı doğru sosyal karşılaştırmalardan sonra ortaya çıkmakta ve bireylerin kendi konumlarını daha üstün kimsenin seviyesine çıkartma motivasyonlarını içermektedir (van de Ven, Zeelenberg ve Pieters, 2009). Buna karşın, hakçalık algısı ve başkası için mutlu olma arasında, bu bağlamda, bir karşılaştırma motivasyonundan çok dengenin sağlanması ve adaletin yerini bulması motivasyonu yatıyor olabilir. Dolayısıyla, bu ilişkide gıpta yerine, başkasını ve onun ahlakiliğini merkeze alan sevmeme hissi aracılık ediyor olabilir.

Aracı analizlere ilişkin bulguların bir nedeni bu çalışma bağlamında ele alınan hakçalık algısının niteliği de olabilir. Daha açık bir ifadeyle, bu çalışma bağlamında ele alınan hakçalık durumu bireyden bağımsızdır (bir rekabet söz konusu değildir ve birey

gözlemlediği kişinin hakçalığını değerlendirmektedir) ve yapılan haksızlık bireyi doğrudan etkilememektedir. Buna karşın, bireyi doğrudan etkileyebilecek bir hakçalık durumu (bireye haksızlık yapılması veya yapılmaması), yukarı sosyal karşılaştırmaları ve haset ve gıptanın aracı etkisini daha belirgin hale getirebilir. Dolayısıyla, bireyi doğrudan etkileyebilecek bir hakçalık durumunda, hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme ve başkası için mutlu olma değişkenleri arasındaki ilişkiye sırasıyla haset ve gıptanın aracılık edebileceği de düşünülebilir. İleride yürütülecek çalışmalarda hakçalık algısının bağlamının manipüle edilmesi ve bu aracı ilişkilerin tekrar incelenmesi faydalı olabilecektir.

7. BÖLÜM

GENEL TARTIŞMA

7.1 Ölüm Bilgisi Belirginliği ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusu Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bu tez kapsamında yürütülen beş ayrı ampirik çalışma ile başkalarının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan psikolojik süreçler dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Dehşet yönetimi kuramına göre (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986) ölüm bilgisinin belirginleştirilmesi bireylerde benlik saygısına tutunma ve kültürel dünya görüşlerini doğrulama ihtiyacını arttırmaktadır. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen bazı çalışmalar (örn., van Dijk ve ark., 2012) başkalarının kötü talihinin bireylere benlik değerini koruma ve yükseltme fırsatı sunduğunu ve bireylerin bu durumlarda benlik değerini yükseltme motivasyonu ile başkasının kötü talihine sevindiğini göstermektedir. Ayrıca, bazı çalışmalar (örn., Feather, Wenzel ve McKee, 2013) bireylerin adaletin sağlanması motivasyonu ile başkalarının başına gelen talihsiz olaylara sevinebildiklerini göstermektedir. Bu tez çalışmasında, bu çalışmalardan ve dehşet yönetimi kuramından yola çıkılarak, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusunu arttırması beklenmekteydi. Buna karşın, yürütülen beş ayrı çalışmanın hiçbirinde bu temel hipotez desteklenmemiştir.

Tez kapsamında yürütülen beş ayrı çalışma, birbirini tamamlayabilecek birden fazla yöntem, karşılaştırma hedefi ve katılımcı grubuyla yapılmıştır. Buna göre, sınıf ortamında kağıt-kalem yöntemiyle (1. Çalışma), laboratuvar ortamında (2. Çalışma) ve çevirim içi ortamda (3., 4. ve 5. Çalışmalar) ayrı deneysel çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca, çalışmalarda karşılaştırma hedefi olarak başarılı bir öğrenci (1. ve 2. Çalışma), yüksek statülü bir tanıdık (3. Çalışma), geçmişte rekabet halinde olunan ve şimdi başarılı olan bir tanıdık (4. Çalışma), veya başarısını hakeden (veya etmeyen) bir öğrenci (5.

Çalışma) karşısında deneyimlenen başkasının kötü talihine sevinme duygusu incelenmiştir. Bunun yanı sıra, çalışmalarda İngiltere’de yaşayan ve ana dili İngilizce olan katılımcılardan (3. ve 4. Çalışmalar) ve Türkiye’de yaşayan ve ana dili Türkçe olan katılımcılardan (1., 2. ve 5. Çalışmalar) veri toplanmıştır. Bu çalışmaların hepsinde, birbirleriyle tutarlı bir biçimde, ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu bulgular araştırma hipotezlerini desteklememektedir.

Ölüm bilgisinin belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin anlamlı olmamasının bir nedeni bu duygunun bütün çalışmalarda öz bildirim yöntemi kullanılarak ölçülmüş olması ve bireylerin sosyal istenirlik kaygısı ile gerçekte hissettikleri duygu yoğunluğunu yansıtmamış olması olabilir. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu toplumsal normlar açısından kabul edilemeyecek ve kötücül bir duygu olarak değerlendirilmektedir (Heider, 1958). Schopenhauer (1841/1965) başkasının kötü talihine sevinmenin şeytani bir duygu olduğunu belirtmekte ve bu duyguyu hissedenlerin toplumdan dışlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Buckley (2014) de başkasının kötü talihine sevinmenin kötücül bir duygu olarak kabul edildiğini ve bireylerin bu duyguyu deneyimlemeyi kendi yüceliklerine yakıştıramadığını ifade etmektedir. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerine yürütülen ampirik bir çalışmada da (Cikara ve Fiske, 2011) bu duygu hem öz bildirim yöntemi kullanılarak hem de elektromiyograf (EMG) aracılığı ile katılımcıların çene kaslarındaki uzama değerlendirilerek ölçülmüştür. Belirtilen çalışmada, katılımcıların öz bildirim puanları ve EMG sonuçları arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu durum da bireylerin öz bildirim yoluyla verdikleri cevaplarda sosyal istenirlik kaygısı ile duygu yoğunluklarını gizleme eğiliminde olabileceğine işaret ediyor olabilir. Dolayısıyla, gelecekte yürütülecek çalışmalarda ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu

arasındaki ilişkinin öz bildirim yöntemi dışında ölçümlenmeler kullanılarak tekrar sınanması yararlı olabilir.

Ölüm bilgisinin belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin anlamlı olmamasının bir nedeni de başkalarının kötü talihinin, ölüm bilgisi belirginliği sonrasında bireylerin benlik saygılarının doğrulamaları için kolay bir yöntem olmaması olabilir. Şöyle ki, bireyler benlik değerini daha çok içerisinde yaşadıkları kültürel normlardan elde etmektedir ve ölüm bilgisinin belirginliği bireylerin sosyal norm ve değerlere tutunma düzeylerini arttırmaktadır (Gailliot ve ark., 2008). Daha önce de belirtildiği gibi başkasının kötü talihine sevinmek toplumsal açıdan kabul görmemektedir (Heider, 1958). Dolayısıyla, bireylerin benlik değerlerini kültürel açıdan kabul edilmeyen yollar yerine, görece daha kabul edilebilir yollarla doğrulamayı tercih ettiği düşünülebilir. Örneğin, bireyler başkalarının başarılarına haset etmek ve onların kötü talihine sevinmek yerine onlardan ilham alabilir, onlara gıpta edebilir, kendi konumlarını yükseltmeye yönelik bir motivasyon hissedebilir ve tam aksine başkalarının iyi talihinden mutluluk duyabilirler. Tez kapsamında yürütülen 3. ve 4. Çalışmalarda elde edilen veriler de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. 3. Çalışmada, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcıların, kontrol koşulundakilere oranla, özellikle benlikleri ile ilişkili alanlarda başarılı olmuş kimselerin başarılarına gelen olumlu olaylar için daha fazla mutlu oldukları gösterilmiştir. 4. Çalışmada da bireylerin ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde daha önceden yarışma halinde oldukları bir kişiye daha fazla gıpta ettikleri ve bu gıpta hissi arttıkça da bu kişi için mutlu olma düzeyinin arttığı gösterilmiştir. Bu bulgular da, ölüm bilgisi belirginleştirildiğinde bireylerin diğerini aşağı çekmek yerine kendi konumlarını yükseltme yoluyla benlik değerlerini doğrulama yolunu tercih ediyor olabileceklerine işaret ediyor olabilir.

7.2 Benlik Saygısı ve Başkasının kötü talihine Sevinme Duygusu Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma kapsamında yürütülen 1. Çalışma ve 2. Çalışmada benlik saygısı ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmalarda veriler Türkiye’de yaşayan katılımcılardan toplanmıştır. 1. Çalışma kapsamında, katılımcıların hem kronik benlik saygıları ölçülmüş hem de benlik saygıları otobiyografik hatırlatma yöntemi ile manipüle edilmiştir. Sonuçta, kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu yordadığı ve bu ilişkiye haset duygusunun aracılık ettiği gösterilmiştir. Bu bulgu araştırma beklentileri ile tutarlıdır. Buna karşın, benlik saygısı manipülasyonunun başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bunun yanı sıra, 2. Çalışmada katılımcıların benlik saygısı laboratuvar ortamında geribildirim yöntemi kullanılarak manipüle edilmiştir ve bu manipülasyonun başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu bulgular araştırma hipotezlerini desteklememektedir.

Kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu pozitif yönde yordaması ve bu ilişkiye haset duygusunun aracılık etmesi araştırma hipotezi ve daha önceki çalışmalarla tutarlıdır (van Dijk ve ark., 2011b). Bazı araştırmacılara göre (van Dijk ve ark., 2015), bireyler gözlemledikleri kimselerin başına gelen talihsiz olaylara kendi benlik değerlerini tamir etme motivasyonu ile sevinmektedir. Aşağı doğru karşılaştırma kuramına göre (Willis, 1981), bireyler özellikle benliklerini doğrulama ihtiyacı hissettiklerinde kendilerine göre daha düşük konumda olan kimselerle sosyal karşılaştırmalar yapma eğiliminde olmaktadır. Dolayısıyla, kronik benlik saygısı düşük olan bireylerin bir başkasının kaybindan dolayı kendi benlik değerini doğrulamış olabileceği ve başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimlemiş olabileceği düşünülebilir. Araştırmanın bir başka bulgusuna göre, kronik benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki bu ilişkiye haset duygusu aracılık

etmektedir. Buna göre, kronik benlik saygısı düşük olan bireyler başarılı bir karşılaştırma hedefine daha fazla haset etmekte, haset duygusu arttıkça da bu kimsenin başına daha sonra gelen talihsiz bir olaya daha fazla sevinmektedirler. Daha önce yürütülen çalışmalar da kronik benlik saygısı ile haset arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir (Smith ve ark., 1999). Ayrıca haset duygusu bireyin yukarı doğru sosyal karşılaştırmalar sonrasında karşılaştırma hedefini aşağı çekmeye yönelik bir motivasyon oluşturmaktadır (van de Ven, Zeelenbrg ve Pieters, 2009). Dolayısıyla, kronik benlik saygısı düşük olan bireylerin başarılı bir hedefle karşılaştıklarında onun konumunu kaybetmesine yönelik bir istek duymuş olabilecekleri ve o kişinin başına gelen talihsiz olaylardan sonra kendi benlik saygılarını tamir edebildikleri için bu talihsizliklere daha fazla sevinmiş olabilecekleri düşünülebilir.

Tez çalışması kapsamında yürütülen 1. ve 2. Çalışmalarda, bireylerin benlik saygıları manipüle edilmiş ve bu manipülasyonun başkasının kötü talihne sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna göre, benlik saygıları düşürülen katılımcılarla yükseltelen katılımcılar arasında başkasının kötü talihine sevinme açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgu araştırma hipotezi ve daha önce yürütülen çalışmalarla (örn., van Dijk ve ark., 2012) tutarlı değildir. Bu durumun benlik saygısı manipülasyonunun etkili olmamasından kaynaklanıyor olabileceği ileri sürülebilir. Buna karşın, araştırma kapsamında benlik saygısı hem otobiyografik hatırlatma (1. Çalışma) hem de performans geribildirimi (2. Çalışma) yöntemleri kullanılarak manipüle edilmiş ve yürütülen manipülasyon kontrolleri bahsedilen yöntemlerin her ikisinin de etkili olduğuna işaret etmiştir. Bu etkinin anlamlı olmamasının bir nedeni toplulukçu kültürel değerlerin görece daha yüksek olduğu Türkiye’de (Hofstede Insights, 2021) bireylerin kendi benliklerini çevrelerindeki insanlarla daha fazla tanımlıyor olmaları ve başkaları ile kurdukları bağlara daha fazla önem vermeleri olabilir. Buna göre, Türkiye’de bireyler kendi benliklerini diğerleri ile

daha fazla tanımlıyor olabilir. Dolayısıyla, Türkiye’de bireyler benlik saygılarına yönelik akut tehdit sonrasında kendi benliklerini, başkalarının kötü talihi üzerinden tamir etme yolunu tercih etmiyor olabilir. Bu düşünceyi destekleyecek bir biçimde, Japonya’da yürütülen bir çalışmada da benlik değerinin akut bir biçimde düşürülmesinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir (Watanabe, 2016). Dolayısıyla, gelecekte yürütülecek çalışmalarda akut benlik saygısı tehdidi ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkinin kültürlerarası karşılaştırmalar yapılarak tekrar incelenmesi faydalı olabilecektir.

7.3 Hakçalık ve Başkasının Kötü Talihine Sevinme Duygusu Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Tez çalışması kapsamında yürütülen 5. Çalışma ile başarıya ilişkin hakçalık ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma bulguları, hakçalık manipülasyonunun başkasının kötü talihine sevinme düzeyi üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Buna göre, başarısını hak etmeyen bir kişinin daha sonra deneyimlediği talihsiz olaylara, başarısını hak eden bir kişinin başına gelen talisiz olaylara oranla, daha fazla sevinilmektedir. Bu bulgu beklentilerle ve daha önce yürütülen çalışmaların sonuçlarıyla tutarlıdır (Feather, Wenzel ve McKee, 2013; van Dijk, Ouwerkerk ve Goslinga, 2009). Bu durum bireylerin başkalarının başına gelen talihsiz olayları adaletin yerini bulması şeklinde değerlendirdiklerine ve bu olaylara sevindiklerine işaret ediyor olabilir.

5. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre, başarıya ilişkin hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide sevmeme duygusunun aracı etkisinin anlamlı olduğu, haset duygusunun aracı etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Sevmeme duygusunun aracı etkisi daha önce yürütülen çalışma (van de Ven ve ark., 2015) ve beklentilerle tutarlıyken; haset duygusunun aracı etkisinin anlamlı olmaması hem beklentilerle hem de daha önceki çalışmalarla (van de Ven ve ark., 2015)

tutarlı değildir. Bu bulgu, hakçalık algısı ve başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide haset duygusundan daha çok o kişiye yönelik sevmeme duygusunun etkili olduğuna işaret ediyor olabilir. Haset duygusunun hem bireyin kendi eksikliğine ve aradaki seviye farkına hem de diğer kişiye odaklandığı ileri sürülmektedir (Smith, 2000). Buna karşın, bir başka kimsenin bireyin kendisinden bağımsız bir biçimde gerçekleştirdiği ihlallerden kaynaklanan hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkide, diğer kişiyi merkeze alan sevmeme gibi duyguların daha fazla etkili olduğu düşünülebilir. Buna karşın, bireyi ve onun konumunu doğrudan etkileyebilecek bağlamlarda (rekabet gibi) algılanan hakçalık algısı ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide hasetin aracı etkisi daha fazla önem kazanabilecektir. Bilgimiz dâhilinde, hakçalığı farklı bağlamlarda ele alan ve bu aracı etkileri karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. İleride yürütülecek çalışmalarda hakçalığın bağlamı manipüle edilerek bu aracı etkilerin tekrar incelenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

7.4 Başkası İçin Mutlu Olma Duygusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Bu tez çalışmasının ikincil amacı çerçevesinde başkası için mutlu olma hissi ve bu duygunun altında yatan süreçler dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma kapsamında yürütülen 3. Çalışma'da ölüm bilgisinin belirginliği ile başkası için mutlu olma hissi arasındaki ilişki ve bu ilişkide sosyal statünün benlikle ilişkililiğinin düzenleyici etkisi incelenmiştir. Çalışma bulguları, sosyal statüyü benlikleri ile ilişkili gören katılımcılardan ölüm bilgisi belirginleştirilenlerin başkası için mutlu olma duygusunu, her iki kontrol koşuluna (diş hekimi ve TV) oranla da, daha fazla deneyimlediği gösterilmiştir. Ayrıca, tez kapsamında yürütülen 4. Çalışma'da ölüm bilgisi belirginliği ile başkası için mutlu olma duygusu arasındaki ilişkiye gıpta duygusunun aracılık ettiği gösterilmiştir. Buna göre, ölüm bilgisi belirginleştirilen katılımcılar başarılı bir kimseye (daha önceden rekabet halinde olduklarını bildikleri)

daha fazla gıpta etmekte ve bu gıpta hissi arttıkça da bu kişinin başına sonradan gelen olumlu olaylar için mutlu olma düzeyi artmaktadır. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde bireylerin ölüm bilgisi belirginliği sonrası duydukları benlik değerini doğrulama ihtiyacını başkalarının mutluluğu üzerinden de gerçekleştirebildiği düşüncesini akla getirmektedir. Benlik değerini sürdürme modeline göre (Tesser, 1988) bireyler benlik değerini doğrulama ihtiyacını başkalarının başarıları üzerinden yansıtma (reflection) yaparak da karşılayabilmektedir. Buna karşın, Tesser'e (1988) göre bu doğrulama yolu ancak karşılaştırma boyutu benlik tanımı ile ilişkili değilse gerçekleşebilmektedir. Karşılaştırma boyutunun benlik tanımı ile ilişkili olduğu durumlarda ise daha çok sosyal karşılaştırma süreci deneyimlenmekte ve bireyler benliklerini yansıtma yoluyla doğrulamamaktadır. Bu tez çalışması kapsamında yürütülen 3. ve 4. Çalışma'da ise ölüm bilgisi belirginleştirilen bireylerin özellikle benlikle ilişkili alanlarda başkaları için mutlu olma duygusunu daha fazla deneyimledikleri gösterilmiştir. Bir bakıma ölüm bilgisi belirginliği başkaları için mutlu olma düzeyini sadece sosyal karşılaştırma bağlamlarında arttırmaktadır. Bu durum, ölüm bilgisi belirginleştirilen bireylerin gözlemedikleri kimselerin başına gelen olaylara yalnızca pasif bir yansıtma motivasyonu ile sevinmediği, aksine yukarı doğru sosyal karşılaştırma yaparak, kendi durumlarını geliştirme umudu ile sevindiklerine işaret ediyor olabilir. Şöyle ki, Vail ve arkadaşları (2012) ölüm bilgisi belirginliğinin bireylerin kendi benliğini geliştirmeye yönelik motivasyonlarını da arttırdığını ileri sürmektedir. Smith'e (2000) göre de yukarı doğru sosyal karşılaştırmalar her zaman benlik için tehdit oluşturmak zorunda değildir. Buna göre, bireyler kendilerinden daha iyi konumda olan bir kimse ile yukarı doğru sosyal karşılaştırma yaptıktan sonra, ileride ona benzeyebileceklerine dair bir umut taşıyabilirler ve bu kişiyi takdir ederek ondan ilham alabilirler. Dolayısıyla, tez kapsamında yürütülen bu iki çalışmada, katılımcıların başarılı

olmuş kimselerle yukarı doğru sosyal karşılaştırma yaptığı ve onlara benzeme umudu ile onların başına gelen olumlu olaylar için mutlu oldukları düşünülebilir.

Tez kapsamında yürütülen 5. Çalışma bulgularına göre ise ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların, başarısını hak eden veya etmeyen kimselerin başına gelen olumlu olaylardan sonra deneyimledikleri mutlu olma duygusu incelenmiştir. 3. ve 4. Çalışma bulguları göz önünde bulundurulduğunda, özellikle başarısını hak ederek elde etmiş karşılaştırma hedefinin bireylerde benliği geliştirmeye yönelik bir motivasyon oluşturması beklenebilecektir. Buna karşın, araştırma bulgusu bu beklentiyi desteklememektedir. Ancak bu çalışmada karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiği düzeyi ölçülmemiştir. Dolayısıyla bireylerin karşılaştırma yapma eğilimleri ve bu karşılaştırma hedeflerinin bireyler için benliği geliştirme motivasyonu oluşturup oluşturmadığı bilinmemektedir. İleride yürütülecek çalışmalarda, karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiği değişkeni de göz önünde bulundurularak bu ilişkinin tekrar incelenmesi faydalı olabilir.

Tez kapsamında yürütülen 5. Çalışma kapsamında hakçalığın başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu gösterilmiştir. Buna göre yüksek hakçalık koşulundaki katılımcılar başkası için mutlu olma duygusunu düşük hakçalık koşulundaki katılımcılara oranla daha fazla deneyimlemektedir. Bu bulgu beklentilerle ve hakçalık kuramı ile (Feather, 2006) tutarlıdır. Kurama göre (Feather, 2006) olumlu davranışlar sonrasında elde edilen olumlu sonuçlar bir tutarlılık oluşturmakta ve bunu gözlemleyen kimseler hayranlık ve keyif gibi duyguları daha fazla deneyimlemektedir. Bu çalışmada da, hakçalık kuramını destekleyecek bir biçimde, bireylerin başarısını hak eden kimselerin başına gelen olumlu olaylar için daha fazla mutlu oldukları gösterilmiştir. Bu durum, bireylerin başkalarının başına gelen olaylara verdikleri tepkilerde onların davranışları ve elde ettikleri sonuçlardaki tutarlılığı göz önünde bulundurdıklarına işaret

ediyor olabilir. Ayrıca, 5. Çalışma kapsamında elde edilen bir başka bulguya göre, hakçalık algısı ile başkası için mutlu olma düzeyi arasındaki ilişkide sevmemenin aracı etkisi anlamlı iken gıptanın aracı etkisi anlamlı değildir. Başka bir ifadeyle, hakçalık algısı arttıkça gözlemlenen kişiye yönelik sevmeme hissinin azaldığı ve bu sevmeme hissi azaldıkça da o kişinin başına gelen olumlu olaylardan sonra mutlu olma düzeyi arttığı gösterilmiştir. Buna karşın gıpta duygusunun aracı etkisi anlamlı değildir. Bu durum hakçalık algısının başkası için mutlu olma düzeyini daha çok sevmeme gibi hedefteki kişiyi merkeze alan duygular aracılığı ile yordadığına işaret ediyor olabilir. Buna karşın, gıpta bireyin kendi konumu hakkında değerlendirmelerini merkeze alan ve kendi konumunu yükseltme motivasyonu sağlayan bir duygudur (van de Ven, Pieters ve Zeelener, 2009). Dolayısıyla, bu bağlamdaki hakçalık algısının bireyin kendi durumundan çok başkasının davranışlarına yönelik duygular aracılığı ile yorduyor olduğu düşünülebilir.

8. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut tez çalışması kapsamında yürütülen 5 ayrı deneysel çalışma ile başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında yatan psikolojik süreçler, dehşet yönetimi kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Bireyler başka kimselerin başına gelen olumsuz olaylardan sonra sevinme tepkisi verebilmektedir. Bu tepki Türkçe, İngilizce ve pek çok dilde karşılığı bulunmayan Almancada schadenfreude (başkasının kötü talihine sevinme) şeklinde adlandırılan duyguya karşılık gelmektedir. Başkasının kötü talihine sevinme duygusu, ahlaki olarak olumsuz görülse dahi, terör olayları veya depremler gibi çok vahim olaylardan sonra bile deneyimlenebilmektedir. Yürütülen çalışmalardan bazıları (Leach ve Spears, 2003; van Dijk ve ark., 2011a) başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenini bu duyguyu deneyimleyen kişide aramaktadır. Buna göre, bireyler başkalarının başına gelen talihsiz olaylardan sonra aşağı doğru karşılaştırma ve benlik değerlerini tamir etme fırsatı yakaladıkları için sevinmektedir. Bazı çalışmalar da (Feather ve Nairn, 2005), başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenini bu talhsizlikleri deneyimleyen kişinin özelliklerinde aramaktadır. Buna göre, özellikle başarılı kimselerin başarılarını hak etmemeleri, onları gözlemleyenlerde hakçalık algısını düşürmekte ve bu kimselerin daha sonra deneyimledikleri talihsiz olaylar bu haksızlık algısı giderdiği ve adaleti sağladığı için bireyler sevinme tepkisi vermektedir. Bireylerin benlik saygılarını yükseltme arzularının altında yatan süreci ölümlülük dehşeti ve onunla baş etme çabasıyla açıklayan dehşet yönetimi kuramı açısından değerlendirildiğinde, başkasının kötü talihine sevinme duygusu hakkında yukarıda bahsedilen her iki açıklama da ölümlülük bilgisi ile açıklanabilir.

Dehşet yönetimi kuramına göre (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2015), kendi ölümlülüğünün farkına varan ve bu farkındalık nedeniyle dehşete düşen insan türü, bu dehşetle başedebilmek için kültürel dünya görüşlerini geliştirmiştir ve bu kültürel

dünya görüşüne anlamlı bir katkı sunma çabasıyla sürekli iyi bir benlik görünümü kazanma çabası içerisine girmektedir. Dolayısıyla, hem hakçalık arzusu ile (kültürel dünya görüşlerini doğrulama çabası olarak) hem de benlik saygısını koruma arzusuyla ortaya çıkan başkasının kötü talihine sevinme duygusunun altında da bir ölüm farkındalığı ile baş etme çabasının yattığı ileri sürülmüş ve bu argüman tez kapsamında yürütülen beş ayrı çalışma ile sınanmıştır. Beklentilerle tutarlı olmayan bir biçimde, beş ayrı çalışmanın hepsinde de ölüm bilgisi belirginliği manipülasyonun başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna göre, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcılarla kontrol koşulundaki katılımcılar arasında başkasının kötü talihine sevinme açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durumun bir nedeni, başkasının kötü talihine sevinme duygusunun öz bildirim yöntemi ile ölçülmüş olması olabilir. Buna göre, başkasının kötü talihine sevinme duygusu ahlaki açıdan kabul görmeyen bir duygu olarak kabul edilmektedir (Heider, 1958) ve bireyler bu nedenle başkasının kötü talihine sevinme düzeylerinin yoğunluğunu gizlemiş olabilirler. Dolayısıyla, ileride yürütülecek çalışmalarda başkasının kötü talihine sevinme duygusunun fiziksel ölçümlerle değerlendirilmesi ve ölüm bilgisi belirginliği ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişkinin tekrar sınanması faydalı olabilir. Beklenen etkinin ortaya çıkmamasının bir nedeni de bireylerin kültürel dünya görüşlerinden elde ettikleri benlik değerini, kendi konumlarını geliştirmek gibi kültürel açıdan daha kabul edilebilecek yollarla yükseltme eğiliminde olmaları olabilir.

Tez çalışması kapsamında yürütülen 1. ve 2. Çalışmalarda benlik saygısı ile başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki de incelenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bireyler özellikle başarılı kimselerin başına gelen talihsiz olayları bir aşağı doğru karşılaştırma ve benlik saygılarını güçlendirme fırsatı olarak görebilmektedir (Van Dijk ve ark., 2015). Yapılan çalışmalar da bireylerin benlik değeri tehdit edildiğinde (Van Dijk ve ark., 2011a) ve kronik benlik saygıları düşük olduğunda (Van Dijk ve ark.,

2011b) başkasının kötü talihine sevinme duygusunu daha fazla deneyimlediklerini göstermektedir. Tez kapsamında yürütülen 1. Çalışma'da kronik benlik saygısının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu negatif yönde yordadığını ve bu ilişkiye haset duygusunun aracılık ettiğini göstermektedir. Buna göre, bireyler kronik benlik saygısı düştükçe başarılı bir hedefe daha fazla haset etmekte, haset duygusu arttıkça da bu kimsenin başına daha sonradan gelen talihsiz olaylara daha fazla sevinilmektedir. Bu bulgu, kronik benlik saygısı düşük olan bireylerin başarılı kimseleri aşağı çekmeye yönelik bir motivasyonunun (haset) olduğuna ve bu motivasyonla da başarılı kimselerin başına gelen kötü talihe daha fazla sevindiklerine işaret ediyor olabilir. Buna karşın, tez kapsamında yürütülen 1. ve 2. Çalışmalarda benlik saygısı manipülasyonunun başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna göre, benlik saygısı düşürülen katılımcılarla yükseltelen katılımcılar arasında başkasının kötü talihine sevinme duygusu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu bulgunun bir nedeni, toplulukçu kültürel değere görece daha fazla sahip olan Türkiye'de (Hofstede Insights, 2021) bireylerin tehdit edilmiş benliklerini diğer kimselerin başarısızlığı üzerinden doğrulamamış olmaları olabilir. Bu düşüncüyü destekleyecek bir biçimde, Japonya'da yürütülen bir çalışmada da (Watanabe, 2016) benlik değerinin tehdit edilmesinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerinde etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, ileride yürütülecek çalışmalarda benlik saygısı manipülasyonu ile başkasının kötü talihine sevinme arasındaki ilişkide kültürün düzenleyici etkisinin incelenmesi faydalı olabilir.

Tez kapsamında yürütülen 5. Çalışma'da hakçalık ve başkasının kötü talihine sevinme duygusu arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi, bazı araştırmacılar başkalarının kötü talihinin adaletin sembolik bir biçimde sağlanması olarak değerlendirildiğini ve başkasının kötü talihine sevinme duygusunun da bu nedenle deneyimlendiğini ileri sürmektedir (Feather, 2012). Tez kapsamında yürütülen 5.

Çalışmada da başarısını hak etmeyen bir kişinin başına gelen talihsizliklere, başarısını hak eden bir kişinin başına gelen talihsizliklere oranla daha fazla sevinildiği gösterilmiştir. Bu bulgu beklentilerle ve yürütülen çalışmalarla (örn., Feather, Wenzel ve Mckee, 2012) tutarlıdır. Ayrıca, hakçalık algısının başkasının kötü talihiine sevinme duygusunu negatif yönde yordadığı ve bu ilişkiye sevmeme hissinin aracılık ettiği gösterilmiştir. Buna göre, bireylerin başarılı bir hedefin başarılarına ilişkin hakçalık algısı düştükçe o kişiyi daha fazla sevmedikleri; sevmeme hissi arttıkça da kötü talihe sevinme duygusunun yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bulgu da beklentilerle tutarlıdır. Öyle görünmektedir ki, bireyler hakçılığa yönelik beklentilerini ihlal eden kimseleri sevmemekte ve sevmeme hissi arttıkça da bu kimselerin başına gelen talihsiz olaylara sevinme duygusu yoğunlaşmaktadır.

Yürütülen tezin ikincil amacı kapsamında, başarılı kimselerin başına gelen olumlu olaylar sonrasında deneyimlenebilecek başkası için mutlu olma hissi de incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre, karşılaştırma alanını benlikleri ile ilişkili gören bireylerden ölüm bilgisi belirginliği koşulunda olanların başkası için mutlu olma hissini kontrol koşulunda olanlara oranla daha fazla deneyimledikleri (3. Çalışma); bir rekabet durumunda da, ölüm bilgisi belirginliği koşulundaki katılımcıların başkası için mutlu olma hissini kontrol koşulundaki katılımcılara oranla daha fazla deneyimlediği ve bu ilişkiye gıpta hissinin aracılık ettiği gösterilmiştir (4. Çalışma). Bu bulgular, ölüm bilgisi belirginliğinin özellikle bireylerin kendi benlikleri ile ilişkilendirdikleri karşılaştırma durumlarında başkası için mutlu olma hissini arttırdığına işaret etmektedir. Ölüm bilgisi belirginliğinin bireylerde kendi benliklerini geliştirme motivasyonunu arttırdığı (Vail ve ark., 2012) ve bazı yukarı doğru sosyal karşılaştırmaların bireylerde benliği geliştirme umudunu arttırdığı (Smith, 2000) ileri sürülmektedir. Dolayısıyla, bireylerin özellikle sosyal karşılaştırma bağlamlarında benliklerini geliştirme motivasyonu ile daha iyi konumdaki karşılaştırma hedeflerine gıpta ettikleri ve onların başına gelen olumlu

olaylardan sonra daha fazla sevindikleri düşünülebilir. Buna karşın, tez kapsamında yürütülen 5. Çalışmada ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bu çalışmada, bireylerin akademik başarısını hak eden (veya etmeyen) bir kişinin başına gelen olumlu olaylardan sora hissettikleri mutluluk incelenmiştir ancak bu çalışmada başarıyı hak etmenin veya akademik başarının benlikle ilişkililiği düzeyleri değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla, bireylerin sosyal karşılaştırma yapma eğilimleri ve başarılı karşılaştırma hedefinin benliği geliştirme motivasyonu oluşturup oluşturmadığı bilinmemektedir. İleride yürütülecek çalışmalarda karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiği değişkeninin de göz önünde bulundurulması ve bu ilişkinin tekrar ele alınması faydalı olabilir.

Bu tez çalışmasında dikkate değer bir bulgu da, tez kapsamında Türkiye’de yürütülen üç ayrı çalışmada (1. 3. ve 5. Çalışmalar) ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonun hiç bir değişken (başkasının kötü talihine sevinme, başkası için mutlu olma, haset, gıpta, aşağı olma hissi, sevmeme ve hakçalık algısı gibi) üzerindeki etkisinin anlamlı olmamasıdır. Dehşet yönetimi kuramı, ülkemizde özellikle son on beş yılda ilgi görmüş yüksek lisans ve doktora tezleri kapsamında kuram üzerine çok sayıda çalışma yürütülmüştür (Kaynak, 2021). Buna karşın, ülkemizde yürütülen çalışmalardan bazıları (örn., Güler, 2014) kuramı destekleyecek bulgular elde ederken, bazı çalışmalarda (örn., Doğulu, 2017) kuramı destekleyecek bulgular elde edilememiştir. Ayrıca, ülkemizde yürütülen 17 çalışma üzerine yapılmış bir meta analiz çalışmasında (Bulut, 2015) toplam etki büyüklüğünün (,16) küçük olduğu gösterilmiştir. Buna karşın, uluslararası alanyazında yürütülen çalışmalar üzerine yürütülmüş bir meta-analiz çalışması (Burke ve ark.,2010) toplam etki büyüklüğünün (,35) orta düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, dehşet yönetimi kuramının kültürel farklılıklara duyarlı olduğuna ve Türkiye’de yürütülen bazı çalışmalarda anlamlı etki ortaya çıkmamasında bu durumun etkili olmuş olabileceğine işaret ediyor olabilir. Örneğin, mevcut tez çalışmasında bireylerin

başkasının kötü talihine sevinme duygusunu, benlik görünümünü doğrulama çabası ile deneyimlediği ve bu benlik görünümünü doğrulama çabasının altında da ölüm farkındalığının yarattığı dehşetle baş etme çabasının yattığı ileri sürülmüştür. Gerçekten de ABD’de yürütülen çalışmalarda (örn., Harmon-Jones ve ark., 1997) benlik saygısının ölüm bilgisi belirginliği karşısında bir kaygı tamponlayıcı rolünün olduğu gösterilmektedir. Buna karşın, Türkiye’de yakın dönemde yürütülen bir çalışmada (Sübeten, 2018) öz şefkatin (ölüm karşısında eksiklik ve yetersizliğin kabulü ve kendini bu eksiklerle kabul etme) ölüm kaygısını negatif yönde yordadığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye toplumunda ölüm dehşeti ile baş etmek için kullanılan kaygı tamponlayıcı mekanizmaların kuramın ortaya çıktığı ABD kültürü ile aynı olmayabileceği düşünülebilir. Bunun yanı sıra, Türkiye’deki yaygın dini inanış olan İslamiyet’te ahiret inancı önemsenmekte ve bir bakıma literal ölümsüzlük sağlanmaktadır. Dechesne ve arkadaşları (2003) tarafından yürütülen bir çalışmada da bireylere ahiret inancını güçlendirecek bilgiler vermenin ölüm bilgisi belirginliğinin etkilerini azalttığı gösterilmiştir. Bu durum, Türkiye’de yürütülen çalışmalarda ahiret inancının bir kaygı tamponlayıcı işlev gördüğü ve bireylerin kültürel dünya görüşlerini savunma ve benlik saygısına tutunma ihtiyaçlarını azalttığını düşündürmektedir. İleride yürütülecek çalışmalarda, bu kültürel etmenlerin de göz önünde bulundurulması faydalı olabilecektir.

Son olarak, bu tez kapsamında elde edilen bulgulardan yola çıkılarak uygulamaya yönelik çeşitli önerilerde bulunulabilir. Öncelikle, her ne kadar ahlaki açıdan kabul görmeyen bir duygu olsa da bireyler bazı durumlarda başkalarının başına gelen talihsiz olaylara sevinebilmektedir. Dolayısıyla, bu duygunun yok sayılması yerine bu duyguyu yordayan etmenlerin anlaşılması, hem kişiler arası ilişkilerde hem de gruplar arası ilişkilerde faydalı olabilecektir. Daha açık bir ifadeyle, kişiler arası ilişkilerin ve toplum içerisindeki çeşitli gruplar (etnik ve dini gruplar gibi) arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi

için başkasının kötü talihine sevinme duygusunun nedenlerinin anlaşılması faydalı olabilecektir. Özellikle, deprem ve terör saldırıları gibi vahim olaylardan sonra bile, toplumun bir kesinin üzülmeye diğer bir kesiminin ise sevinmesi, toplumsal duygu paylaşımının ve toplumsal uyumun azalmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, politika yapıcıların başkasının kötü talihine sevinme duygusunu yordayan etmenleri dikkate alması ve bu duyguyu azaltabilecek müdahalelerde bulunması toplumdaki bireylerin felaketler sonrasında birbirleri ile benzer duyguları paylaşmasını sağlayabilir ve bu durum toplumsal uyumun artırılması için faydalı olabilir. Bu çalışma kapsamında, özellikle başarıya ilişkin hakçılık algısının başkasının kötü talihine sevinme duygusunu pozitif yönde yordadığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, politika yapıcılara, toplumsal adalet algısını yükseltecek tedbirler almaları ve bireylerin başarıya ilişkin hakçılık algısını yükseltmeleri önerilebilir. Ayrıca, gruplar arası ilişkiler için sunulan bu önerinin kişiler arası ilişkilerde uyumun önemli olduğu diğer bağlamlarda da geçerli olacağı düşünülmektedir. Örneğin, iş ve örgüt bağlamlarında çalışanların, yakın ilişkilerde eşlerin ya da eğitim bağlamında öğrencilerin birbirleri ile ilişkilerinde uyumun artırılabilmesi için bireylerin talihsizlikler sonrasında benzer duyguları deneyimlemesi önemli olabilir. Dolayısıyla, bu bağlamlarda da başkasının kötü talihine sevinme duygusunun yoğunluğunun azaltılması konusunda gerekli tedbirlerin (adalet ve hakçılık algısının artırılması gibi) alınması önerilmektedir.

ÖZET

Bu tez çalışmasında başkasının kötü talihine sevinme duygusunun (schadenfreude) altında yatan süreçlerin dehşet yönetimi kuramı perspektifinden incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanısıra, tezin ikinci amacı çerçevesinde, başkası için mutlu olma duygusu dehşet yönetimi kuramı perspektifinden incelenmiştir. Bu amaçlarla bu tez kapsamında beş ayrı deneysel çalışma yürütülmüştür. 1. Çalışmada ($N = 160$) ve 2. Çalışmada ($N = 114$) akut benlik saygısı ve ölüm bilgisinin belirginliği manipülasyonlarının başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. 3. Çalışmada ($N = 183$) ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin karşılaştırma alanının benlikle ilişkililiği yüksek olduğu zaman da anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna karşın, karşılaştırma alanını benlikleri ile orta ya da yüksek düzeyde önemli gören katılımcılarda, ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma hissini arttırdığı gösterilmiştir. 4. Çalışmada ($N = 102$) ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme üzerindeki etkisinin rekabet bağlamında da anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna karşın, rekabet bağlamında ölüm bilgisi belirginliğinin başkası için mutlu olma düzeyini arttırdığı ve bu ilişkiye gıptanın aracılık ettiği gösterilmiştir. 5. Çalışmada ($N = 247$) başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerinde ölüm bilgisi belirginliği etkisinin anlamlı olmadığı, hakçalığın etkisinin ise anlamlı olduğu gösterilmiştir. Sonuç olarak, tez kapsamında yürütülen beş ayrı çalışmanın bulguları ölüm bilgisi belirginliğinin başkasının kötü talihine sevinme duygusu üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Buna karşın, özellikle karşılaştırma alanı benlikle ilişkili olduğu zaman, ölüm bilgisi belirginliği başkası için mutlu olma düzeyini arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Başkasının kötü talihine sevinme, ölüm bilgisinin belirginliği, hakçalık, benlik saygısı

ABSTRACT

The main aim of present thesis is to investigate schadenfreude from the perspective of terror management theory. Besides, as a secondary purpose for this thesis, happy-for is investigated from the perspective of terror management theory. For these purposes, five experimental studies were conducted within the scope of this thesis. In Study 1 ($N = 160$) and Study 2 ($N = 114$) it is indicated that the main and interaction effects of self-esteem and mortality salience manipulations on schadenfreude were not significant. In Study 3 ($N = 183$) it is indicated that the effect of mortality salience on schadenfreude was not significant even when the relevance of social comparison domain for self was high. On the other hand, for the participants whose self is moderately or highly relevant to the social comparison domain, mortality salience increased happy-for. In Study 4 ($N = 102$) it is indicated that the effect of mortality salience on schadenfreude also was not significant under a competitive context. It is indicated that in a competitive context, mortality salience increased happy-for and benign envy mediated this relationship. Finally, in Study 5 ($N = 247$) it is indicated that the main effect of mortality salience on schadenfreude was not significant. However, the main effect of deservingness on schadenfreude was significant. In conclusion, results of five different studies indicated that the effect of mortality salience on schadenfreude was not significant. Nevertheless, mortality salience increased happy-for especially when the relevance of comparison domain for the self was high.

Key Words: Schadenfreude, mortality salience, deservingness, self-esteem

KAYNAKLAR

- Alicke, M. D. ve Sedikides, C. (2009). Self-enhancement and self-protection: What they are and what they do. *European Review of Social Psychology*, 20(1), 1-48.
- Alicke, M. D. ve Sedikides, C. (Eds.). (2011). *Handbook of self-enhancement and self-protection*. New York: Guilford Press.
- Arndt, J. (2012). A significant contributor to a meaningful cultural drama: Terror management research on the functions and implications of self-esteem. P. R. Shaver ve M. Mikulincer (Der.), *Meaning, mortality, and choice: The social psychology of existential concerns* içinde (ss. 55–73). American Psychological Association.
- Arndt, J., Allen, J.J.B. ve Greenberg, J. (2001). Traces of Terror: Subliminal Death Primes and Facial Electromyographic Indices of Affect. *Motivation and Emotion* 25, 253–277.
- Arndt, J., Greenberg, J., Solomon, S., Pyszczynski, T. ve Simon, L. (1997). Suppression, accessibility of death-related thoughts, and cultural worldview defense: exploring the psychodynamics of terror management. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 5-18.
- Arndt, J., Solomon, S., Kasser, T. ve Sheldon, K. M. (2004). The urge to splurge revisited: Further reflections on applying terror management theory to materialism and consumer behavior. *Journal of Consumer Psychology*, 14(3), 225-229.
- Bassett, J. ve L Cate, K. (2014). Mortality salience increases belief in a just world but not schadenfreude in response to a natural disaster affecting a religious out-group. *The Open Psychology Journal*, 7(1), 64-69.
- Ben-Ari, O. T., Florian, V. ve Mikulincer, M. (1999). The impact of mortality salience on reckless driving: A test of terror management mechanisms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 35-45.

- Becker, E. (2014). *Ölümü İnkâr*. (Arzu Tüfekçi, Çev.). İz Yayıncılık: Ankara. (Orijinal eser basım tarihi 1973)
- Ben-Ze'ev, A. (2001). Why Do We Feel Good No Matter What You Feel? —Happy-for and Pleasure-in-Others'-Misfortune. Ben-Ze'ev, A. *The Subtlety of Emotions*. içinde (ss. 353-377) Cambridge: MIT Press
- Black, P. J. (2018). The cognitive antecedents and behavioural consequences of schadenfreude in an evolutionary framework. Doctoral dissertation: University of British Columbia.
- Boecker, L., Likowski, K. U., Pauli, P., ve Weyers, P. (2015). The face of schadenfreude: Differentiation of joy and schadenfreude by electromyography. *Cognition and Emotion*, 29(6), 1117-1125.
- Brambilla, M. ve Riva, P. (2017). Self-image and schadenfreude: Pleasure at others' misfortune enhances satisfaction of basic human needs. *European Journal of Social Psychology*, 47(4), 399–411.
- Brigham, N. L., Kelso, K. A., Jackson, M. A., ve Smith, R. H. (1997). The roles of invidious comparisons and deservingness in sympathy and Schadenfreude. *Basic and Applied Social Psychology*, 19, 363–380.
- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745-778.
- Buckley, F. H. (2014). Schadenfreude and laughter. Van Dijk, W. ve Ouwerkerk, J. W (Der.) *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others*, içinde (ss. 219-226). Cambridge: Cambridge University Press.
- Burke, B. L., Martens, A. ve Faucher, E. H. (2010). Two decades of terror management theory: A meta-analysis of mortality salience research. *Personality and Social Psychology Review*, 14(2), 155-195.

- Cialdini, R. B., Borden, R. J., Thorne, A., Walker, M. R., Freeman, S. ve Sloan, L. R. (1976). Basking in reflected glory: Three (football) field studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34(3), 366–375.
- Cikara, M., Botvinick, M. M. ve Fiske, S. T. (2011). Us versus them: Social identity shapes neural responses to intergroup competition and harm. *Psychological Science*, 22(3), 306-313.
- Cikara, M., Bruneau, E. G. ve Saxe, R. R. (2011). Us and them: Intergroup failures of empathy. *Current Directions in Psychological Science*, 20(3), 149-153.
- Cikara, M., Bruneau, E., Van Bavel, J. J. ve Saxe, R. (2014). Their pain gives us pleasure: How intergroup dynamics shape empathic failures and counter-empathic responses. *Journal of Experimental Social Psychology*, 55, 110-125.
- Cikara, M. ve Fiske, S. T. (2011). Bounded empathy: Neural responses to outgroup targets'(mis) fortunes. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 23(12), 3791-3803.
- Combs, D. J., Powell, C. A., Schurtz, D. R. ve Smith, R. H. (2009). Politics, schadenfreude, and ingroup identification: The sometimes happy thing about a poor economy and death. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 635-646.
- Cox, C. R., Arndt, J., Pyszczynski, T., Greenberg, J., Abdollahi, A. ve Solomon, S. (2008). Terror management and adult's attachment to their parents: The safe haven remains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94, 696-717.
- Cox, C. R., Cooper, D. P., Vess, M., Arndt, J., Goldenberg, J. L. ve Routledge, C. (2009). Bronze is beautiful but pale can be pretty: The effects of appearance standards and mortality salience on sun-tanning outcomes. *Health Psychology*, 28(6), 746.
- Cox, C. L., Uddin, L. Q., Di Martino, A., Castellanos, F. X., Milham, M. P. ve Kelly, C. (2012). The balance between feeling and knowing: affective and cognitive

- empathy are reflected in the brain's intrinsic functional dynamics. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 7(6), 727-737.
- Crusius, J. ve Lange, J. (2014). What catches the envious eye? Attentional biases within malicious and benign envy. *Journal of Experimental Social Psychology*, 55, 1-11.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi: Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Ankara.
- Darrell, A. ve Pyszczynski, T. (2016). Terror management theory: Exploring the Role of Death in life. L. A. Harvell ve G. S. Nisbett (Der.) *Denying Death: An Interdisciplinary Approach to Terror Management Theory* içinde (ss.1-16). Routledge.
- Doğulu, C. (2012). System justification and terror management: Mortality salience as a moderator of system-justifying tendencies in gender context, Unpublished Masters Dissertation: Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Doğulu, C. (2017). A terror management perspective to system justification in disaster context: The case of earthquakes in Turkey, Unpublished Doctoral Dissertation: Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Du, H., Jonas, E., Klackl, J., Agroskin, D., Hui, E. K. ve Ma, L. (2013). Cultural influences on terror management: Independent and interdependent self-esteem as anxiety buffers. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(6), 1002-1011.
- Falcon, R. G. (2015). Is envy categorical or dimensional? An empirical investigation using taxometric analysis. *Emotion*, 15(6), 694-698.
- Feather, N. T. (1989). Attitudes towards the high achiever: The fall of the tall poppy. *Australian Journal of Psychology*, 41(3), 239-267.
- Feather, N.T. (1994). Attitudes toward high achievers and reactions to their fall. Zanna M.P. (Der.) *Advances in Experimental Social Psychology: Vol. 26* içinde (ss.1–73). San Diego, CA: Academic Press.

- Feather, N.T. (1999). Values, Achievement, and Justice: Studies in the Psychology of Deservingness. New York: Kluwer Academic/Plenum Press.
- Feather, N.T. (2006). Deservingness and emotions: Applying the structural model of deservingness to the analysis of affective reactions to outcomes. *European Review of Social Psychology*, 17, 38–73.
- Feather, N. T. (2008). Effects of observer's own status on reactions to a high achiever's failure: Deservingness, resentment, schadenfreude, and sympathy. *Australian Journal of Psychology*, 60(1), 31-43.
- Feather, N. T. (2012). Tall poppies, deservingness, and schadenfreude. *The Psychologist*, 6, 434-437.
- Feather, N.T., McKee, I.R. ve Bekker, N.(2011). Deservingness and emotions. *Motivation and Emotion*, 35, 1-13.
- Feather, N.T. ve Nairn, K. (2005). Resentment, envy, schadenfreude, and sympathy. *Australian Journal of Psychology*, 57 (2), 87-102.
- Feather, N. T. ve Sherman, R. (2002). Envy, resentment, schadenfreude, and sympathy: Reactions to deserved and undeserved achievement and subsequent failure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(7), 953-961.
- Feather, N. T., Volkmer, R. E. ve McKee, I. R. (1991). Attitudes towards high achievers in public life: Attributions, deservingness, personality, and affect. *Australian Journal of Psychology*, 43(2), 85-91.
- Feather, N. T., Wenzel, M. ve McKee, I. R. (2013). Integrating multiple perspectives on schadenfreude: The role of deservingness and emotions. *Motivation and Emotion*, 37(3), 574-585.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.

- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. ve Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77-83.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P. ve Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878-902.
- Frijda, N. H. (1988). The laws of emotion. *American Psychologist*, 43(5), 349-358.
- Gailliot, M. T., Stillman, T. F., Schmeichel, B. J., Maner, J. K. ve Plant, E. A. (2008). Mortality salience increases adherence to salient norms and values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(7), 993-1003.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gonzalez-Gadea, M. L., Ibanez, A. ve Sigman, M. (2018). Schadenfreude is higher in real-life situations compared to hypothetical scenarios. *PloS one*, 13(10), e0205595.
- Greitemeyer, T., Osswald, S. ve Brauer, M. (2010). Playing prosocial video games increases empathy and decreases schadenfreude. *Emotion*, 10(6), 796-802.
- Green, J. D., Sedikides, C. ve Gregg, A. P. (2008). Forgotten but not gone: The recall and recognition of self-threatening memories. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(3), 547-561.
- Greenberg, J. (2012). Terror Management Theory: From Genesis to Revelations. Shaver, P. R. ve Mikulincer, M. (Der.), *Meaning, Mortality, and Choice: The Social Psychology of Existential Concerns* içinde (ss. 17–35). American Psychological Association.
- Greenberg, J. ve Arndt, J. (2012). Terror management theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Der.), *Handbook of Theories of Social Psychology* içinde (ss. 398–415). London: Sage Publications Ltd.

- Greenberg, J., Pyszczynski, T. ve Solomon, S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A terror management theory. J. Greenberg, T. Pyszczynski ve S. Solomon (Der.) *Public Self and Private Self* içinde (ss. 189-212). Springer.
- Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., Rosenblatt, A., Veeder, M., Kirkland, S. ve Lyon, D. (1990). Evidence for terror management theory II: The effects of mortality salience on reactions to those who threaten or bolster the cultural worldview. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 308-318.
- Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., Pinel, E., Simon, L. ve Jordan, K. (1993). Effects of self-esteem on vulnerability-denying defensive distortions: Further evidence of an anxiety-buffering function of self-esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 29(3), 229-251.
- Greenberg, J., Solomon, S. ve Pyszczynski, T. (1997). Terror management theory of self-esteem and cultural worldviews: Empirical assessments and conceptual refinements. *Advances in Experimental Social Psychology*, 29, 61-139.
- Greenberg, J., Solomon, S., Pyszczynski, T., Rosenblatt, A., Burling, J., Lyon, D. ve Simon, L. (1992). Assessing the terror management analysis of self-esteem: Converging evidence of an anxiety-buffering function. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(6), 913-922.
- Greenier, K. D. (2020). The roles of disliking, deservingness, and envy in predicting schadenfreude. *Psychological Reports*, 0033294120921358.
- Hareli, S. ve Weiner, B. (2002). Dislike and envy as antecedents of pleasure at another's misfortune. *Motivation and Emotion*, 26, 257-277.
- Harmon-Jones, E., Greenberg, J., Solomon, S. ve Simon, L. (1996). The effects of mortality salience on intergroup bias between minimal groups. *European Journal of Social Psychology*, 26(4), 677-681.

- Harmon-Jones, E., Simon, L., Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S. ve McGregor, H. (1997). Terror management theory and self-esteem: Evidence that increased self-esteem reduced mortality salience effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 24-36.
- Hayes, A. F. (2018). Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-based Approach (Second Edition). New York: Guilford Publications.
- Hayes, J., Schimel, J., Arndt, J. ve Faucher, E. H. (2010). A theoretical and empirical review of the death-thought accessibility concept in terror management research. *Psychological Bulletin*, 136, 699–739.
- Hayes, J., Schimel, J., Faucher, E. H. ve Williams, T. J. (2008). Evidence for the DTA hypothesis II: Threatening self-esteem increase death-thought accessibility. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 600–613.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Wiley.
- Hofstede Insights (2021). What About Turkey? Erişim adresi: <https://www.hofstede-insights.com/country/turkey/>
- Hoogland, C. E., Schurtz, D. R., Cooper, C. M., Combs, D. J., Brown, E. G. ve Smith, R. H. (2015). The joy of pain and the pain of joy: In-group identification predicts schadenfreude and glückschmerz following rival groups' fortunes. *Motivation and Emotion*, 39(2), 260-281.
- Hirschberger, G., Pyszczynski, T. ve Ein-Dor, T. (2009). Vulnerability and vigilance: Threat awareness and perceived adversary intent moderate the impact of mortality salience on intergroup violence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(5), 597-607.

Hürriyet Haber (2 Ocak 2017) Hakem Süleyman Belli'den Reina saldırısı sonrası skandal paylaşım. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/hakem-suleyman-belliden-reina-saldirisi-sonrasi-skandal-paylasim-40323917>.

Kastenmüller, A., Greitemeyer, T., Hindocha, N., Tattersall, A. J. ve Fischer, P. (2013). Disaster threat and justice sensitivity: a terror management perspective. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(10), 2100-2106.

Kaynak, B.D. (2021). Dehşet yönetimi kuramı. Bulut, M.B., (Der.) *Sosyal Psikoloji Kuramları I*, içinde (ss. 187-215). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kökdemir D. ve Yeniceri Z. (2010). Terror Management in a Predominantly Muslim Country. *European Psychologist*, 15(3), 165-174.

Kuipers, G. (2014). Schadenfreude and social life: a comparative perspective on the expression and regulation of mirth at the expense of others. *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others* içinde (259-294). Cambridge University Press: Cambridge.

Kubbealtı Lügatı (2020) Şematet. Erişim adresi: <http://www.lugatim.com/s/%C5%9Fematet>

Jankowski, K. F., ve Takahashi, H. (2014). Cognitive neuroscience of social emotions and implications for psychopathology: examining embarrassment, guilt, envy, and schadenfreude. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 68(5), 319-336.

Landau, M. J., Greenberg, J., Sullivan, D., Routledge, C. ve Arndt, J. (2009). The protective identity: Evidence that mortality salience heightens the clarity and coherence of the self-concept. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 796-807.

Landau, M. J., Solomon, S., Greenberg, J., Cohen, F., Pyszczynski, T., Arndt, J., ... ve Cook, A. (2004). Deliver us from evil: The effects of mortality salience and

- reminders of 9/11 on support for President George W. Bush. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(9), 1136-1150.
- Lange, J. ve Crusius, J. (2015). Dispositional envy revisited: Unraveling the motivational dynamics of benign and malicious envy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(2), 284-294.
- Lange, J., Weidman, A. C. ve Crusius, J. (2018). The painful duality of envy: Evidence for an integrative theory and a meta-analysis on the relation of envy and schadenfreude. *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(4), 572-598.
- Leary, M. R. ve Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. Zanna, M. (Der.), *Advances in Experimental Social Psychology* içinde (vol. 32, ss. 1-62). Academic Press.
- Leach, C. W. ve Spears, R. (2008). "A vengefulness of the impotent": the pain of in-group inferiority and schadenfreude toward successful out-groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1383-1396.
- Leach, C. W. ve Spears, R. (2009). Dejection at in-group defeat and schadenfreude toward second-and third-party out-groups. *Emotion*, 9(5), 659-665.
- Leach, C. W., Spears, R. ve Manstead, A. S. (2015). Parsing (malicious) pleasures: schadenfreude and gloating at others' adversity. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-13.
- Leach, C. W., Spears, R., Branscombe, N. R. ve Doosje, B. (2003). Malicious pleasure: schadenfreude at the suffering of another group. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 932-943.
- Lerner, M. J. (1975). The justice motive in social behavior: Introduction. *Journal of Social Issues*, 31(3), 1-19.
- McGregor, H. A., Lieberman, J. D., Greenberg, J., Solomon, S., Arndt, J., Simon, L. ve Pyszczynski, T. (1998). Terror management and aggression: Evidence that

- mortality salience motivates aggression against worldview-threatening others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 590-605.
- Mandel, N. ve Smeesters, D. (2008). The sweet escape: Effects of mortality salience on consumption quantities for high-and low-self-esteem consumers. *Journal of Consumer Research*, 35(2), 309-323.
- Miceli, M. ve Castelfranchi, C. (2007). The envious mind. *Cognition and Emotion*, 21(3), 449-479.
- Mikulincer, M. ve Florian, V. (2002). The effects of mortality salience on self-serving attributions-evidence for the function of self-esteem as a terror management mechanism. *Basic and Applied Social Psychology*, 24(4), 261-271.
- Navarro-Carrillo, G., Beltrán-Morillas, A. M., Valor-Segura, I. ve Expósito, F. (2018). The pernicious effects of malicious versus benign envy: perceived injustice, emotional hostility and counterproductive behaviors in the workplace. *The Spanish Journal of Psychology*, 21, 1-9
- Nietzsche, F (2010). Ahlakın Soykütüğü Üstüne. (Ahmet İnam, Çev.). Say Yayınları: Ankara. (Orijinal eser basım tarihi 1887)
- Portmann, J. (2000). When bad things happen to other people. New York: Routledge.
- Portmann, J. (2014). Morality and Schadenfreude. Van Dijk, W. ve Ouwerkerk, J. W (Der.) *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others*, içinde (ss. 17-28). Cambridge: Cambridge University Press.
- Powell, C. A. ve Smith, R. H. (2013). Schadenfreude caused by the exposure of hypocrisy in others. *Self and Identity*, 12(4), 413-431.
- Pyszczynski, T., Greenberg, J. ve Solomon, S. (1999). A dual-process model of defense against conscious and unconscious death-related thoughts: An extension of terror management theory. *Psychological Review*, 106(4), 835-845.

- Pyszczynski, T., Greenberg, J., Solomon, S., Arndt, J. ve Schimel, J. (2004). Why do people need self-esteem? A theoretical and empirical review. *Psychological Bulletin*, 130(3), 435-468.
- Pyszczynski, T., Solomon, S. ve Greenberg, J. (2015). Thirty years of terror management theory: From genesis to revelation. Olson, J. M. ve Zanna, M. P. (Der.) *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 52 içinde (ss. 1-70). Academic Press.
- Rosenberg, M. (1965). Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE). *Acceptance and Commitment Therapy. Measures Package*, 61-62.
- Rosenblatt, A., Greenberg, J., Solomon, S., Pyszczynski, T. ve Lyon, D. (1989). Evidence for terror management theory: I. The effects of mortality salience on reactions to those who violate or uphold cultural values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 681-690.
- Rothschild, Z. K., Abdollahi, A. ve Pyszczynski, T. (2009). Does peace have a prayer? The effect of mortality salience, compassionate values, and religious fundamentalism on hostility toward out-groups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 816-827.
- Routledge, C. (2012). Failure causes fear: the effect of self-esteem threat on death-anxiety. *The Journal of Social Psychology*, 152(6), 665-669.
- Routledge, C., Ostafin, B., Juhl, J., Sedikides, C., Cathey, C. ve Liao, J. (2010). Adjusting to death: The effects of mortality salience and self-esteem on psychological well-being, growth motivation, and maladaptive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(6), 897-916.
- Salovey, P. ve Rodin, J. (1991). Provoking jealousy and envy: Domain relevance and self-esteem threat. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 10(4), 395-413.
- Schurtz, D. R., Combs, D., Hoogland, C. ve Smith, R. H. (2014). Schadenfreude in sports and politics: a social identity perspective. Van Dijk, W. W. ve Ouwerkerk, J. W

- (Der.) *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others* içinde (170-185). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sedikides, C. ve Strube, M. J. (1997). Self evaluation: To thine own self be good, to thine own self be sure, to thine own self be true, and to thine own self be better. Zanna, M.P. (Der.), *Advances in Experimental Social Psychology, Vol. 29* içinde (ss. 209–269). Academic Press
- See, Y. H. M. ve Petty, R. E. (2006). Effects of mortality salience on evaluation of ingroup and outgroup sources: The impact of pro-versus counterattitudinal positions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(3), 405-416.
- Seip, E. C., Rotteveel, M., van Dillen, L. F. ve van Dijk, W. W. (2014). Schadenfreude and the desire for vengeance. Van Dijk, W. W. ve Ouwerkerk, J. W (Der.) *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others*, içinde (ss.227-241). Cambridge: Cambridge University Press
- Shiota, M. N. ve Kalat, J. W. (2018). *Emotion*. London: Oxford University Press.
- Smith, R. H. (2000). Assimilative and contrastive emotional reactions to upward and downward social comparisons. In J. Suls & L. Wheeler (Der.), *Handbook of Social Comparison: Theory and Research* içinde (ss. 173–200). New York: Plenum.
- Smith, R. H. ve Kim, S. H. (2007). Comprehending envy. *Psychological Bulletin*, 133(1), 46-64.
- Smith, R. H., Parrott, W. G., Ozer, D. ve Moniz, A. (1994). Subjective injustice and inferiority as predictors of hostile and depressive feelings in envy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(6), 705-711.
- Smith, R. H., Powell, C. A., Combs, D. J. ve Schurtz, D. R. (2009). Exploring the when and why of schadenfreude. *Social and Personality Psychology Compass*, 3(4), 530-546.

- Smith, R. H., Turner, T. J., Garonzik, R., Leach, C. W., Urch-Druskat, V. ve Weston, C. M. (1996). Envy and schadenfreude. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(2), 158-168.
- Schopenhauer, A. (1965). On the basis of morality (E. F. J. Payne, Çev.). Indianapolis, IN: Bobbs-Merril. (Orijinal Eser Basım Terihi 1841)
- Sübeten, A. (2018). Considerations of death anxiety, meaning in life, self-esteem, self-compassion and loneliness vis-a-vis terror management theory. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics (6th edition)* Boston, MA: Pearson.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of inter-group conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Der.), *The Social Psychology of Inter-group Relations* içinde (ss. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Takahashi, H., Kato, M., Matsuura, M., Mobbs, D., Suhara, T. ve Okubo, Y. (2009). When your gain is my pain and your pain is my gain: neural correlates of envy and schadenfreude. *Science*, 323(5916), 937-939.
- Tesser, A. (1985). Toward a self-evaluation maintenance model of social behavior. 93rd Annual Convention of the American Psychological Association: Los Angeles, CA, August 23-27.
- Tesser, A. (1988). Toward a self-evaluation maintenance model of social behavior. Berkowitz, L. (Der.). *Advances in Experimental Social Psychology Vol. 21* içinde (ss. 181-227). Academic Press.
- Tesser, A. ve Collins, J. E. (1988). Emotion in social reflection and comparison situations: Intuitive, systematic, and exploratory approaches. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(5), 695-709.

- Tesser, A., Millar, M. ve Moore, J. (1988). Some affective consequences of social comparison and reflection processes: The pain and pleasure of being close. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(1), 49-61.
- Valdesolo, P. ve DeSteno, D. (2007). Moral hypocrisy: Social groups and the flexibility of virtue. *Psychological Science*, 18(8), 689-690.
- Van de Ven, N., Hoogland, C. E., Smith, R. H., Van Dijk, W. W., Breugelmans, S. M. ve Zeelenberg, M. (2015). When envy leads to schadenfreude. *Cognition and Emotion*, 29(6), 1007-1025.
- Van de Ven, N., Zeelenberg, M. ve Pieters, R. (2009). Leveling up and down: The experiences of benign and malicious envy. *Emotion*, 9: 419-429.
- Van de Ven, N., Zeelenberg, M. ve Pieters, R. (2011). Why envy outperforms admiration. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(6), 784-795.
- Van Dijk, W. W. ve Ouwerkerk, J. W. (2014). *Schadenfreude: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others*. Cambridge: Cambridge University Press
- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Goslinga, S. ve Nieweg, M. (2005). Deservingness and schadenfreude. *Cognition and Emotion*, 19 (6), 933-939.
- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Wesseling, Y. M. ve van Koningsbruggen, G. M. (2011a). Towards understanding pleasure at the misfortunes of others: The impact of self-evaluation threat on schadenfreude. *Cognition and Emotion*, 25(2), 360-368.
- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W. ve Goslinga, S. (2009). The impact of deservingness on schadenfreude and sympathy: Further evidence. *The Journal of Social Psychology*, 149(3), 390-392.
- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Goslinga, S., Nieweg, M. ve Gallucci, M. (2006). When people fall from grace: reconsidering the role of envy in Schadenfreude. *Emotion*, 6(1), 156-560.

- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., van Koningsbruggen, G. M. ve Wesseling, Y. M. (2012). "So you wanna be a pop star?": Schadenfreude following another's misfortune on TV. *Basic and Applied Social Psychology*, 34(2), 168-174.
- Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Smith, R. H. ve Cikara, M. (2015). The role of self-evaluation and envy in schadenfreude. *European Review of Social Psychology*, 26(1), 247-282.
- van Dijk, W. W., van Koningsbruggen, G. M., Ouwerkerk, J. W. ve Wesseling, Y. M. (2011b). Self-esteem, self-affirmation, and schadenfreude. *Emotion*, 11(6), 1445–1449.
- Valdesolo, P. ve DeSteno, D. (2007). Moral hypocrisy: social groups and the flexibility of virtue. *Psychological Science*, 18(8), 689-690.
- Vail III, K. E., Juhl, J., Arndt, J., Vess, M., Routledge, C. ve Rutjens, B. T. (2012). When death is good for life: Considering the positive trajectories of terror management. *Personality and Social Psychology Review*, 16(4), 303-329.
- Wills, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90(2), 245–271.
- Wang, Y. ve Roberts, C. W. (2006). Schadenfreude: A case study of emotion as situated discursive display. *Comparative Sociology*, 5(1), 45-63.
- Watanabe, H. (2016). Effects of self-evaluation threat on schadenfreude toward strangers in a reality TV show. *Psychological Reports*, 118(3), 778-792.
- Watson, D., Clark, L. A., ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070.
- Weise, D. R., Arciszewski, T., Verhaci, J. F., Pyszczynski, T. ve Greenberg, J. (2012). Terror management and attitudes toward immigrants. *European Psychologist*, 17, 63-72.

Yeniay, Y. (2012). Sosyal kimlik ile algılayan ve algılananın cinsiyetinin başkalarının üzüntüsüne sevinme eğilimi üzerindeki etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Hacettepe Üniversitesi.

EKLER

Ek-1: 1. ve 2. Çalışmalarda Kullanılan Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Derya Hasta danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Araştırma Görevlisi Bağdat Deniz Kaynak tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, diğerlerinin başına gelen olaylara verilen tepkilerle bazı sosyal psikolojik değişkenler arasındaki ilişkiler üzerine bilgi toplamaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, sizden kimlik belirleyici bilgi istenmemektedir. Yanıtlarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yanıtlama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 10-15 dakikanızı alacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Bağdat Deniz Kaynak (e-mail: bgdkaynak@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanması kabul ediyorsanız lütfen **burayı** () işaretleyiniz.

İletişim: Arş. Gör. Bağdat Deniz Kaynak

Adres: Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü

E-posta: bgdkaynak@gmail.com

Ek-2: Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Yaşınız:

3. Eğitim düzeyiniz :

İlkokul () Ortaokul () Lise ()

Yüksekokul () Üniversite () Lisansüstü ()

4. Kendinizi çevrenizle karşılaştırdığınız zaman ekonomik gelir açısından hangi gruba girersiniz?

Alt () Alt-Orta () Orta ()

Orta-Üst () Üst ()

5. Ailenizin aylık geliri nedir?

1000 TL'den az () 1000-2000 () 2000-3000 ()

3000-4000 () 4000'den fazla ()

Ek-3: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

RBSE

Lütfen aşağıda yer alan ifadelerin size ne ölçüde uygun olduğunu, aşağıdaki ölçeği dikkate alarak ifadenin yanındaki bölmede işaretleyin. Teşekkürler.

	Çok doğru	Doğru	Yanlış	Çok yanlış
1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2.Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3.Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
4.Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilir.				
5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6.Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7.Genel olarak kendimden memnunum.				
8.Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9.Bazen kesinlikle bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
10. Bazen hiç de iyi bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

Ek-4: Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS)

Aşağıda birtakım duygu ifadeleri bulunmaktadır. Lütfen, söz konusu ifadelerin **SU** **AN** içinde bulunduğunuz duygu durumunu ne derece yansıttığını aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde belirleyiniz. Bunu yaparken ifadenin yanında bulunan rakamlardan birini yuvarlak içine alınız.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç **Ne Yansıtıyor** **Tamamen**
Yansıtıyor **Ne Yansıtıyor** **Yansıtıyor**

İlgili	1	2	3	4	5	6	7
Sıkıntılı	1	2	3	4	5	6	7
Heyecanlı	1	2	3	4	5	6	7
Mutsuz	1	2	3	4	5	6	7
Güçlü	1	2	3	4	5	6	7
Suçlu	1	2	3	4	5	6	7
Ürkmüş	1	2	3	4	5	6	7
Düşmanca	1	2	3	4	5	6	7
Hevesli	1	2	3	4	5	6	7
Gururlu	1	2	3	4	5	6	7
Asabi	1	2	3	4	5	6	7
Uyanık (dikkati açık)	1	2	3	4	5	6	7
Ütanmış	1	2	3	4	5	6	7
İlhamlı (yaratıcı düşüncelerle dolu)	1	2	3	4	5	6	7
Sinirli	1	2	3	4	5	6	7
Kararlı	1	2	3	4	5	6	7
Dikkatli	1	2	3	4	5	6	7
Tedirgin	1	2	3	4	5	6	7
Aktif	1	2	3	4	5	6	7
Korkmuş	1	2	3	4	5	6	7

Ek-5: Haset (8. ve 11. Maddeler) ve Aşağı Olma Hissi (2., 4., 5 ve 7. Maddeler)

Ölçümü

Bu görüşmedeki kişi size aşağıdaki duyguları ne düzeyde hissettirdi?

Görüşmeyi okuyunca kendimi.....hissettim.	Hiç Hissetmedim	Hissetmedim	Kararsızım	Biraz Hissettim	Çok Hissettim
1.Korkmuş	1	2	3	4	5
2. Hayal kırıklığına uğramış	1	2	3	4	5
3. İlgili	1	2	3	4	5
4. Utanmış	1	2	3	4	5
5. Değersiz	1	2	3	4	5
6. Hevesli	1	2	3	4	5
7. Tehdit edilmiş	1	2	3	4	5
8. Kıskanmış	1	2	3	4	5
9. Hayret içinde	1	2	3	4	5
10. Suçlu	1	2	3	4	5
11. Haset etmiş	1	2	3	4	5

Ek-6: Başkasının Kötü Talihe Sevinme Duygusu Ölçümü

Lütfen Ali'nin (Ayşe'nin) başına gelen bu olay hakkında hislerinizi aşağıdaki ifadelerin yanında size uygun kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

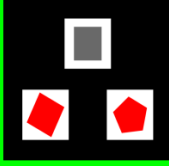
	Hiç Katılmıyor	Katılmıyor m	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bu olay beni çok memnun etti.					
2. Ali'nin (Ayşe'nin) başına gelen olay hoşuma gitti.					
3. Birazcık gülmekten kendimi alamadım.					
4. Aslına bakarsanız biraz gülmek zorunda kaldım.					
5. Bu olaya sevindim.					

Ek-7: Benlik Saygısı Manipülasyonu İçin Kullanılan Performans Görevi Örnek

Görselleri

Zihinsel Döndürme Görevi

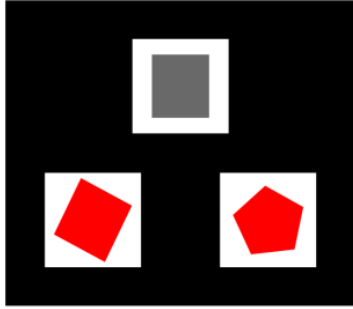
Birazdan bazı şekillerin resimlerini göreceksiniz. Bu resimlerden biri yukarıda ikisi aşağıda yer alacak. Sizden beklenen, aşağıdaki resimlerden hangisinin yukarıdaki resimle aynı olduğuna karar vermenizdir.

Sağdakinin aynı olduğuna karar verirsiniz "L" tuşuna, soldakinin aynı olduğuna karar verirsiniz "A" tuşuna basınız. Yandaki örnekte solda yer alan resim yukarıdakinin aynısıdır. Bu durumda "A" tuşuna basmalısınız.

Devam etmek için boşluk tuşuna basınız...

Alıştırma

"A" tuşuna basmalısınız.

N-Back Hafıza Testi

Bu görevde 2-Geri Hafıza becerisi ölçülmektedir. Birazdan ekranda birbirini takip eden harfler belirecektir. Sizin göreviniz o an ekranda gördüğünüz harfin kendisinden iki basamak önce görünen harfle aynı olup olmadığına karar vermenizdir. Eğer ekrandaki harf kendisinden iki önceki harfle aynıysa “m” (memory-hafıza), değilse “n” (not) tuşuna basınız.

Devam etmek için boşluk tuşuna basın..

Örneğin aşağıdaki harfleri gördüğünüzde basmanız gereken tuşlar altında yazanlar olacak..

A B L B T L T
n n n m n n m

Simon Konum Görevi

Bu görevde sizden ekranda "sağ" kelimesini gördüğünüzde "L" tuşuna "sol" kelimesini gördüğünüzde "A" tuşuna basmanız beklenmektedir. kelimenin yerinin basacağınız harfle ilgisi bulunmamaktadır.

Örneğin "sağ" kelimesini ekranın sağında da solunda da görseniz "L" harfine basmalısınız.

Alıştırma

+ SAĞ

"L" tuşuna basmalısınız.

Alıştırma

+ SOL

"A" tuşuna basmalısınız.

Ek-8: 2. Çalışma Kapsamında Bütün Katılımcılara Bilişsel Görevler Öncesinde

Sunulan

Yönerge

Birazdan yerine getireceğiniz görevler bütünü "Tutarsız Kuralları İşleme Yeteneğini" ölçmek için tasarlanmış yeni bir performans testidir. Bu testte gösterdiğiniz performans sizin hafıza ve analitik düşünme becerilerinizle yakından ilişkilidir. Bu nedenle sizden istenilen görevleri olabildiğince hızlı ve doğru bir biçimde yerine getirmeye çalışın.

Devam etmek için lütfen boşluk tuşuna basınız...

Ek-9: 3. Çalışma İçin Sunulan Bilgilendirilmiş Onam Formu

Welcome!

Thank you for your interest in this study. You are going to participate in a study of Leiden University on evaluation of events. First, you are asked to answer several questions. Second, you are asked to list your thoughts about a certain event and complete two tasks. Finally, you are asked to read information about a person and answer several questions about specific events.

You will receive £1.00 When you complete the study. The study takes about 10 minutes to complete. You can withdraw your participation at any point, without needing to provide reasons. However, if you don't complete the whole study you will not receive your participation fee.

Your responses are processed in a coded way and therefore treated anonymously. To participate in this study, you should be 18 years or older.

This study is coordinated by Prof. dr. Wilco van Dijk at Leiden University (dijkwvan@fsw.leidenuniv.nl). if you have any complaints or questions about this study you can contact him.

- I consent to participate in this study and I am 18 years or older. (1)
- I do not consent to participate in this study or I am younger than 18 years old. (2)

Ek-10: Sosyal Statünün Benlikle İlişkililiği Ölçeği (Relevance of Social Status for the Self Scale)

Social status is defined as the level of economic and social power, competence, prestige, respect, and lifestyle advantages accorded to a person in a society. For example, a person who has a highly paid/prestigious job, has enough time and money to have a good lifestyle (e.g. joining clubs, traveling to other countries), and has an influence on social policies could be defined as a person with high social status. Please think about the importance of social status for you and read each of the following statements. Please mark the appropriate answer in the space next to each statement. (Sosyal Statü, bir bireyin bir toplumdaki ekonomik ve sosyal güç, yeterlilik, prestij, saygınlık ve yaşam tarzı avantajlarına sahip olma düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, iyi maaşlı/perestijli bir işe sahip olan, iyi bir yaşam tarzı için yeterli zaman ve paraya sahip olan (kulüplere katılmak veya diğer ülkeleri gezmek gibi) veya sosyal politikalarda söz hakkına sahip olan bir kişinin yüksek sosyal statüye sahip olduğu söylenebilir. Lütfen sosyal statünün sizin için önemi hakkında düşünün her bir ifadeyi dikkatlice okuyun. Her bir ifadenin yanında size en uygun olan yanıtı işaretleyin.)

	Very Slightly or not at all (Çok az ya da hiç)	A Little (Çok az)	Moderately (Biraz)	Quite a bit (Oldukça)	Very much (Çok fazla)
1. Having a high social status is personally important for me (Yüksek sosyal statüye sahip olmak benim için kişisel olarak önemlidir).					
2. My self is related to my social status (Benliğim sosyal statüme ilişkilidir).					
3. How I see myself is determined by my social status (Kendimi nasıl gördüğüm sosyal statüm tarafından belirlenir).					
4. Having a high social status would allow me to feel valued by others (Yüksek bir sosyal					

statüye sahip olmak benim diğerleri tarafından değer gördüğümü hissetmemi sağlar).					
5. <i>Having a high social status would allow me to make a good impression on others</i> (Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak diğerleri üzerinde iyi bir izlenim bırakmamı sağlar).					
6. <i>Having a high social status would allow me to express my competence</i> (Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak kendi yeterliliğimi ortaya koymamı sağlar)					
7. <i>Having a high social status would allow me to feel worthy</i> (Yüksek bir sosyal statüye sahip olmak kendimi değerli hissetmemi sağlar).					

EK-11: Ölüm Bilgisi Belirginliği Manipülasyonu Kapsamında 3. Çalışma'da

Kullanılan Formun İngilizce Versiyonu

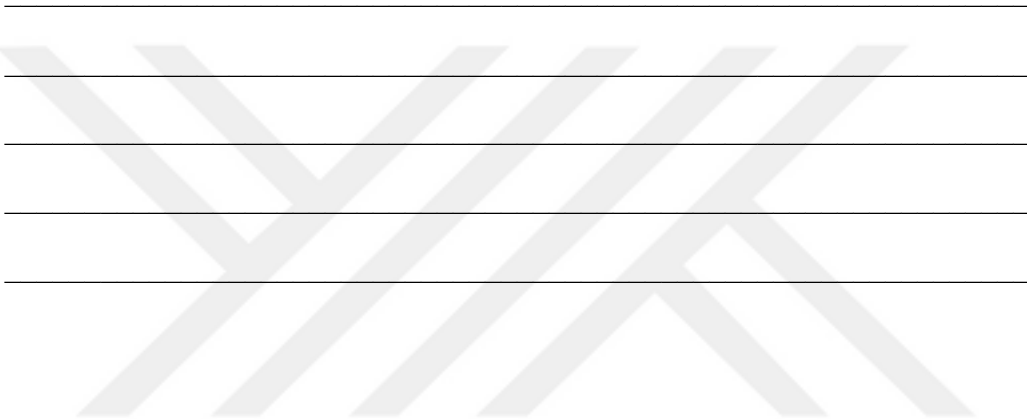
a) Mortality Salience

Evaluation of The Events

In this part of the study, we want you to evaluate a certain event. It is very important for our research to find out how people evaluate the events. Your honest responses to the following two questions will be a considerable contribution to this research area and will be appreciated a lot. Please read the questions and answer them as specifically as possible.

1. *Please briefly describe the emotions that the thought of your own death arouses in you.*

2. Write down, as specifically as you can, what you think will happen to you as you physically die and once you are physically dead.

b) Control-Dental Visit

Evaluation of The Events

In this part of the study, we want you to evaluate a certain event. It is very important for our research to find out how people evaluate the events. Your honest responses to the following two questions will be a considerable contribution to this research area and will be appreciated a lot. Please read the questions and answer them as specifically as possible.

1. Please briefly describe the emotions that the thought of going to the dentist arouses in you.

2. Write down, as specifically as you can, what you think will happen to you when you are physically at the dentist.

c) Control-TV

Evaluation of The Events

In this part of the study, we want you to evaluate a certain event. It is very important for our research to find out how people evaluate the events. Your honest responses to the following two questions will be a considerable contribution to this research area and will be appreciated a lot. Please read the questions and answer them as specifically as possible.

1. Please briefly describe the emotions that the thought of watching your favorite TV show arouses in you.

2. Write down, as specifically as you can, what you think will happen to you as you watch your favorite TV show.

EK-12: 3. Çalışma'da Erteleme Görevi Olarak Kullanılan PANAS İngilizce Versiyonu

Below are a number of words that describe different feelings and emotions. Please read each word and then mark the appropriate answer in the space next to that word. Indicate to what extent you feel this way **right now**, that is, at the present moment

	Very slightly or not at all (1)	A little (2)	Moderately (3)	Quite a bit (4)	Extremely (5)
Interested (1)	☐	☐	☐	☐	☐
Distressed (2)	☐	☐	☐	☐	☐
Excited (3)	☐	☐	☐	☐	☐
Upset (4)	☐	☐	☐	☐	☐
Strong (5)	☐	☐	☐	☐	☐
Guilty (6)	☐	☐	☐	☐	☐
Scared (7)	☐	☐	☐	☐	☐
Hostile (8)	☐	☐	☐	☐	☐
Enthusiastic (9)	☐	☐	☐	☐	☐
Proud (10)	☐	☐	☐	☐	☐
Irritable (11)	☐	☐	☐	☐	☐
Alert (12)	☐	☐	☐	☐	☐
Ashamed (13)	☐	☐	☐	☐	☐
Inspired (14)	☐	☐	☐	☐	☐
Nervous (15)	☐	☐	☐	☐	☐
Determined (16)	☐	☐	☐	☐	☐
Attentive (17)	☐	☐	☐	☐	☐
Jittery (18)	☐	☐	☐	☐	☐
Active (19)	☐	☐	☐	☐	☐
Afraid (20)	☐	☐	☐	☐	☐

Ek-13: 3. Çalışma'da Kullanılan Kelime Arama Bulmacası

Word Search Puzzle

S R E T U P M O C O
W P H O N E R E E B
A M U S I C P Z S N
B T N R O T C A S K
B M R K S E D E A O
R F O A G O L B R O
E L G V I Z B O G B
P A N U I N E L W Q
A G T A B E T G D O
P S C H O O L N I T

Ek-14: 3. Çalışma'da Kullanılan Başarılı Hedef Senaryosunun İngilizce Formu

“Imagine someone named Maggie [Mark]. You have known each other for several years, you used to live in the same street, but now you are not very close. While traveling by train, you meet her [him] again, she [he] recognizes you, says ‘hey!’ and has the seat next to you. You start small talk during the trip. After a while, the conversation leads to your careers and Maggie [Mark] starts talking, and even perhaps a bit bragging, about her [his] position.

She [he] says, “You can’t imagine how great my job is. I have a very prestigious position in a well-known company. I have a huge office and a very good salary. I have the opportunity to attend very high-profile conferences and meetings all around the country. I even have assistants.”. She [he] checks his phone and goes on to talk about her [his] life, “As you can guess, my social life is great thanks to my position. I can travel all around the world, have expensive holidays and eat in the best restaurants, join the tennis club and get many more benefits... Recently I became a board member of my kids’ school and this means that I can have an influence on the school policy. I think everybody respects me.” Soon, you notice that Maggie [Mark] is wearing a very expensive brand of clothes and she [he] fashions her [his] outfit with a luxurious bag and watch. After a while, she [he] also mentions her [his] future plans. She [he] says, “Sure, this position is a good one for me but why should I stop now? My position proves that I’m smarter and more talented than others. I’m sure I’ll get even a better position soon. That would mean that I will have a top position very early in my career.” Some time, you arrive at your station, say goodbye to her [him], leave the train and keep thinking on your conversation with Maggie [Mark].”

Ek-15: 3. Çalışma'da Kullanılan İyi ve Kötü Talih Senaryoları ile Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Duygularının Ölçümü

In this part of the study, you will see brief statements about Maggie. We would like you to tell us how each story makes you feel (clicking on the point between 'I would feel extremely bad' and 'I would feel extremely good') if you would witness this event happening to the Maggie. Please think of each situation and rate how would you feel if you see this happening to the Maggie in real life.

Maggie [Mark] converses with someone.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] rides the bus.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] sat in gum on a park bench.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] accidentally walked into a glass door.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] had a stomach ache after lunch.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] missed the subway right as she arrives at the station.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] got soaked by a taxi driving through a puddle.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie received a fine for crossing the street illegally.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie Lost £5.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie stubbed a toe.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie stepped in dog poo.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] managed to get indoors before it starts pouring rain.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] found a sentimental possession she thinks she lost.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] was smiled at by a stranger.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] ate a really good sandwich.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] came across a free concert in the park.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie found a £5 bill on the street.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie won a bet.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie found money in the coin return slot of a vending machine.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie caught the bus because it got stuck at a red light.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Ek-16: 4. Çalışma'da Kullanılan Bilgilendirilmiş Onam Formu

Welcome!

Thank you for your interest in this study. You are going to participate in a study of Leiden University on evaluation of events. First, you are asked to list your thoughts about a certain event and complete two tasks. Then, you are asked to read information about a person and answer several questions about this person and about specific events happening to this person. You will receive £0.80 When you complete the study. The study takes about 9 minutes to complete. You can withdraw your participation at any point, without needing to provide reasons. However, if you don't complete the whole study you will not receive your participation fee. Your responses are processed in a coded way and therefore treated anonymously. To participate in this study, you should be 18 years or older. This study is coordinated by Prof. dr. Wilco van Dijk at Leiden University (dijkwvan@fsw.leidenuniv.nl). if you have any complaints or questions about this study you can contact him.

- I consent to participate in this study and I am 18 years or older. (1)
- I do not consent to participate in this study or I am younger than 18 years old. (2)

**EK-17: Ölüm Bilgisi Belirginliği Manipülasyonu Kapsamında 4. Çalışma’da
Kullanılan Formun İngilizce Versiyonu**

a) Mortality Salience

Evaluation of The Events

In this part of the study, we want you to evaluate a certain event. It is very important for our research to find out how people evaluate the events. Your honest responses to the following two questions will be a considerable contribution to this research area and will be appreciated a lot. Please read the questions and answer them as specifically as possible.

1. Please briefly describe the emotions that the thought of your own death arouses in you.

2. Write down, as specifically as you can, what you think will happen to you as you physically die and once you are physically dead.

b) Control-Dental Visit

Evaluation of The Events

In this part of the study, we want you to evaluate a certain event. It is very important for our research to find out how people evaluate the events. Your honest responses to the following two questions will be a considerable contribution to this research area and will be appreciated a lot. Please read the questions and answer them as specifically as possible.

1. Please briefly describe the emotions that the thought of going to the dentist arouses in you.

2. Write down, as specifically as you can, what you think will happen to you when you are physically at the dentist.

Ek-18: 4. Çalışma'da Kullanılan Başarılı Hedef Senaryosunun İngilizce Formu

“Imagine that you are attending your high school reunion. You meet lots of your former classmates and you chat with them about how things are going. Then you notice that somebody enters the room. Isn't that Maggie [Mark]? The one who was always your rival. You and her [him] always competed in making a good impression on others: being popular in school, getting better grades, playing in the school sports team and many other things... After Maggie [Mark] enters the room, everyone focuses on her [him] and lots of people gather around him/her. You don't get close but observe him/her and the people around her [him]. It seems that she [he] is making a good impression on others, she [he] talks to people and everybody laughs at her [his] jokes. After a while, she [he] is the one who got to deliver a speech. Her [her] speech resonates very well with the audience and she [he] really captures the audience. From this speech you notice that she [he] has been very successful after school and has a much better position than you have. Also, you realize from the pictures she [he] shows during her [his] speech that she [he] has a very attractive partner. From her [his] speech, pictures and words you conclude that Maggie [Mark] has achieved much more in life than you. After the speech, you feel uneasy and uncomfortable, decide to avoid Maggie [Mark] and leave the reunion early.”

Ek- 19: 4. Çalışma'da Haset, Gıpta ve Aşağı Olma Hislerinin Ölçümü için

Kullanılan Form

Below, you will find statements related to your feelings towards Maggie. Please think about the situation you read before and answer each question. Please indicate for every statement how much you agree with it. There are no right or wrong answers. Don't hesitate to indicate the first answer that comes to your mind.

	Not at all	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Totally
(1) When I compare my position to Maggie's position, I feel envious towards her.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(2) When I compare my position to Maggie's position, I feel inferior to her.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(3) When I compare my position to Maggie's position, I feel threatened by her.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(4) When I compare my position to Maggie's position, I feel hostile towards her.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(5) When I compare my position to Maggie's position, she motivates me to become just like her.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(6) When I compare my position to Maggie's position, I want to be in her position.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(7) When I compare my position to Maggie's position, she motivates me to achieve my own goals.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(8) When I compare my position to Maggie's position, I feel less good about myself.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(9) When I compare my position to Maggie's position, I secretly wish that she would lose her advantages.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ek-20: 4. Çalışma'da Kullanılan İyi ve Kötü Talih Senaryoları ile Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Duygularının Ölçümü

In this part of the study, you will see brief statements about Maggie. We would like you to tell us how each story makes you feel (clicking on the point between 'I would feel extremely bad' and 'I would feel extremely good') if you would witness this event happening to the Maggie. Please think of each situation and rate how would you feel if you see this happening to the Maggie in real life.

Maggie [Mark] converses with someone.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] rides the bus.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] sits in gum on a park bench.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] accidentally walks into a glass door.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] has a stomach ache after lunch.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] misses the subway right as she [he] arrives at the station.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] gets soaked by a taxi driving through a puddle.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] breaks up with her [his] partner with a big fight.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] loses her [his] job and will be unemployed for some time now..

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] loses all of her [his] savings on stock market.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie's [Mark's] wallet which contains a lot of cash gets stolen.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie's [Mark's] car breaks down during a vacation and she [he] has to cancel her [his] vacation.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] manages to get indoors before it starts pouring rain.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] finds a sentimental possession she [he] thinks she [he] lost.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] is smiled at by a stranger.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] eats a really good sandwich.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] comes across a free concert in the park.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] gets a very good promotion at her [His] work.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] wins a considerable amount of money in a lottery.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] inherits a beautiful house from a distant relative.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie's [Mark's] dad buys her [him] an expensive car as a birthday present.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Maggie [Mark] has a fantastic honeymoon.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I Would Feel Extremely Bad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	I Would Feel Extremely Good

Ek-21: 5. Çalışma'da Kullanılan Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Derya Hasta danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Araştırma Görevlisi Bağdat Deniz Kaynak tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, diğerlerinin başına gelen olaylara verilen tepkilerle bazı sosyal psikolojik değişkenler arasındaki ilişkiler üzerine bilgi toplamaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma formunda, sizden kimlik belirleyici bilgi istenmemektedir. Yanıtlarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yanıtlama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Bağdat Deniz Kaynak (e-mail: bgdkaynak@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Ek-22: 5. Çalışma'da Erteleme Görevi Olarak Kullanılan Kelime Arama Bulmacası

KELİME ARAMA BULMACASI

A	S	F	K	E	Ö	R	P	T	İ	S	R
Y	Ş	İ	V	T	Ğ	E	O	E	S	A	Ö
T	E	L	E	F	O	N	T	K	Y	R	T
O	B	M	Y	Ö	C	A	B	A	U	Z	K
K	Ç	Z	O	T	S	A	S	Ğ	R	L	A
N	A	İ	R	A	Z	İ	T	I	K	U	N
I	F	O	M	E	G	S	O	T	K	E	T
E	C	A	U	L	R	A	Ğ	E	R	S	İ
M	Ü	Z	İ	K	E	K	İ	T	A	P	E
Ü	H	B	Ş	E	S	U	P	O	R	O	S
S	L	A	M	R	V	F	Ö	L	İ	R	İ
A	D	U	J	P	A	Ç	S	U	B	A	N

Ek-23: 5. Çalışmada Haset, Gıpta, Aşağı Olma Hissi, Sevmeme ve Hakçalık Algılarının Ölçümü için Kullanılan Soru Formu

Aşağıda Ayşe [Ali]'ye ilişkin duygularınızla ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen biraz önce okuduğunuz olay hakkında düşünün ve her bir ifadeye ne kadar katıldığınızı yanındaki boşluğu işaretleyerek cevaplayın. Doğru veya yanlış bir yanıt bulunmamaktadır. Lütfen aklınıza gelen ilk yanıtı işaretleyin.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, onu kıskandım. (Haset)					
2. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, ona haset ettim. (Haset)					
3. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, onun yerinde olmak istedim.(Gıpta)					
4. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, kendimi ona göre aşağıda hissettim.(Aşağı olma)					
5. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, kendimi tehdit edilmiş hissettim. (Aşağı olma)					
6. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, onun gibi olmak konusunda motivasyonum arttı.(Gıpta)					
7. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, kendi hedeflerime ulaşma konusunda motivasyonum arttı. (Gıpta)					
8. Ayşe [Ali] ile karşılaştığımda, kendim hakkında daha kötü hissettim. (Aşağı Olma)					
9. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, onun sahip olduklarını kaybetmesini diledim. (Haset)					
10. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, asabım bozuldu.(Sevmeme)					
11. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, ondan nefret ettim.(Sevmeme)					
12. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, ondan iğrendim. (Sevmeme)					
13. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, ona öfkelen dim. (Sevmeme)					

14. Ayşe [Ali]'yi düşündüğümde, onu hiç sevmediğimi farkettim.(Sevmeme)					
15. Ayşe [Ali]'nin sınavlarından aldığı yüksek notları hak ettiğini düşünüyorum.(Hakçalık)					
16. Ayşe [Ali]'nin sınavlarından aldığı yüksek puanları kendi çabasıyla elde ettiğini düşünüyorum. (Hakçalık)					
17. Ayşe [Ali], kabul edildiği staj programını hak etmiştir. (Hakçalık)					
18. Ayşe [Ali], staj programına kendi çabasıyla girmiştir.(Hakçalık)					
19. Ayşe [Ali]'nin kabul edildiği staj programında, seçim adil bir şekilde yapılmıştır.(Hakçalık)					

Ek-24: 5. Çalışma'da Kullanılan İyi ve Kötü Talih Senaryoları ile Başkasının Kötü Talihine Sevinme ve Başkası İçin Mutlu Olma Duygularının Ölçümü

Çalışmanın bu bölümünde Ayşe'nin başına gelen olaylar hakkında kısa betimlemeler okuyacaksınız. Her bir olaya tanık olduğunuzu düşünün ve bu olayın size kendinizi nasıl hissettireceğini belirtin ('Çok kötü hissederdim' ve 'Çok iyi hissederdim.' ifadeleri arasındaki noktalardan birini işaretleyerek). Lütfen bu olayların Ayşe'nin başına gerçek hayatta geldiğini hayal edin ve bu durumda ne hissedeceğinizi puanlayın.

Ayşe [Ali] biriyle konuşuyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] otobüse biniyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] parktaki bankta bir sakızın üzerine oturuyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] kaza ile cam bir kapıya çarpıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe'nin [Ali'nin] öğlen yemeğinden sonra midesi ağrıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] tam durağa geldiğinde metroyu kaçırıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Su birikintisinden geçen bir taksi Ayşe'yi [Ali'yi] ıslatıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] sevgilisiyle büyük bir kavga ettikten sonra ayrılıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] Amerika'dan seyahat vizesi alamıyor ve staj programı için verilen bursu kullanamıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] bütün parasını kaybediyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] içinde çok fazla nakit bulunan cüzdanını çaldırıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Bir seyahat sırasında Ayşe'nin [Ali'nin] arabası bozuluyor ve Ayşe [Ali] seyahatini iptal etmek zorunda kalıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] sağanak yağmur başlamadan içeri girmeyi başarıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] kendisi için duygusal değeri olan ve kaybettiğini sandığı bir eşyasını buluyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Tanmadığı biri Ayşe'ye [Ali'ye] (dostça) gülümsüyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] gerçekten çok güzel bir yemek yiyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] parkta bedava bir konsere rast geliyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] okulunu bitirdikten sonra çok seçkin bir kurumda iyi bir işe alınıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe'ye [Ali'ye] piyangodan dikkate değer bir para çıkıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe'ye [Ali'ye] uzak bir akrabasından güzel bir ev miras kalıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe'nin [Ali'nin] babası ona doğum günü hediyesi olarak çok pahalı bir araba alıyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim

Ayşe [Ali] harika bir tatil geçiriyor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Çok Kötü Hissederdim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Çok İyi Hissederdim